

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dejiny kláštoru františkánov v Skalici so zameraním na 20. storočie

History of Franciscans Priory in Skalica in 20th century

Dějiny kláštera františkánů ve Skalici se zaměřením na 20. století

Ján Mihál

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B D-NJ

2019

Odovzdaním tejto bakalárskej práce na tému Dejiny kláštora františkánov v Skalici so zameraním na 20. storočie potvrdzujem, že som ju vypracoval pod vedením vedúceho práce samostatne, s pomocou v práci uvedených prameňov a literatúry. Ďalej potvrdzujem, že táto práca nebola využitá na získanie iného alebo rovnakého titulu.

Praha, 25. 6. 2019

Ďakujem vedúcemu mojej bakalárskej práce Mgr. Dušanovi Foltýnovi, za cenné rady a usmerňovanie pri písaní tejto práce a priateľský prístup.

ABSTRAKT

Predložená práca pojednáva o pôsobení františkánov v slovenskom meste Skalica so zameraním na 20. storočie. Úvodná časť je prehľad problematiky autorovho literárneho a archívneho bádania. V nadväzujúcej časti je priblížená problematika pôsobenia františkánov v starších obdobiach so zameraním na konvent v Skalici. Ťažiskom tejto práce je popis života a pôsobenia miestneho františkánskeho konventu v období od roku 1918 do jeho zrušenia v roku 1950. V práci sú kriticky použité dobové pramene spolu s odbornou literatúrou na pozadí dobových udalostí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Františkáni, Československo, Skalica, Slovenský štát, Akcia K

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with functioning of the Franciscans in the Slovak town “Skalica” with a focus on the 20th century. The introductory part gives an overview of author’s literary and archival research. The subsequent part provides the reader with a closer look at the issue concerning life and work of the Franciscans in previous eras focusing on the convent in Skalica. The main point of the thesis is the description of life and activities of the local Franciscan convent in the period from 1918 until its dissolution in 1950. Records from that time are used critically and are supported by the literature on the background of the historical events.

KEYWORDS

Franciscans, Czechoslovakia, Skalica, Slovak Republic, operation K

Obsah

1	Úvod	8
2	Počiatky pôsobenia františkánov v Skalici	12
3	Skalický konvent v novom štáte	18
3.1	Pomery v skalickom konvente a spoločnosti v 2. pol. roka 1918.....	18
3.2	Zmeny vo vedení kláštora po vzniku nového štátu.....	20
3.3	Páter Vojtech Adalbert Štefanovič skalickým gvardiánom	23
3.3.1	Spor pátra Štefanoviča v tlači a jeho následky	24
4	Obdobie medzi letom 1923 do leta 1927	32
4.1	Obdobie prechodu po Štefaničovi, keď kláštor vedie Anton Hyacint Haverla ...	32
4.2	Gvardianát Štefana Cyrila Loffaya	34
4.2.1	Škandál pátra Alexa Zubó v období gvardiána Loffaya	35
5	Slovenská františkánska provincia Najsvätejšieho Spasiteľa	39
5.1	Vznik Františkánskej provincie Najsvätejšieho Spasiteľa (vznik tzv. Salvatoriánskej provincie na Slovensku).....	39
5.2	Nový slovenský provinciál Mansvét Olšovský	41
6	Obdobie medzi letom 1927 až letom 1933	44
6.1	Gvardianát Františka Michaela Knechtu	44
6.1.1	Spolupráca skalického františkánskeho konventu s Hydrografickým oddelením krajinského úradu v Bratislave	48
6.1.2	Sťažnosť na neprípustné chovanie pátra Mateja Reháka počas vyučovania náboženstva voči dievčatám	49
7	Obdobie krátkych gvardianátov (koniec roka 1933-1943).....	51
7.1	Rudolf Vincent Mrva v čele skalického konventu.....	51
7.2	Obdobie od konca gradianátu Vincenta Mrvu 1933 do konca tretieho gvardianátu pátra Antona Hyacinta Haverlu	52

7.3	Tretí gvardianát pátra Hyacinta Haverlu	555
7.3.1	Františkáni kupujú automobil.....	57
7.4	Gvardianát pátra Rudolfa Žigmunda Gála.....	59
8	Posledný gvardianát skalického konventu.....	61
8.1	Obdobie gvardianátu posledného skalického gvardiána Antona Inocenta Mazána do nástupu Komunistickéj strany k moci	61
8.2	Kláštory v štáte ovládanom komunistami.....	64
8.2.1	Akcia K.....	67
8.2.2	Akcia K v Skalici.....	69
9	Záver.....	72
10	Zoznam použitých archívnych prameňov.....	74
11	Zoznam použitej literatúry.....	78
12	Zoznam internetových zdrojov	80
13	Zoznam príloh	82
14	Prílohy	84

1 Úvod

Predložená práca si kladie za cieľ podrobnejšie zmapovanie činnosti skalického františkánskeho konventu medzi rokmi 1918 až 1950 než tomu bolo v mnohých predchádzajúcich publikáciách doteraz učené. Archívne fondy pojednávajúce o skalickom františkánskom diele zatiaľ neboli naplno využívané, preto som sa rozhodol aspoň z časti prehĺbiť poznanie o ich obsahu. Mnohé pramene v tejto práci neboli ešte nikdy v žiadnej publikácii použité, iné zasa boli len v krátkosti spomenuté. Potenciál, ktorý nám bol pri takýchto prameňoch doteraz ukrytý, som sa snažil v práci hojne využívať.

Práca vychádza predovšetkým zo zachovaných archívnych materiálov. Ako pomôcka pre jednoduchšie orientovanie sa v hrubých obrysoch doby a danej problematiky mi slúži rozmanitá sekundárna literatúra, predovšetkým však publikácia Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí. V tejto knihe sa nachádza okrem iného stručný prehľad skalických gvardiánov, ktorý mi neraz pomohol v triedení a ďalšom rozdeľovaní dochovaných archíválií. Popri tejto publikácii využívam samozrejme aj nemalého množstva ďalšej sekundárnej literatúry, ktorá mi bola taktiež dôležitou pomocou predovšetkým pre pochopenie širších súvislostí v spoločnosti onej doby. Úplný zoznam takto využitej literatúry sa nachádza na samom konci práce. Práca samotná je však postavená predovšetkým na mojom vlastnom bádateľskom štúdiu. S cieľom bádať som navštívil Štátny archív v Bratislave (ŠABA) a Štátny archív v Skalici (ŠASI)¹. V Skalici je dnes archív umiestnený v časti bývalého, v tejto práci rozoberaného kláštora. Počas bádania som mal teda jedinečnú možnosť bližšie spoznať priestor, o ktorom píšem. Taktiež som mal možnosť spýtať sa samotných pracovníkov archívu na čokoľvek čo sa kláštora a jeho areálu týka.

V ŠABA som pracoval s fondmi Fragmenty archívu kláštora františkánov v Skalici depozit 1-4, Archív Mariánskej provincie františkánov inv. 34., Fragmenty archívu Salvatoriánskej provincie 1918 – 1950 inv. 145, Salvatoriánska provincia františkánov č. 23, korešpondencia a s fondom Výkazy o hospodárení kláštora františkánov v Skalici č. 53.

¹ V ŠASI a ŠABA som bádala vo väčšej časti leta 2018.

V ŠASI som využíval zápisy v mestských kronikách, ktoré sa venujú dotknutým obdobiam. Taktiež som tam pracoval so závermi pamiatkarského výskumu, ktorý v kláštore prebiehal v roku 1982. V ŠABA sa v rámci spomínaných 4 depozitov fragmentov kláštorného archívu nachádza množstvo žiaľ často maďarsky písaného materiálu. Jazyková bariéra je teda jedným z mantinelov, ktorý ma počas bádania obmedzoval. Nejde len o to, že staršie pramene z doby pred vznikom ČSR sú písané väčšinou maďarsky, ale značnou prekážkou pri bádani, pre mňa ako pre študenta, ktorý si prešiel len základným kurzom latinčiny, predstavuje aj nie príliš veľká znalosť latinčiny. V spomínanom archívnom fonde, v depozite 3 sa nachádza okrem iného aj konventná kronika, ktorú si františkáni viedli už od roku 1741 do roku 1946. Prečo ju nevedeli až do svojho zrušenia v roku 1950 som sa počas bádania nedozvedel.² Kronika je písaná v latinskom jazyku. Jediný slovenský text, ktorý sa v nej dá nájsť je vystrihnutý a do kroniky vlepý článok novín, ktorý nás informuje o vzniku novej, tento raz výhradne slovenskej františkánskej Salvatoriánskej provincie. Z článku sa dozvedáme okolnosti vzniku novej provincie a mená aj s pozíciami jej nastupujúcich najvyšších predstavených. Napriek jazykovej bariére sa mi z kroniky darilo vyčítať napríklad to, kto a kedy v kláštore slúžil, prípadne kam bol ďalej preradený alebo tiež z ktorého pôsobiska do Skalice prišiel. Okrem týchto údajov som bol ale napríklad tiež schopný postrehnúť, že kronika pomerne často rozoberá nie len udalosti, ktoré sa týkali bezprostredne konventu, ale aj aj mnohé dôležité udalosti v celoslovenskom, československom alebo aj celosvetovom meradle.

Prácu sa snažím postaviť nie len na práci so zachovanou latinsky písanou kronikou, ale predovšetkým na práci so slovensky³ písanými primárnymi prameňmi. Niekedy však tento môj prístup práce k prameňom naráža na neexistenciu prameňov, prípadne prílišnú vzdialenosť požadovaných prameňov uložených rôzne po Maďarsku. Pre skúmané obdobie bola príznačná postupná zmena v používaní jazyka, v ktorom medzi sebou františkáni komunikovali. So vznikom ČSR nastal odklon od maďarčiny a do tej doby v prevažnej väčšine dochovanej korešpondencie aj od latinčiny

²Je možné, že nejaký text k zaznamenaniu existoval, len nestačil byť včas zapísaný v kronike pred zrušením konventu.

³Alebo prameňmi v miestnom dialekte.

k slovenčine. Toto bolo zaiste dané tým, že pátri maďarskej národnosti sa v slovenských konventoch už nenachádzali. Latinský jazyk sa však aj naďalej používal pre zápisy do konventnej kroniky. Ten sa tiež sa používal napríklad v oficiálnych dokumentoch,⁴ akými boli napríklad ročné výkazy hospodárenia kláštora, prípadne iné oficiálne dokumenty. Veľmi častým dokumentom písaným výhradne latinsky bolo rozhodnutie provinciála o preradení duchovného na iné pôsobisko. Behom bádania som narazil napríklad aj na exkomunikáciu pátra Alexa, ktorá bola tiež písaná latinsky.

Okrem svojho vlastného štúdia v archíve uložených prameňov som využil aj niektoré iné zdroje pramenného materiálu. Jedným takým špecifickým zdrojom informácií pre mňa bol text k priebehu tzv. akcie K v Skalici, výpis zo spomienok pátra Čapkoviča, ktorý bol publikovaný v zborníku Likvidácia reholí a ich život v ilegalite v rokoch 1950-1989, z ktorého časť som pre bližšiu ilustráciu pomerov panujúcich v tých dňoch v kláštore priložil k prílohám tejto práce. Originálny zápis výpovedí, dnes už zosnulého pátra Čapkoviča sa nachádza v ŠASI.

Ďalším špecifickým prameňom, s ktorým som pracoval bola správa z výskumu pamiatkového ústavu, ktorý bol v tamojšom kláštore uskutočnený v osemdesiatych rokoch. Závery výskumu s priloženou fotodokumentáciou boli pre mňa priblížením starobylosti celého komplexu kláštora a jeho jednotlivých stavebných etáp. Síce nie je použitých v práci príliš poznatkov zo záverov pamiatkového výskumu, zato mi boli závery pamiatkarského výskumu veľmi užitočnou pomôckou pri samotnom orientovaní sa v priestoroch kláštora a tiež pre pochopenie viacerých súvislostí týkajúcich sa starších období existencie kláštora.

Medzi ďalší typ prameňov, ktoré som počas výskumu hojne používal boli zdigitalizované noviny a časopisy. Toto bádanie pre mňa znamenalo neoceniteľnú úsporu času a aj peňazí či už z dôvodu toho, že mi nebolo treba za prameňmi a výskumom nikam cestovať alebo aj z dôvodu pomerne prepracovaných a prehľadných katalógov. V práci som využil zdigitalizovaných verzií Slovenských národných dejín a františkánskeho časopisu Serafínsky svet.

⁴ Tieto dokumenty sú písané zväčša podľa jedného vzoru, čo znamená, že bádateľ má zjednodušenú prácu s prameňom a vyberá si z dokumentov len potrebné mená, čísla prípadne iné fakty.

Podobne ako zdigitalizované verzie novín a časopisov mi neraz pomohol aj internetový františkánsky nekrológ, v ktorom sa dajú nájsť všetci zomrelí slovenskí františkáni. Pri niektorých menách sú síce len strohé biografické údaje, no pri mnohých, hlavne pri bývalých gvardiánoch, sa dá nájsť pomerne stručný, zato prehľadný životopis. Čo ma zarazilo, že sa v nekrológu nenachádza ani jedna zmienka o františkánoch, ktorí sa rozhodli vystúpiť z rádu a prijať službu pod vedením niektorého diecézneho biskupa⁵, prípadne o tých, ktorí sa rozhodli predčasne opustiť duchovnú službu úplne.⁶ Napriek týmto nedostatkom mi neraz tento františkánsky internetový zdroj často veľmi uľahčil bádanie vo chvíľach, keď som potreboval zaradiť predovšetkým osobnú korešpondenciu jednotlivých bratov do širších súvislostí.

⁵Ako napríklad prípad p. V. A. Štefanoviča, o ktorom sa mi žiaľ nepodarilo nič dohľadať z obdobia, keď už nepatril k františkánskemu rádu.

⁶Ako prípad p. Alexa Zubó.

2 Počiatky pôsobenia františkánov v Skalici

Existuje niekoľko teórií o tom, kedy začali františkáni svoje pôsobenie v Skalici. Tá najodvážnejšia teória čerpá z výskumu miestneho františkánskeho kostola v roku 1993. Tento výskum hovorí, že jadro menovaného chrámu je už z obdobia okolo roku 1300. Ako reakcia na to vznikla teória o previazanosti františkánov s mestom už v podstatne dávnejších dobách, než sa pôvodne predpokladalo. Teoreticky je možné, že už v tých dobách žili v meste nejakí bratia františkáni, no nie je to vôbec podložené akýmikolvek prameňmi. Kostolov v Skalici máme z obdobia medzi začiatkom 10. a koncom 14. storočia asi päť⁷. Ich polohu a ani to k akej inštitúcii boli viazané, žiaľ zväčša nepoznáme.

Ďalšou teóriou o skoršom príchode rádu menších bratov do mesta je podporený listom zo dňa 17. 8. 1442 datovaným v Strážnici na Morave. Tam píše istej Kataríne manželka Jána Šilhavého istá Anna, nasledujúce riadky: „Paní Kateřina na ten čas v klášteře skalickém obývající” a tiež „S tím mněj se dobře! Zato prosím poněvadž nyní na svatém místě v klášteře bossáckém v Skalici prosíš, prosi pána Boha za duši!”⁸. Doslovná interpretácia listu by znamenala, že rád tu mal svoj kláštor už pred rokom 1442. Pri zamyslení sa nad nám známymi faktami a listom však vyvstáva otázka, do akého rozsahu je pravdivá informácia, že v meste už stál kláštor, respektíve čo je to, čo si pod pojmom kláštor predstavila pani Anna. Je dosť možné, že pani Anna mala na mysli Štiborovský hospitál⁹. Z toho by teda vyplývalo, že Katarínina strážnická priateľka len z neinformovanosti menovala hospitál kláštorom.¹⁰ Na druhú stranu tiež nemožno vylúčiť ani to, že v tomto hospitáli mohli pôsobiť a bývať už vtedy prví františkáni. Túto teóriu potvrdzuje tvrdenie rukopisu z roku 1788 *Origo at antiquitas Liberae Civitatis Szalkolcensis*¹¹. Tam sa uvádza, že „dom, kde mali františkáni svätyňu bol postavený oproti neskôr postavenému konventu v blízkosti mestských hradieb”¹².

⁷ BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. str. 16.

⁸ Kolektív autorov, *Skalica*. str. 667., Mesto Skalica 2014.

⁹ Pred rokom 1414 založený Štiborom, od 1431 syn Štibora, Štibor II., ktorý v potvrdzujúcej donačnej listine žiada kňaza, aby tam konal bohoslužby. Preklad listiny v plnom znení: ŠÁTEK, Jozef. *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinizmu*. str. 8-9.

¹⁰ Všeobecne prijímaná téza uznávaného miestneho historika Dr. J. Šátka k problematike výkladu listu.

¹¹ Kolektív autorov, *Skalica*. str. 667., Mesto Skalica 2014.

¹² Tamtiež.

To by domnienku len potvrdzovalo. Je dosť pravdepodobné, že začiatkom stavby kláštora s ustanovením konventu¹³ v roku 1467, bolo nadviazaním na niekoľko rokov, v prípade Skalice ale skôr desaťročí pôsobenia rádu v meste. Pre úplnosť predstavy problematiky presného datovania pripomínam chronostikon¹⁴, ktorý je umiestnený v kostole pri vĺaznom oblúku. Tento oslavuje kráľa Mateja Korvína, ktorý sa mal zaslúžiť o výstavbu tunajšieho kláštora so súhlasom vtedajšieho pápeža Pavla II.¹⁵ Chronostikon uvádza letopočet 1465.¹⁶ Tento chronostikon udáva datovanie dva roky pred oficiálnym začatím výstavby kláštora a založenia skalického konventu.

Do františkánskeho pôsobenia pred ustanovením skalického konventu bez pochyb vo veľkej miere vstúpili husitské výboje a nepokoje na neďalekej Morave. Zapojenie mesta do husitských konfliktov určovala už jeho bezprostredná poloha. V lete 1432 padlo mesto do rúk bratříkov. Tak sa stalo pod vedením Jána z Vrba. Na jeseň roku 1434 vyhnal cisár Žigmund spolu s vojskom miestneho feudála Pankráca zo Svätého Mikuláša bratříkov z mesta. Keďže bolo mesto značne oslabené vojnami, tak sa kráľ zaviazal doplnením jeho výzbroje a posádky.¹⁷ O skaze mesta svedčí aj to, že roku 1436 kráľ po viacerých návštevách Skalice udeľuje mestu výrazné daňové úľavy. Po tomto období opätovného naberania síl oslabeného mesta a po smrti Žigmunda udeľuje nový kráľ Skalicu v správu Pangrácovi zo Svätého Mikuláša. Tento mesto uviedol dohodomou do vplyvu bratříkov. Opätovné okupovanie mesta bratříkmi sa odohralo v období medzi rokmi 1445 – 1449. V nasledujúcich obdobiach vlády kráľa Mateja Korvína v konfliktoch s Jurajom Poděbradským bolo v meste dlhodobo kráľovské vojsko. V tomto čase bolo obnovené a posilnené mestské opevnenie a prebiehalo budovanie farského kostola spolu s kláštorom a kláštorným kostolom.

Je jasné, že turbulentné husitské obdobia mesta neboli ideálnou dobou, kedy by boli akýkoľvek katolícki duchovní v Skalici žiaduci. To malo isto za následok dlhší čas medzi

¹³ Kláštor je budova a konvent je inštitúcia v ňom sídliaca.

¹⁴ Nápís, ktorý udáva letopočet vzniku sčítaním hodnôt jednotlivých zvýraznených cifier spomedzi rímskych číslic (I,V,X,L,C,D,M).

¹⁵ Matej Korvín bol veľkým podporovateľom františkánskej rehole. Bol to panovník, ktorý sa veľkou mierou zaslúžil o jej rozšírenie v rámci Uhorska.

¹⁶ Kolektív autorov., *Skalica*. str. 678., Mesto Skalica 2014.

¹⁷ Tamtiež.

prvým príchodom františkánov do Skalice a začatím stavby kláštora. Po založení konventu a začatí stavby kláštora v roku 1467 prináležali miestni františkáni ku konventuálnej uhorskej Mariánskej provincii¹⁸. Od roku 1484 patrili k nižšiemu celku, k tzv. Séčskej kutódii¹⁹ a neskôr od roku 1523 patrili k novovzniknutej Salvatoriánskej provincii.²⁰ Rok 1484 sa niesol pre františkánov v znamení posviacky ich nového chrámu. Stalo sa tak 21. 11. 1523 a vysviacku viedol generálny vikár olomouckého arcibiskupstva, titulárny biskup z Nikopolska Andrej z Brna.²¹ Na rozdiel od chrámu, bol v tom čase kláštor ešte stále rozostavaný. O termíne dostavby kláštora sa nám nezachovali vôbec žiadne informácie. Prvé informácie po desaťročiach odmlky prameňov sa týkajú menovaní nových gvardiánov²². Tými boli postupne traja a síce Peter z Moravy 1531 – 1533, Martin z Liptova 1533 – 1535 a v roku 1535 sa spomína Peter z Turbína.²³ V tom istom roku vtrhla do mesta epidémia moru, ktorá usmrtila všetkých františkánov až na jedného frátra, ktorému sa podarilo utiecť z mesta preč na Moravu. Až do roku 1561 bol kostol s kláštorom v správe magistrátu, ktorý ho dal k využívaniu fare.

V roku 1561 sa začína opätovne kláštor plniť, tento raz prchajúcimi františkánmi z južných častí Uhorska, pretože ich z ich domovských kláštorov vyhánala postupujúca turecká expanzia. Obnove skalického kláštora nebyvalou mierou pomohla výhodná poloha, ktorá zabezpečovala pokojný život rehoľníkov a to relatívne ďaleko od stále postupujúceho tureckého nebezpečenstva. To malo za následok, že z nulového stavu sa zvýšil počet rehoľníkov za dva roky na dvadsať. Toto číslo ich robilo jedným z najpočetnejším spomedzi kláštorov, ktoré rádu ešte ostávali. Gvardiánom kláštora sa stal od roku 1563 Ján Číky (Csíky). Spolu s gvardiánom tu bývali ešte ôsmi pátri osem bohoslovcov a traja frátri. Toto obdobie sa nieslo nie len v duchu znovuuvedenia kláštorného života do chodu, ale aj v silnom samovoľnom pomadařčovaní mesta. Súbežne s rehoľníkmi utekajúcimi pred tureckým nebezpečenstvom hľadali v Skalici

¹⁸ Stadiál podľa všetkého pochádza zasvätenie kláštorného kostola, Sedembolestnej Panny Márie.

¹⁹ Kustódia bola nižšia časť provincie.

²⁰ Kolektív autorov., *Skalica*. str. 678., Mesto Skalica 2014.

²¹ Tamtiež.

²² Gvardián je predstavený františkánskeho kláštora.

²³ ŠÁTEK, Jozef. *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinizmu*. str. 34.

útočisko pred moslimami aj iné spoločenské vrstvy akými boli napríklad šľachta a rôzni zemanovia hľadajúci ochranu v severnejších opevnených mestách.²⁴

Stav so silnejúcim maďarským elementom v kláštore bol vtedy pre pôvodné, slovenským dialektom hovoriace obyvateľstvo tak nevyvážený, že len jeden z pátrov, istý František Barilla²⁵ vedel po slovensky. Kontakt s miestnym slovenským obyvateľstvom prostredníctvom katechézy, kázania, spovedania atď., stáročia ostával na bedrách tých niekoľko málo jedincov, ktorí ovládali miestny jazyk. Vzhľadom na pretrvávajúcu národnostnú rivalitu sa už v sedemnástom storočí ustálilo pravidlo o striedavej voľbe rehoľného predstavenstva podľa národnostného kľúča.²⁶ V roku 1561 bola v kláštore zriadená rehoľná bohoslovecká škola²⁷. To však znamenalo, že sem ešte väčšmi prúdili mladí, nádejní, ale pre miestnych žiaľ maďarsky hovoriaci bohoslovci.

Vzhľadom na stále postupujúce turecké vojská uhorským územím sa od roku 1567 v meste usídlil prchajúci františkánsky provinciál. Skalica mu teda poslúžila v dvoch rovinách. Prvú rovinu predstavovalo bezpečie opevneného mesta na severe v relatívnom bezpečí. Druhá rovina pre provinciála predstavovala výhodnú polohu v rámci kráľovstva. Vďaka svojej polohe zabezpečovalo mesto provinciálovi lepšie kontakty s ostatnými cirkevnými inštitúciami na západ od Uhorska v rámci západnej cirkvi.

V tom istom roku sa provinciál Imrich Töviš nezúčastnil generálneho zhromaždenia v Gyöngyösi v obave o svoju bezpečnosť z dôvodu prebiehajúcich vojenských operácií v oblasti. V Gyöngyösi sa dovtedy nachádzalo sídlo provinciála, čiže aj centrum provincie. Na zhromaždenie bol Tövišom poslaný niektorý páter, poverený vystupovať v provinciálovom mene.²⁸ V roku 1576 už bolo mesto Gyöngyös začlenené hlboko v tureckom území. Z toho vyvstávala otázka kde sa bude konať provinciálne zhromaždenie s generálnym vizitátorom Michalom Alvarezom, keďže tento bol toho času v Uhorsku na inšpekcii uhorského františkánskeho diela. Gyöngyösi býval sídlom provinciála,

²⁴ Tamtiež.

²⁵ Bol gvadriánom v rokoch 1565 – 1567, striedal Jána Číka.

²⁶ BUCHTA, Ján a kol.,. *Skalica v minulosti a dnes*. str. 225.

²⁷ Kolektív autorov., *Skalica*. str. 678., Mesto Skalica 2014.

²⁸ ŠÁTEK, Jozef. *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinizmu*. str. 36.

preto sa tam vždy konali zasadania podobného významu. Lenže tento raz by nebolo rozumné vstupovať na turecké územie s cieľom usporiadať tam františkánske zasadanie. Pre tento účel bola teda vybraná Skalica, keďže v tamomšom kláštore sídlil provinciál. Generálny vizitátor mal strach o svoju bezpečnosť aj v Skalici a tak keď zvolal provinciálne zhromaždenie, provinciála Tövisiho poveril jeho vedením a ešte pred príchodom členov zhromaždenia a jeho riadnym zahájením, ktoré sa konalo štvrtého marca opustil mesto. Pred svojim odchodom ešte stihol vysloviť svoje želanie, aby Tövisi aj naďalej viedol provinciu.

O tri roky neskôr, v roku 1579 museli zasa pre pokročilý vek Tövisiho prísť na ďalšie provinciálne zhromaždenie definítori do Skalice. Konat' ho inde a bez provinciála nepripadalo do úvahy. Obľuba stávajúceho provinciála bola tak veľká, že hoci on sám chcel odovzdať všetky úrady, vrátane úradu provinciála a ísť na zaslúžený odpočinok, tak na naliehanie zhromaždenia prijal ešte skalický gvardiánsky úrad. Pre jeho vysoký vek²⁹ a postupne zhoršujúci sa zdravotný stav mu bol pridelený k vykonávaniu tohto úradu ešte pomocník. Týmto pomocníkom sa stal Ján Póči.³⁰ Tövisi viedol skalický kláštor ako jeden z mála františkánov až do svojej smrti, pravdepodobne do roku 1581. Patril k najvýznamnejším osobnostiam skalického kláštora, provincie a k popredným františkánskym osobnostiam v Uhorsku v 16. storočí.³¹ Po jeho smrti začali prichádzať do Skalice prchajúci františkáni zo Sedmohradska, ktorí so sebou prinášali správy o blížiacej sa katastrofe, pred ktorou oni sami utekali. Tento raz neutekali pred moslimami, ale pred povstalcami Štefana Bočkaja. Tí dobyli postupne aj Skalicu a v roku 1605 bolo mesto a aj kláštor opäť drancované, pre zmenu tento raz moravským vojskom. V tomto čase boli františkáni nútení na čas opustiť mesto a uchýliť sa k spolubratom do Uherského Hradišťa. Po ich návrate v roku 1607 obnovili svoju činnosť, ktorá bola opätovne na krátku dobu v roku 1622 prerušená z dôvodu Betlénohvo povstania.

²⁹Narodil sa niekedy okolo roku 1500, čo znamená, že bol v tom čase osemdesiatnikom. Osemdesiatka bola v tých časoch veľmi vysokou starobou, pretože ľudia sa dožívali podstatne nižšieho veku.

³⁰ŠÁTEK, Jozef. *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinizmu*. str. 37.

³¹BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. - 21. storočí*. str. 289.

V období 17. a 18. storočia sídlili v kláštore dôležité provinciálne inštitúcie a zároveň patrili ku kláštorom s najväčším počtom rehoľníkov v rámci Salvatoriánskej provincie.³² Kláštor postihli hneď tri požiare a to v rokoch 1639, 1643 a 1729. Škody boli tak rozsiahle, že obnova trvala viac než 20 rokov a niesla sa v znamení podstatných prístavieb a celkového rozmachu kláštorných budov, kostola a celého priláhaného areálu.³³ Po poslednom požiari sa rozhodlo o prestavbe budovy do barokového štýlu. V roku 1645 vypukol v meste mor, na následky ktorého zomrelo aj niekoľko františkánov. Kláštor okrem predošlých pohrôm postihli aj boje v povstaniach proti Habsburgom. S nástupom osvietenstva bol počet rehoľníkov v kláštore oklieštený, no kláštor ako jediný³⁴ v meste vydržal reformy Jozefa II, rádu bolo ale zakázané žobrať a začali dostávať od štátu peniaze. V dobách napoleonských vojen slúžil kláštor ako vojenská invalidovňa a františkáni boli nútení úzko spolupracovať s rádom Milosrdných bratov aby mali kde bývať a aby mali študenti gymnázia kde študovať. Po uvoľnení a rekonštrukcii kláštora v roku 1820 sa mohli františkáni opätovne vrátiť aj so svojim gymnázium³⁵ do budovy kláštora. V roku 1898 bol v rámci reorganizácie rádu vyčlenený skalický kláštor zo Salvatoriánskej provincie a bol podriadený arcibiskupskému generálnemu vikárovi v Trnave.³⁶ Od roku sa stal kláštor súčasťou Mariánskej provincie františkánov a to až do vzniku rýdzo slovenskej františkánskej provincie, čo sa podarilo až v roku 1924.

³²Záhorské múzeum Skalica, Františkáni v Skalici - duchovný a kultúrny odkaz, [on-line] <<https://www.zahorskemuzeum.sk/frantiskani-v-skalici-duchovny-a-kulturny-odkaz/>> (12. 2. 2019).

³³Kolektív autorov., *Skalica*. str. 680., Mesto Skalica 2014.

³⁴Mesto museli opustiť Paulíni, Jezuiti a Karmelitáni. Neskôr od roku 1796 pribudli v meste Milosrdní bratia slúžiaci v nemocnici.

³⁵Gymnázium bolo v roku 1893 presťahované do jeho pôvodnej budovy jezuitskej koľaje. Pred tým však na čas čelilo zrušeniu a postupnej obnove z dôvodu silnej maďarizácie.

³⁶Kolektív autorov., *Skalica*. str. 680., Mesto Skalica 2014.

3 Skalický konvent v novom štáte

3.1 Pomery v skalickom konvente a spoločnosti v 2. pol. roka 1918

Samotný vznik nového štátneho celku znamenal bez akýchkoľvek pochyb celkový otras celou vtedajšou spoločnosťou, ktorá sa ocitla na území novovzniknutého Československa. Tento otras sa pochopiteľne týkal aj slovenskej katolíckej cirkvi a to vo všetkých stupňoch jej hierarchie. Tak ako sa líšili postoje a názory na novovznikajúci štát naprieč celou verejnosťou, rovnako tak nastávajúce zmeny vyvolávali názorové rozpory aj vo vnútri slovenskej katolíckej cirkvi.

Nie len slovenská katolícka cirkev ako pohrobok uhorského cirkevného zriadenia so silným maďarským až maďarizačným prvkom, tak aj sama Svätá Stolica dlho dumala, ako sa najlepšie postaviť k novej situácii.³⁷ Šarvátky týkajúce štátneho zriadenia, cirkevných postojov a jej prípadných reforiem, politických a národnostných otázok atď. sa nevyhli ani skalickým františkánom. Pod tlakom nových národno-politických udalostí bola nútená maďarská časť skalického františkánskeho duchovenstva opustiť konvent. Tak sa stalo následkom rozhodnutia z konca decembra 1918³⁸, kedy sa konalo zhromaždenie, ktoré rozdelilo klerikov na základe ich národnosti. Oddelení maďarskí duchovní získali postupne novú strechu nad hlavou v konventoch na maďarskom území.³⁹

Ako sa postupne ukázalo, odchod týchto duchovných zo Skalice neprebíhal za prílišnej apatie obyvateľstva. Ba naopak. Odchod pátrov do Maďarska bol bedlivo

³⁷RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století. [1], Česko-slovenské vztahy 1914 – 1945*. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997. str. 77.

Až v roku 1920 boli na uprázdnené biskupské stolce po vyhostených maďarských biskupoch menovaní noví biskupi. Tými sa stali Ján Vojtašák pre Spiš, Marián Blaha pre Banskú Bystricu a Karol Kmet' o pre Nitru. Od odchodu maďarských biskupov po vymenovanie nových biskupov vykonávali správu biskupstiev slovenskí vikári.

³⁸Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 2. diel, str. 68.

³⁹BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 61.

Konalo sa prevratové konventné zhromaždenie všetkých slovenských františkánov, ktorí rozhodli o oddelení slovenských a maďarských duchovných. Uzniesli sa tiež na premiestnení slovenských klerikov z vyššej rehoľnej školy z Bratislavy do Skalice. Práve tu klerici v roku 1919 skladali skúšky prvýkrát v slovenskom jazyku za prítomnosti budúceho prvého slovenského františkánskeho provinciála Mansvéta Olšovského. Škola sa po upokojení pomerov v štáte a ráde o rok neskôr presťahovala do Trnavy.

sledovaný políciou a to až do tej miery, že sa kláštor ocitol pod policajným dozorom. V tomto prípade nešlo síce o nebezpečenstvo nejakého výraznejšieho protestu miestnych proti alebo za zachovanie maďarských pátrov v meste. Šlo o dozor z dôvodu podozrenia, že títo pátri vyvážajú z krajiny do svojich nových kláštorov predmety značnej umeleckej a historickej hodnoty.⁴⁰ Ako sa vďaka policajnému drobnohľadu neskôr ukázalo, samotné obvinenie sa nepotvrdilo. Šlo s najväčšou pravdepodobnosťou o výmysel v réžii v Skalici formujúceho sa Sokola alebo miestnych obyvateľov. Každopádne bola to len snaha pošpiniť ich bývalých maďarských pátrov, prípadne aj katolíkov. Tejto situácie využili ďalej Sokoli, ktorí sa rozhodli zabrániť vývozu čohokoľvek z kláštora a to vrátane potravín, čo sa prirodzene nepáčilo pátrom, ktorí si už tak sťažovali na obmedzenie almužien a obmedzenie slobody manipulácie s nimi.

Samotné vyhlásenie nezávislosti a postupné oslobodzovanie slovenského územia sprevádzali oslavy a veľké, až euforické nadšenie v očakávaní nových, lepších zajtrajškov na pozadí ukončenej a pre národ nesmierne krvavej a vyčerpávajúcej vojny. Dôkazom, že sa táto nálada nevyhla ani skalickému kláštoru je fakt, že dobový františkánsky kronikár píše v ich kronike o tom, že v osemnástom roku „s najväčšou radosťou prijalo naše mesto Čechov, ktorí sa javili osloboditeľmi národa slovenského utlačovaného od Maďarov“.⁴¹ V nasledujúcich mesiacoch až rokoch toto nadšenie postupne opadlo až k tvrdeniu, že „zatiaľ Česi chovali sa najhoršie k ľudu slovenskému, zvlášť čo sa týkalo náboženstva katolíckeho, a preto náš zbožný ľud preto sa obracal k Čechom s najväčšou nenávisťou“.⁴²

⁴⁰Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 2. diel, str. 68.

⁴¹Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmety archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Kronika Liber Memorabilium Conventus Szakolcensis Ordinis Minorum Strictioris Observatae Snacti P. Francisci Almae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris 1741 – 1946, rok 1918.

⁴²Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 2. diel, str. 68.

3.2 Zmeny vo vedení kláštora po vzniku nového štátu

Nie všetci Slováci spomedzi skalických, už výhradne slovenských františkánov jasali nad kolískou novonarodeného štátu. Gvardiánom skalického konventu bol od roku 1917 Ján Cherubín Kapičák.⁴³ Tento človek je typickým príkladom nemaďarského, slovenského, zato proti Československu zmýšľajúceho a konajúceho duchovného. Svoj postoj obhajoval obavami z prílišného českého ateizmu, prípadne vplyvmi protestantizmu na farníkov a Slovensko. Jeho postoje mu priniesli už v roku 1918 ukončenie výkonu gvardiánskeho úradu. Páter Cherubín ostal po tomto zosadení vikárom a zastupoval v neskorších rokoch viacero gvardiánov. Okrem toho páter Cherubín vyučoval v meštianskej a ľudovej škole náboženstvo, viedol kláštorný zbor katechéto, vyučoval pedagogiku, venoval sa vinohradníctvu, včelárstvu atď.. Bol podporovateľ slovenskej ľudovej kultúry a jazyka a bol taktiež prívržencom a ideovým vodcom miestnej Slovenskej ľudovej strany, čiže bol aj politicky aktívny. Bol to človek konzervatívny, odporujúci nie len novotám v štáte, ale aj v ráde a cirkvi. Preto sa dostal viac ráz do konfliktu aj s predstavenými provincie.

Po prevrate v roku 1918 a zosadení pátra Cherubína viedol dočasne konvent páter Vojtech Adalbert Štefanovič. Ešte v tom roku prebehla ďalšia voľba a novým gvardiánom sa stal Alojz Irenej Petrašovič, mladý kňaz, ktorý bol naopak fanúšikom československého štátu. Ani po odsunutí pátra Cherubína do ústrania a zvolení nového gvardiána, hlasy volajúce po nastolení starých poriadkov neutíchli. Priam by sa dalo povedať, že sa stal pravý opak. Mladý gvardián bol vo funkcii veľmi krátko, menej ako rok, než bol prevelený do Žiliny.

Z tohto krátkeho obdobia sa zachovala korešpondencia medzi Dr. Ľudovítom Okánikom⁴⁴, ktorý toho času pôsobil ako župan nitriansky a gvardiánom skalického konventu.

⁴³BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 302.

⁴⁴Ľudovít Okánik v službe rodnej Skalici, [on-line] <<https://www.zahorskemuzeum.sk/ludovit-okanik-v-sluzbe-rodnej-skalici/>> (24. 2. 2019). ThDr Ľudovít Okánik bol katolíckym kňazom, skalickým dekanom, do prevratu v roku 1918 farár Skalice. Po prevrate sa stal dočasne správcom fary páter Štefanovič OFM. Ešte ten rok bol zvolený nový skalický farár Tomáš Caban.

V liste⁴⁵ zo dňa 2. 4. 1919 s popisom v záhlaví „Dôverné“ sa píše o tom, že pátri františkáni boli pri ministerstve pre správu Slovenska obžalovaní z politickej agitačnej činnosti proti Československému štátu. Nepíše sa tam však výslovne presne z akej činnosti boli obvinení. Z ďalších riadkov sa však dá vyvodiť, že šlo o vyjadrovanie podpory ideám, ktorých nositeľom bol páter Cherubín, a síce o hlásanie obáv z nedobre smerujúceho vývoja pre slovenský katolicizmus spojením sa s českým národom. Zaiste to zašlo už vtedy až do pre Čechov negatívneho porovnávania s Maďarmi.

Pán župan Okánik v ďalšom texte listu pridáva radu, aby bolo upustené od agend, ktoré by mohli byť škodlivé pre československú spoločnosť. Tiež gvardiánovi takpovediac medzi riadkami pripomína, že prílišná aktivita, ktorá by mohla byť klasifikovaná ako protištátna činnosť, môže mať veľmi neblahé dôsledky nie len na fungovanie skalického konventu, ale že môže uvrhnúť celý rád sv. Františka do prílišnej pozornosti úradov. Príslušné úrady by teda boli v takom prípade nútené adekvátne reagovať na prehrešky členov skalického konventu a priviedli by pod ešte väčší štátny drobnohľad aj ostatné konventy. V závere listu je gvardiánovi pripomenuté, že ministerstvo nechce nikomu obmedziť jeho politické názory, no len sa obáva neustále silnejúceho bolševického vplyvu na východe. Podľa župana tieto lokálne politické roztržky oslabujú slobodný a zvrchovaný československý štát a dávajú tým len väčší priestor buričom z východu, ktorých myšlienky prenikali vtedajším svetom smerom na západ.

Ako možno vidieť z ďalšieho listu zo dňa 6. 6. 1919, tak si asi františkáni nevzali rady ich župana príliš k srdcu a pokračovali v šírení ich názorov a to ako cez kázania, tak aj prostredníctvom tlače. V spomenutý deň totiž poslal skalický vládny komisár pátrom františkánom list, v ktorom uvádza v účinnosť rozhodnutie pána nitrianskeho župana

Eudovít Okánik sa stal členom revolučného zhromaždenia, bol teda poslancom Československa a županom Nitrianskeho kraja (1919 – 1920). ([on-line] <<http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=3050/>> (2. 2. 2019).) Neskôr sa stal kanonikom Družnej kapituly u sv. Martina v Bratislave. Medzi rokmi 1923 – 1929 bol zvolený starostom Bratislavy. V rokoch 1925-1926 zastával funkciu senátora národného zhromaždenia a v rokoch 1928-1929 bol člen krajského zastupiteľstva. Na sklonku života slúžil v rokoch 1930-1939 vo funkcii hlavného bratislavského farára v Dóme sv. Martina. Do dnešných dní platí za jedného z najvýznamnejších rodákov Skalice. V súdobej tlači bol ThDr. Eudovít Okánik zaradovaný medzi politickú a spoločenskú elitu novovzniknutej Československej republiky, napriek tomu zostal v ďalšom vývoji štátu v určitom tieni.

⁴⁵Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 4. depozit, List ThDr. Okánika zo dňa 2.4.1919 predstavenstvu františkánskeho kláštora v Skalici.

Ludovíta Okánika a pána provinciálneho delegáta Mansvéta Olšovského zo dňa 3. 6. 1919.

⁴⁶ V tomto sa píše, že v záujme zachovania politického, cirkevného a spoločenského pokoja je s okamžitou platnosťou na dobu jedného roka suspendovaný páter Alojz Irenej Petrašovič a páter M. Hermenegild Hradil. Podmienkou suspendovania bez ďalších následkov bolo, že okamžite ukončia svoju politickú činnosť a budú sa čím väčšími snažiť o upokojenie emócií, ktoré vyvolali. Ako symbol úcty k obom, ako k pátrom zároveň proti nim bude podmienične pozastavené politické vyšetrowanie, ktoré bolo s obomi pátrami vedené. V opačnom prípade, keby suspendovanie ignorovali, tak by im podľa jeho slov boli ich minulé činy priťažujúcou okolnosťou.

Je zaujímavé, že páter Hermenegild bol v tom čase len chvíľu gvardiánom. Páter Irenej mu krátko predtým odovzdal svoj úrad. Irenej už po tomto suspendovaní v Skalici naďalej nepôsobil, pretože bol prevelený do Žiliny. Čo ostáva záhadou, prečo konventu nevyhovoval mladý gvardián Irenej, ktorý bol vtedy ako jeden z mála podporovateľom spoluzitelia Čechov a Slovákov v jednom štáte. V Žiline sa z neho postupne stal gvardián a urobil tam veľký kus práce⁴⁷, ako napríklad pravidelné misie, nadstavba kláštora pre potreby rehoľnej školy alebo tiež vyučoval morálku a pastoráciu na gymnáziu v Žiline. Na sklonku jeho aktívnej služby, nielenže bol dlhodobým členom správy provincie, ale po preradení na posledné pôsobisko sa stal aj beckovským gvardiánom.

Osudy pátra Hermengilda boli také, že po uplynutí roku trestu mimo verejnej služby bol preradený do Svätého Antona⁴⁸. Ešte predtým, v priebehu jeho skalického pôsobenia, ktoré trvalo od roku 1915 založil v Skalici tradíciu ochotníkov.⁴⁹ Na každom svojom novom pôsobisku sa aj naďalej venoval ochotníckemu divadlu. Okrem Svätého Antona pôsobil postupne ešte v Nových Zámkoch a v Žiline.

Po ďalšom veľmi krátkom gvardianáte pátra Hermengilda nastalo v skalickom konvente obdobie, kedy nebol zvolený do čela kláštora nikto. Pozíciu vedúceho kláštora

⁴⁶ Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 4. depozit, List skalického vládneho komisára zo dňa 6.6.1919 predstavenstvu františkánskeho kláštora v Skalici.

⁴⁷ BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 302.

⁴⁸ Tamtiež, str. 303.

⁴⁹ V Skalici začínal s dielami Ludovíta Okánika, postupne písal aj vlastné divadelné hry.

zastával vikár, z politických dôvodov zosadený gvardián Ján Cherubín Kapičák. Ani tento raz sa mu však v čele kláštora nepodarilo zotrvať príliš dlho.⁵⁰ Do čela konventu bol totižto zvolený v roku 1920 Vojtech Adalbert Štefanovič.

3.3 Páter Vojtech Adalbert Štefanovič skalickým gvardiánom

Pátri po minulých skúsenostiach volili teraz takpovediac istotu. Otec Adalbert bol od prevratu do voľby nového farára načas administrátorom skalického rímskokatolíckeho úradu,⁵¹ v čase keď sa ThDr. Ľudovít Okánik stal politikom na celoštátnej úrovni. Keď k tomu pripočítame obdobie medzi rokmi 1912 až 1915, keď páter Adalbert stál v čele konventu,⁵² tak to z neho robí takmer ideálneho kandidáta. Okolnosť, ktorá tiež hrala pri jeho voľbe zaiste nemalú rolu, že bol skalickým rodákom. V záhorskom regióne je medzi veriacimi vždy nesmierne pozitívne vnímané, keď zastáva pozíciu kaplána, farára atď. niekto, kto vzišiel stadiaľ. Región má, tak ako aj iné slovenské regióny svoje špecifiká, preto je dobré poznať zmýšľanie tunajších a miestne podmienky. Dá sa predpokladať, že aj od tejto okolnosti spolu s pátrovými minulými skúsenosťami si volitelia sľubovali upokojenie situácie v meste v turbulentných dobách.

Ako sa neskôr ukázalo, ani táto voľba nepriniesla vytúžený efekt upokojenia vášní okolo františkánskych postojov voči politike, štátu, spoločnosti a mestu s jeho obyvateľmi. Po jeho prvom zvolení v roku 1912 nič nenasvedčovalo tomu, že by v niekedy budúcnosti mali nastať akékoľvek vážnejšie komplikácie. Po nástupe do funkcie z Trnavy pôsobil pastoračne veľmi horlivo a nadšene. U svojich spolubratov inicioval a následne organizoval misijnú činnosť v okolitých obciach a mestečkách. Príkladom sú misie v Gbeloch, Holíči, Kútoch ale aj v menších sídlach ako napríklad Dojč alebo Koválov. Osobne sa staral o duchovnú správu skalickej filiálky Mokrý Háj.⁵³ Okrem toho

⁵⁰ Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Obraz/plagát so zoznamom skalických gvardiánov medzi rokmi 1467 až 1927.

⁵¹ Správcovia farnosti Skalica, webové stránky farského úradu v Skalici, [on-line] <http://skalica.fara.sk/?q=o_farnosti/spravcovia/> (24. 2. 2019).

⁵² Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Obraz/plagát so zoznamom skalických gvardiánov medzi rokmi 1467 až 1927.

⁵³ BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 301.

sa zaujímal o to, ako si vedú v pastorácii jeho spolubratia v ostatných filiálkach a síce v Prietržke, Vrádišti a v Lopašove. V pamäti miestneho obyvateľstva bol zapísaný významne pozitívne a spomínalo sa na je pôsobenie vo vedúcej funkcii so značnou dávkou nostalgie. Po druhom zvolení do čela konventu sa od neho očakávalo pokojné pastoračné pôsobenie s nadšením. Netrvalo ale príliš dlho a nadšenie medzi katolíckymi veriacimi opadlo.

3.3.1 Spor pátra Štefanoviča v tlači a jeho následky

V čase jeho druhého gvardiánskeho pôsobenia prepukali mnohé spory medzi novovzniknutým skalickým Sokolom⁵⁴ a starším katolíckym Orlom, ďalej aj rastúci odpor ľudákov k liberálom nazerajúcim na dianie v štáte, meste a v cirkvi dosť odlišne. Za takýchto nebezpečných liberálov boli považovaní ľudákmi dokonca aj ThDr. Ľ. Okánik a MUDr. Pavel Blaho.⁵⁵ Na túto verejne činnú dvojicu čím ďalej, tým viac útočili ľudáci vo svojom týždenníku Slovenské ľudové noviny. Ďalším obľúbeným nepriateľom skalických ľudáckych katolíkov, čiže aj pátra Adalberta boli agrármici. Medzi týchto neobľúbených ľudí patrilo aj Jozef Branecký.⁵⁶

⁵⁴ V Skalici bola otvorená dňa 10. 9. 1922 Sokolovňa, v zdigitalizovanom archíve Bratislavskej univerzitnej knižnice, Slovenské ľudové noviny zo dňa 22. 9. 1922, str. 2., [on-line] <<http://digitalna.kniznica.info/zoom/81119/view?search=Skalica&page=1&p=separate&tool=search&view=0,0,3025,4540/>> (24. 2. 2019).

V miestnom časopise, v Skalickom pokroku na túto udalosť reagujú slovami, že o čo viac sú chladné starobylé rímskokatolícke stavby, o to útulnejšie bolo v novej sokolovni, keď ju otvárali. Na to reaguje citovaný a nikým nepodpísaný článok Slovenských ľudových novín, kde sú autorom kritizovaní Sokoli, čo nešli v nedeľu do kostola. Tento článok ďalej odsudzuje tých katolíkov, ktorí sa osláv otvorenia Sokolovne zúčastnili len zo zisťných dôvodov. Autor tiež hovorí o počesťovaní a útoku na katolíkov.

⁵⁵ MUDr. Pavol Blaho bol československý politik, lekár, hlasista, poslanec Uhorského snemu v období 1906-1918, poslanec Revolučného národného zhromaždenia 1918 – 1920, poslanec Národného zhromaždenia ČSR v čase od roku 1920 do roku 1927, zakladateľ a predseda Slovenskej národnej a roľníckej strany medzi rokmi 1919 až 1921. Bol skalický rodák zaujímavý sa o súdobé dianie v rodnom meste a príbuzný Ľ. Okánika.

⁵⁶ Jozef Branecký bol československý politik, agrárnik, bývalý predseda Slovenskej národnej a roľníckej strany v rokoch 1921 – 1922, poslanec Národného zhromaždenia ČSR medzi rokmi 1920 – 1929, poslanec Revolučného národného zhromaždenia 1919 – 1920, rodák zo Skalice zaujímavý sa aj o dianie v rodnom meste.

Dôkazom obojstrannej neznášanlivosti je spor Jozefa Braneckého a pátra Adalberta Štefanoviča vedený v tlači.⁵⁷ Jozef Branecký vyčítal vo svojom článku v časopise Skalický pokrok gvardiánovi, že po vzore evanjelického pastora Kvotidiána ešte v časoch uhorských⁵⁸, mal zabrániť hrať československú štátnu hymnu v kostole. Keďže sa ale hymna hrala, tak nastalo v chráme pohoršenie.

Páter Adalbert reaguje v ďalšom článku, že to nebol on, kto naviedol organistu aby hral hymnu, ale že v jeho mene poveril organistu nejaký pán Bima. Svojmu protivníkovi vysvetľuje, že sú nábožné typy piesní a potom aj vlastenecké, ale že nemožno spievať vlastenecké v chráme. Predstavený konventu sa tiež cítil silne urazený, keďže bolo zmienené v článku J. Braneckého, že si mal vziať príklad z dávnejšieho počínania evanjelického farára. Ten považuje za neprípustné akokoľvek prirovnávať konanie rímskokatolíckeho kňaza s konaním evanjelika. Tiež sa zároveň distancuje od konania Ľ. Okánika v časoch, keď viedol farský úrad, keďže ten sa snažil vždy udržiavať aktívne styky a dobré vzťahy s ostatnými náboženskými komunitami. Na Ľ. Okánika útočí aj v ďalších riadkoch článku. Tvrdí, že za čias Uhorska nebolo v Skalici väčšieho Maďara ako neho.⁵⁹ Páter Štefanovič ho v tom článku oslovuje maďarskou verziou jeho mena, spolu s jeho maďarsky napísanými titulmi. Odvoláva sa pri tom na udalosť, keď vítal v meste vysokého uhorského štátneho úradníka Krausa v plynulej maďarčine. V tejto súvislosti bolo Ľ. Okánikovi tiež vyčítané, že viedol farskú kroniku v maďarskom jazyku. Tvrdí, že podľa predpisov má byť jazykom farskej kroniky latinčina. Je nutné podotknúť, že absolútna väčšina článkov v týždenníku Slovenské ľudové noviny bola písaná v podobnom útočnom znení. Príspevky boli totiž písané v duchu obrovského odporu voči všetkému a všetkým, ktorí predstavovali ľudákom opozíciu. Väčšina príspevkov bola napísaná anonymne, čo tiež svedčí o úrovni novín.

⁵⁷ Novinový článok gvardiána Štefanoviča ako reakcia na článok Dr. J. Braneckého v zdigitalizovanom archíve Bratislavskej univerzitnej knižnice, Slovenské ľudové noviny zo dňa 29. 12. 1922, str. 4., [on-line] <<http://digitalna.kniznica.info/zoom/81119/view?search=Skalica&page=1&p=separate&tool=search&view=0,0,3025,4540/>> (24. 2. 2019).

⁵⁸ Evanjelický pastor v Skalici odmietol v evanjelickom chráme na sviatok svätého Štefana nechať zahrať uhorskú hymnu.

⁵⁹ Je pravda, že Ľ. Okánik vedel perfektne maďarsky, no považovať ho za Maďara je nezmysel už len preto, že sa venoval pestovaniu slovenského jazyka a písal divadelné hry v slovenčine. Ani jeden z nich dvoch nemohol byť považovaný za Maďara, pretože obaja vyvíjali najrôznejšie aktivity v prospech Slovákov aj v časoch monarchie.

K dobru pátra Adalberta však podotýkam, že on sa vždy k svojmu článku hlási. V tomto svojom príspevku sa tiež páter Adalbert ostro vymedzuje voči obvineniam z článku Jozefa Braneckého, ktorý ho obviňuje z nedostatočného slovenského uvedomenia. Poslanec Branecký vychádzal z toho, že všetky výpisy z matriky, ktoré páter Adalbert uskutočnil boli v maďarskom jazyku. Na to sa páter opäť bráni tým, že sa len riadi nariadeniami generálneho vikára v Trnave, ktorý rozkázal vydávať výpisy z matriky v jazyku, v ktorom je vedená. V druhej polovici článku gvardián priostrojuje a vyčíta p. poslancovi J. Braneckému a jeho spoločníkom nedostatočnú zbožnosť a to, že miesto do kostola a ku spovedi chodia do krčmy zalievat' svoje špatné svedomie pálenkou.

V úplnom závere príspevku hodil páter gvardián pomyselnú rukavicu svojmu názorovému oponentovi a dal mu príležitosť ešte viac vyhrotiť spor. Urobil tak ako reakciu poslancovej kritiky organizácie Orol, keď doslova píše toto: „Orlom dajte svätý pokoj, lebo s Vašou dcéruškou, veľikou sokolkou stal sa zázrak boží. Už na tretí deň po sobáší koliebala sokolíka. ... Ináč môžete kolkokoľvek Vaše jedovité jazyky na mňa vypl'azovať, ja aj naďalej zostávam katolíckym kňazom, nie husitom, Slovákom-ľudákom a nie agrárom čvachoslovákom.”⁶⁰

Ako sa dalo očakávať, reakcia všetkých dotknutých prišla vzápätí. Článok vyšiel v týždenníku 29. 12. 1922. Už 31. 12. reagoval, vtedy ešte provinciálny komisár M. Olšovský listom, v ktorom vyjadruje hlboký nesúhlas s obsahom vydaného článku.⁶¹ Pred odoslaním listu skalickému gvardiánovi kontaktovali L. Okánik a J. Branecký Mansvéta Olšovského a žiadali ho aby voči svojmu podriadenému zakročil. Ten mu v liste napísal, že sa to nepatrí takto písať, že L. Okánika „dojmul” nad takýmto verejne publikovaným článkom. Skalický gvardián na to reaguje slovami, že za všetkými intrigami v meste stojí Okánik, že koná v kňazskom rúchu proti cirkvi „čertovskú prácu” svojimi názormi, postojmi a článkami- vrátane iniciovania druhých k písaniu takých článkov.

⁶⁰Novinový článok gvardiána Štefanoviča ako reakcia na článok Dr. J. Braneckého v zdigitalizovanom archíve Bratislavskej univerzitnej knižnice, Slovenské ľudové noviny zo dňa 29. 12. 1922, str. 4., [on-line] <<http://digitalna.kniznica.info/zoom/81119/view?search=Skalica&page=1&p=separate&tool=search&view=0,0,3025,4540/>> (24. 2. 2019).

⁶¹Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List z počiatku roka 1923 V. A. Štefanoviča M. Olšovskému. Štefanovič sa v liste obhajuje a čuduje, prečo sa M. Olšovský v nedochovanom liste toľko pohoršuje.

Okrem Okánika reagoval na článok aj Branecký. Voči napadnutiu jeho osoby a dcéry sa páter Adalbert obhajuje tým, že „on napadol Orla, ja som napadol Sokola”. Ďalej opäť v rámci svojej obhajoby útočí je Branecského s dcérou slovami v zmysle, že akú česť má on, tak je pravdepodobné a očividné, že takú česť má jeho dcéra. V závere listu sa hovorí o prirodzenom práve napadnutého brániť sa. Autor článku tvrdí, že on túto šarvátku nezačal, ale že bol do nej zatiahnutý svojim názorovým oponentom skrz článok v Skalickom postoji, čo bola podľa všetkého pravda.

Na základe zvolenej, veľmi ostrej rétoriky je možné urobiť si obraz o neľahkých podmienkach, ktoré panovali v meste počas Štefaničovho gvardianátu. Spoločnosť bola rozdelená na viac táborov, ktoré sa navzájom neznášali. Vyššie popísaná šarvátka, tak ako aj mnohé iné sa odohrávali v atmosfére neistoty a obáv o budúcnosť slovenského katolicizmu. Z Čiech do skalických škôl prišli českí, často aj ateistickí učitelia a lektori, ktorí zastávali pozície po ich maďarských kolegoch. Títo učili deti iným spôsobom, než od nich domáci očakávali. Boli liberálmi, svetobežníkmi, často s predsudkami voči miestnym katolíkom atď... Takým príkladom pre širšiu ilustráciu podmienok v meste je v očiach vtedajšieho skalického katolíka veľmi závažný prehrešok voči katolíckej viere, ktorý je opísaný opäť v Slovenských ľudových novinách. Článok v týchto novinách zo dňa 29. 12. 1922⁶² hovorí o tom, ako českí husitskí učitelia v Skalici spochybňovali na vyučovaní kult a legendu o sv. Jánovi Nepomuckom, obľúbenom to svätcovi skalických veriacich. Pobúrenie rodičov bolo o to väčšie, že český učiteľ tohto v podstate rekatolizačného svätca porovnával s Jánom Husom.

Nemenej závažným priestupkom voči vtedajšej zažitej morálke z prostredia výrazne katolícky orientovaných skalických škôl sa prehrešil v článku bližšie nomenovaný bzenecký učiteľ.⁶³ Tento nepustil časť cezpoľných⁶⁴ detí z vyučovania k vianočnej svätej spovedi s odôvodnením, že hodiny nemožno trhať. Z dnešného pohľadu sa nejedná

⁶² Zdigitalizovaný archív Bratislavskej univerzitnej knižnice, Slovenské ľudové noviny zo dňa 29. 12. 1922, str. 3., [on-line]
<<http://digitalna.kniznica.info/zoom/81119/view?search=Skalica&page=3&p=separate&tool=search&view=1389,213,2316,898/>> (24. 2. 2019).

⁶³ Meno bzeneckého učiteľa je mi neznáme, no na základe indícií z článku je určite možné dohľadať ho.

⁶⁴ V meštianskej škole, kde sa tento incident stal bolo totiž zvykom, že na spoveď idú cezpoľné deti vždy doobeda a miestne skalické deti až poobede.

v podstate o nič vážne, no vtedy takéto incidenty nielenže boli veľmi citlivo vnímané, ale aj rozdúchávali vášne a nenávisť voči učiteľom a úradníkom českého pôvodu.

Okrem nenávisti sa vzťahovala vlna retrospektívneho hodnotenia toho, ktorým smerom sa slovenská spoločnosť ubera. Na myseľ a zaiste mnoho ráz aj do úst a na papier sa dostávala myšlienka porovnávania postavenia katolíkov pred a po prevrate v osemnástom roku. Nebol to však určite zďaleka len skalický problém. Tento dej prebiehal v rámci celého Slovenska už od vzniku štátu a následného vzniku Československej cirkvi.⁶⁵ Táto sa oficiálne odtrhla 8. 1. 1920 od rímskokatolíckej cirkvi a to takpovediac z trucu voči Rímu. Tak sa udialo pod zástavami moderného zmýšľania a očakávaného príchodu nového veku. Nie všetci katolíci alebo ich predstavení však mali extrémne nekritický a vyhranený postoj voči udalostiam v katolíckej cirkvi a v štáte.

Takýmto značne kriticky uvažujúcim duchovným bol v rámci slovenskej časti republiky vtedajší nitriansky župan, mnohými skalickými obyvateľmi a ľudákmi toľko pretriasaný Ľudovít Okánik. Tento sa k vzniku novej cirkvi postavil s názorom, že: „Každý rozumný človek vie, že i v Ríme stali sa a stávajú sa chyby, ale základom jednoty a všeobecnosti bol a vždy aj bude Rím ”.⁶⁶ Z toho vyplýva, že je si vedomý nedokonalostí, ale že je teda aj správne na tieto slabosti Ríma ukazovať a naprávať ich a nie zakladať nové vyznania a viac drobiť kresťanstvo. Ľ. Okánik síce chápal čo sa deje a prečo sa tak deje, no razantne tento posun odsúdil a vyslal smerom k novej cirkvi rečnícku otázku a jasný odkaz: „Naozaj si myslíte, že vás zachráni národná cirkev so ženatým kňazstvom? Katolícky ľud na Slovensku o národnú cirkev nestojí, taký experiment si môžete dovoliť snád v Čechách a na Morave.”⁶⁷

Zvesť o spore medzi J. Braněckým a pátrom gvardiánom Adalbertom Štefanovičom sa rýchlo rozniesla medzi Skaličanov a okolitých obcí. Keď diskusia o článkoch prerástla

⁶⁵ MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století?: k zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního křesťanství v letech 1920-1924*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, str. 54.

⁶⁶ Tamtiež, str. 72.

⁶⁷ Tamtiež, str. 73.

v otvorenú šarvátku priaznivcov oboch táborov aj v radoch katolíkov, rozhodli sa členovia skalického farského patronátu⁶⁸ jednať.

Napísali teda list⁶⁹ adresovaný provinciálnemu administrátorovi M. Olšovskému, ako priamemu nadriadenému pátra Adalberta. V liste zo dňa 18. 1. 1923 mu píše, že sú v Skalici vďaka prílišnej gvardiánovej politickej a novinárskej činnosti rozoštvané vzťahy aj medzi katolíkmi a že je situácia neúnosná. Vyjadrujú taktiež obavu z ďalšieho vývoja situácie, preto žiadajú zásah. Týmto zásahom by podľa nich malo byť zbavenie pátra Štefanoviča gvardianátu a preloženie na iné pôsobisko.

Mansvrét Olšovský následne odpovedá skalickému farskému patronátu listom datovaným 31. 1. 1923.⁷⁰ V liste členom skalického patronátu vysvetľuje, že sa s gvardiánom Štefanovičom osobne zišiel a riešili nimi predloženú sťažnosť a situáciu v meste. Na základe rozhovoru bolo však skalickému patronátu oznámené, že páter Adalbert aj naďalej zostane v skalickom kláštore na svojej stávajúcej pozícii. Tiež sa v liste rozoberá to, že je gvardián Štefanovič morálna osoba a za spor, ktorý bol vyprovokovaný inými nenesie zodpovednosť. Podľa M. Olšovského sa snažil obhajovať článkom v Slovenských ľudových novinách správnu kresťanskú morálku v meste.

Na tento list reagovali v Skalici pravdepodobne s veľmi pohrdavým postojom, ako sa postupne ukázalo z ďalšieho vývoja. V meste to asi pomerne dosť rezonovalo, pretože dňa 10. 7. 1923 píše páter Adalbert provinciálnemu administrátorovi list⁷¹, že tak ako v minulosti avizoval, tak teraz sa naň obracia oficiálnou cestou vo veci jeho vystúpenia z františkánskeho rádu, pre ktorý ho podľa jeho slov späť už nezíska. Tento krok mal zabezpečiť upokojenie pomerov v meste a oddych a vystúpenie z diania v meste pre pátra Adalberta. Ten žiadal pokojné posúdenie jeho žiadosti, aby snád neprišlo

⁶⁸Pod list sa podpísalo 15 členov, ako sa v liste udáva je to väčšina skalického katolíckeho patronátu.

⁶⁹Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 18. 1. 1923, Skalický katolícky patronát píše žalobu na V. A. Štefanoviča M. Olšovskému.

⁷⁰Tamtiež, List, odpoveď zo dňa 31. 1. 1923 napísaný nanečisto M. Olšovským na druhú stranu predchádzajúcej žaloby.

Čistopis odpovede sa nezachoval.

⁷¹Tamtiež, List zo dňa 10. 7. 1923 od V. A. Štefanoviča pre M. Olšovského, A. Štefanovič žiada oficiálne o prepustenie z rádu.

k nejakému ďalšiemu verejnému pohoršeniu. Na ten čas, než bude jeho žiadosť vybavená, chcel gvardián odísť do ústrania k bratovi do Rakvíc. V opačnom prípade, keby bola jeho žiadosť zamietnutá, píše, že by bol nerád opustil rád potupným spôsobom. Odpoveď M. Olšovského sa nezachovala, no jej obsah poznáme z listu zo dňa 16. 7. 1923,⁷² kedy naň odpovedá gvardián Štefanovič provinciálnemu administrátorovi M. Olšovskému. Hneď za oslovením sa nachádza veta pátra Adalberta: „List Vašej veľkodôstojnosti zo dňa 14. 7. 1923 som obdržal, v ktorom ma upovedomujete, že ma z rádu neprepustíte.“⁷³ Z ich korešpondencie ďalej vyplýva, že páter gvardián chcel opustiť výhradne františkánsky rád, nie kňazskú službu. Chcel sa stať diecéznym kňazom.

Je otázne, či o žiadosti o prepustenie z rádu vedel ešte niekto z mesta. Dá sa však predpokladať, že v záujme ešte viac nevyhrocovať situáciu v meste, neopustil tento úmysel kláštorne steny. Či to tak ale naozaj v skutočnosti bolo, to už asi nikdy nikto nedozvie s úplnou istotou.

V liste pátra gvardiána sa ďalej spomína, že je rozhodnutý dňa 18. 7. 1923 odovzdať farský úrad a potom v mene Božom odísť k bratovi do Rakvíc na Morave. Napriek pevnému odhodlaniu porušiť sľub poslušnosti žiadal opätovne svojho predstaveného ešte o dovoľenie aj naďalej slúžiť omšu na mieste, kde sa bude zdržovať. Ako sám píše, nechcel by sa tam ako páter pred miestnymi hanbiť. Napriek tomu, že v liste vyčíta svojmu predstavenému svoje neprepustenie z rádu pokojnou cestou, tak v poslednom odseku je možno cítiť hlbokú úctu a vďaku za roky spolupráce a podpory.

Ako napísal, tak aj urobil. Dňa 19. 7. 1923 odovzdáva napokon gvardiánsky úrad do rúk svojho nástupcu pátra Hyacinta Haverlu.⁷⁴ Tak sa udialo za prítomnosti odchádzajúceho pátra Štefanoviča, nového predstaveného pátra Haverlu a delegáta komisára provincie pátra Mansueta Konriliána Psikarlyho. V liste nového predstaveného konventu datovaného dňom 24. 7. 1923, ktorý bol určený provinciálnemu komisárovi

⁷² Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 16. 7. 1923 od V. A. Štefanoviča pre M. Olšovského.

⁷³ Tamtiež.

⁷⁴ Tamtiež, Zápisnica zo dňa 19. 7. 1923, A. Štefanovič odchádza a spisuje správu o hospodárskom stave kláštora.

sa píše nasledujúce: „P. Adalbert 23- ho ráno išiel domov do Rakvíc. Františkánom vraj nebude. Ešte tento týždeň zájde „vraj“ za biskupom Blahom, aby ho prijal.”⁷⁵ Tento list je poslednou dohľadanou zmienkou o pátrovi Štefanovičovi.

⁷⁵ Tamtiež, List zo dňa 24. 7. 1923, H. Haverla píše M. Olšovskému, že gvardián V. A. Štefanovič opustil kláštor.

4 Obdobie medzi letom 1923 do leta 1927

4.1 Obdobie prechodu po Štefaničovi, keď kláštor vedie Anton Hyacint Haverla

Skalický konvent teda viedol na čas páter Anton Hyacint Haverla. Šlo o veľmi nadaného, dobrosrdečného a v dobrom zmysle slova ctižiadostivého pátra. Venoval sa hudbe, publikoval vo františkánskom časopise *Serafínsky svet*, slúžil ako kaplán skalickej fary a bol veľmi obľúbený medzi veriacimi. Jeho ctižiadostivosť a nadanie sa prejavovali aj v jeho túžbe neustále rozširovať svoje vedomosti štúdiom. Svedčí o tom list provinciálnemu komisárovi zo dňa 2. 9. 1923.⁷⁶ V tomto liste pisateľ prosí o možnosť ďalšieho vzdelávania spolubrata Kornéla, ktorý si to podľa jeho slov pre svoje kvality určite zaslúži. Páter Hyacint, sa v liste zastáva prepadnutých františkánskych klerikov, ktorí boli predstavenstvom nerozvážne bez dostatočnej prípravy poslaní na gymnaziálne štúdiá. Je z toho cítiť jeho empatia voči snaživým, ale napriek tomu prepadnutým študentom. V samom závere listu celkom skromne vyjadruje prosbu o možnosť ďalšieho vzdelávania aj seba samého.

Z nasledujúceho zachovaného listu zo dňa 11. 9. 1923 sa dozvedáme⁷⁷, že brat Kornél píše M. Olšovskému, ktorého žiada taktiež o možnosť štúdia pre Hyacinta Haverlu. Z formulácie viet, je jasne vycítiť, že títo dvaja mladí františkáni chovali voči sebe vzájomnú úctu a blízke priateľstvo. Pisateľ veľmi vybraným spôsobom vyzdvihuje spolubratovu túžbu po vzdelaní a taktiež jeho doterajšiu činnosť plnú nadšenia pre františkánske dielo. Páter Hyacint nielenže bol aktívny vo vyššie spomínaných činnostiach, ale aj organizoval púte pre veriacich zo Skalice a príľahlého okolia. Veľmi obľúbeným cieľom takýchto pútí bola bazilika v mestečku Mariatál/Marianka.⁷⁸

⁷⁶ Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 2. 9. 1923, H. Haverla píše M. Olšovskému a žiada provinciálneho komisára o možnosť ďalšieho štúdia pre brata Kornéla a aj pre seba samého.

⁷⁷ Tamtiež, List zo dňa 11. 9. 1923, páter Kornél píše M. Olšovskému, oroduje za možnosť štúdia pre pátra Hyacinta.

⁷⁸ Františkánsky nekrológ, [on-line] < <http://www.frantiskani.sk/nekr/01/haverla.htm> > (1. 4. 2019).

Píše sa tam, že v roku 1939 do Mariatálu priviedol najväčšiu čítajúcu 1106 pútnikov zo Skalice a jej okolia.

Ako ďalší z dôvodov, prečo by podľa brata Kornéla bolo správne, aby bol v štúdiu podporený aj Hyacint je možnosť vzájomnej výpomoci počas náročného štúdia.

Z celkového obsahu listu je jasné, že bratovi Kornélovi bolo okrem iného aj na základe orodujúceho listu Hyacinta umožnené študovať, zatiaľ čo Hyacint túto možnosť nedostal. Vo františkánskom nekrológu⁷⁹ sa však píše, že medzi rokmi 1927 až 1932 študoval páter Hyacint na Prírodovednej fakulte Univerzity v Brne chémiu a prírodopis. Ďalej sa tam píše, že v tamojšom konzervatóriu rozvíjal svoje hudobné nadanie. V roku 1929 sa stal absolventom hry na organ. Provincia ho teda časom podporila a ako je z jeho študijných výsledkov na prvý pohľad jasné, chybu v žiadnom prípade neurobila. Ohľadom štúdií pátra Kornéla J. Diermeka sa veľa nevie. Predpokladám, že na štúdium odsúhlasenom v roku 1923 pre nejaký asi závažný dôvod nenastúpil.

Čo sa tohto tvrdenia týka, tak vychádzam z korešpondencie z druhej polovice roku 1924⁸⁰, kedy páter Kornél opätovne žiadal o možnosť a podporu štúdia, v čom mu bolo opäť zo strany predstavenstva kláštora vyhovené. Jeho vec bola posunutá ďalej provinciálovi, ktorého stanovisko je nám neznáme. Kniha *Harmonizujúce dielo*⁸¹ sa k tejto problematike nevyjadruje, zato hovorí, že bol tento páter medzi rokmi 1924 až 1927 magistrom Serafinského ústavu v Skalici a tiež, že medzi rokmi 1927 až 1930 pôsobil tento páter ako profesor gymnázia v Malackách. Či bolo pátrovi Kornélovi umožnené navštevovať štúdia v čase keď pôsobil v Serafinskom ústave je otázka, no je nanajvýš pravdepodobné, že áno, keďže sa neskôr stal profesorom v Malackách.

Páter Hyacint bol skalickým gvardiánom trikrát. Prvý raz to bolo po odchode pátra Štefanoviča z rádu. V tomto prípade sa jednalo o dočasné provizórium na pozícii vedúceho konventu. Prelom rokov 1923/1924 znamenal zmenu na tomto poste a za gvardiána

⁷⁹ Tamtiež.

⁸⁰ Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 4. 8. 1924 a list zo dňa 9. 9. 1924, páter Kornél rieši možnosť štúdia. Ide o list predstavenstva skalického kláštora provinciálovi o odsúhlasení štúdií pre pátra Kornéla.

⁸¹ BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. - 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 282.

bol zvolený František Cyril Loffay. Páter Hyacint bol neskôr ešte dvakrát skalickým gvardiánom a to medzi rokmi 1935 až 1936 a v rokoch 1938 až 1940.⁸² Na počiatku pôsobenia pátra Loffaya v úrade vedúceho konventu sa zmenili organizačné podmienky františkánov na Slovensku.

4.2 Gvardianát Štefana Cyrila Loffaya

V čele skalického konventu stál medzi rokmi 1924 až 1927.⁸³ Šlo o mladého gvardiána, pretože sa úradu zhostil vo veku len 29 rokov. V tomto období sa v roku 1924 Skalici otvára tzv. Serafínsky ústav⁸⁴. Ústav fungoval v meste ďalších 10 rokov. Okrem toho sa v tom istom roku konala prestavba kapitulnej siene na útulňu pre študentov terciánov. Na tomto mieste sa konali tiež stretnutia mládeže, nácviky spevokolu, ochotníckych a bábkových predstavení atď.

V čase Loffayovho gvardianátu sa rozvíjal v tom najlepšom zmysle slova skalický mládežnícky život pod záštitou tamojších františkánov. V tomto období, v roku 1926 takto vzniklo Združenie svätej Agáty. Tento spolok združoval pod svojimi krídlami mladé, terciánske dievčatá.⁸⁵ Na čele spolku stáli staršie ženy, terciárky alebo na určitý čas niektorý z františkánov. Spolok bol činný do roku 1942, kedy už bol vnímaný ako zbytočná konkurencia miestnej Hlinkovej mládeže. Preto bol na nátlak Hlinkovej mládeže a HSLS (Hlinkovej slovenskej ľudovej strany) v tichosti zrušený. Združeniu bolo vyčítané, že dostatočne nemyslia na vlasť a na národ, a že sa veľmi málo zapájajú do verejného života. O tom, že by sa nedostatočne zapájali spolok v meste, je nezmysel, pretože organizoval pravidelne pre veriacich a ostatných obyvateľov najrôznejšie hudobné, bábkové a divadelné predstavenia.

Okrem podpory a organizácie početných kultúrnych akcií v čase gvardiána Loffaya, publikovali františkáni aj naďalej v Slovenských ľudových novinách. V konventnej

⁸² Ďalšiemu osudu pátra Hyacinta Haverlu v súvislosti s jeho pedagogickou činnosťou sa v krátkosti venujem kapitole o M. Olšovskom.

⁸³ BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 303.

⁸⁴ Ide o internát pre františkánskych študentov, novicov študujúcich v tamojšom gymnáziu.

⁸⁵ BREZINA., str. 61.

kronike je na stránkach pojednávajúcich o tomto období množstvo zmienok o ich bohatej publikačnej činnosti. Z toho vyplýva, že takzvané ľudácke zmýšľanie a aj naďalej politicky motivované články v tomto týždenníku neboli ani toľko rokov po vzniku Československa Loffayovi príliš cudzie. Ba naopak, je viac než zrejmé, že takéto zmýšľanie a publikovanie schvaľoval a sám sa na ňom podieľal.

Páter Štefan Cyril Loffay zastával úrad gvardiána do leta 1927, kedy bol 20. 8. 1927 za jeho nástupcu zvolený František Michael Knechta.⁸⁶

4.2.1 Škandál pátra Alexa Zubó v období gvardiána Loffaya

Kde sa pohybuje množstvo mladých, tam vznikajú aj mnohé vzťahy. Tieto vzťahy môžu postupne prerásť až v partnerskú lásku. Tak to fungovalo aj v Skalici, prostredie za kláštornými stenami v prostredí rehoľníkov nevynímajúc. Ako sa píše v jednej zo skalických kroník⁸⁷, tak počiatkom školského roku 1926/1927 boli premiestnení františkánski klerici z Malaciek, na štúdium gymnázia v Skalici. Táto skupina študentov tu pôsobila do roku 1932. Ako ďalej kronikár v mestskej kronike pokračuje, tak hovorí, že títo študenti boli veľmi usilovní, povznášali úroveň inštitúcie a boli aj správnymi vzormi, pre ostatných študentov, ktorí neboli v ráde, ale boli laikmi.

V škole vyučoval okrem iných aj istý katechéta, františkán páter Alex Zubó. Tomu sa stalo takpovediac osudným toto školské prostredie. Zamiloval sa totiž do jednej mladej dievčiny.⁸⁸ Šlo o dcéru školníka. Táto udalosť sa, ako to už chodí veľmi rýchlo rozniesla po celom meste a aj do širokého okolia. Celé mesto riešilo tento prešľap pátra Alexa. Udalosť považoval predsa aj miestny mestský kronikár za dôležitú a súcu k zapísaniu do kroniky mesta. Okrem toho, že sa o tejto udalosti dozvedáme z kroniky, tak nám ju bližšie približuje aj zachovaná osobná korešpondencia medzi gvardiánom Loffayom a provinciálom Olšovským a taktiež korešpondencia medzi pátrom Alexom a jeho provinciálom. V liste skalického gvardiána adresovanom provinciálovi

⁸⁶ Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 2. diel, str. 149.

Páter a skalický katechéta Zubó sa zamiloval a opustil kláštor.

⁸⁷ Tamtiež.

⁸⁸ Tamtiež.

zo dňa 5. 8. 1926⁸⁹ si gvardián sťažuje, že páter Alex neposlúcha jeho výzvy k návratu do kláštora. Že nechce brať vážne to, aké dôsledky to preň bude mať v budúcnosti.

Keďže je kňazom⁹⁰, tak mu odporúčal, keď teda nechce byť naďalej v kláštore, tak nech opustí rád a stane sa diecéznym kňazom. Ani táto výzva nebola Alexom prijatá. Jediná jeho reakcie bola, že gvardiánovi cynicky opakoval: „Ostanem tu, ožením sa”.

V liste sa ďalej píše, že sa do tejto udalosti priplietli aj pátrovi rodičia a sestra. Tí sa s ním stretli niekde na ulici v meste a otec si pred syna dokonca kľakol a plačúc ho prosil o návrat do kňazskej služby, matka so sestrou sa mu tiež snažili dohovárať. Páter Alex bol ale neoblomný. Aj im zopakoval, že kňazom nebude, že sa ožení a pôjde si vlastnou cestou. Ako napísal gvardián, je dobré, že aspoň výčitky voči rádu, respektíve voči kláštoru nerobí, nerozširuje. Čo mu ale okrem jeho neoblomnosti neskutočne vadí, že sa s tou „švandrou” na verejnosti prechádza a verejné pohoršenie vzbudzuje. Ľudia keď ich vidia spolu na ulici, tak sa zhlukujú a pohoršujú sa nad nimi.

V závere listu žiada gvardián Loffay svojho provinciála o zaslanie exkomunikácie pre pátra Alexa slovami: „Prosím ráčte mu poslať exkomunicatíu, aby som to z kancla vyhlásiť mohol, keďže je to škandál verejný. Nech si to neberú k srdcu, nezaslúži si to taký soplan- a nám Pán Boh pomôže.”⁹¹

Nezávisle na tom, že gvardián Loffay napísal provinciálovi a žiadal ho o exkomunikáciu pre pátra Alexa, napísal svojmu provinciálovi aj sám páter Alex.⁹²

⁸⁹ Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 5. 8. 1926, List predstaveného Loffaya provinciálovi, v ktorom približuje situáciu okolo pátra Alexa.

⁹⁰ Páter Alex bol kňazom. Z toho dôvodu mu odporúčal gvardián Loffay, aby šiel do kňazskej služby pod diecézneho biskupa, keď už nechce byť členom františkánskeho rádu. V korešpondencii medzi gvardiánom Loffayom a provinciálom Olšovským sa používa pri jeho mene len slovo páter. Preto a aj pre iné indície bolo najprv ťažšie zistiť z určitosťou, či bol tento františkán aj kňaz. Z neskoršieho listu pátra Alexa svojmu bývalému provinciálovi Olšovskému vyplýva, že áno. Tento totiž doslova píše, že viac kňazom nebude a ani františkánom. To teda vyvracia moje pôvodné pochybnosti o tom, či prijal alebo neprijal pred touto aférou kňazské svätenie.

⁹¹ Tamtiež.

⁹² Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922- 1943, List nedatovaný, List pátra Alexa provinciálovi, v ktorom mu vysvetľuje dôvody svojho počínania.

Nedatovaný list Alexa sa snaží vysvetliť okolnosti jeho náhleho počínania. Vysvetľuje, že po návrate z povinných vojenských cvičení, nemieni sa opäť vrátiť medzi kláštorné múry. Hovorí, že jeho hlavným cieľom, prečo vstúpil do rádu bolo štúdium. Sám hovorí, že sa chcel stať za každú cenu profesorom. Z toho je možno vyvodiť a tým aj potvrdiť názor, že cirkevná kariéra bola jednou z mála možností, ako sa dalo dostať ku vzdelaniu v tomto období, keď človek pochádzal z chudobnejších pomerov. Z úvodu listu vyplýva, že Alexovi nebola umožnená táto jeho vysnívaná profesorská dráha, pretože mu nebolo dovolené zložiť maturitu. Pripomína provinciálovi, že on sám mu zamedzil v tomto maturitnom štúdiu, keď v roku 1919⁹³ zamietol jeho žiadosť. Pripomína tiež, že sa mu miesto vysvetlenia prečo sa tak vtedy rozhodol, dostalo len pokarhania od Olšovského.

Páter Alex svoje snahy o maturitné štúdium nevzdal ani po prvom zamietnutí. Ako ďalej píše, v roku 1923 osobne žiadal svojho provinciála opäť o možnosť nadobudnúť maturitné vysvedčenie. Pripomína, že mu bola táto možnosť na rozdiel od iných pátrov opäť upretá s odporúčaním, nech sa venuje radšej teológii, než ostatným predmetom. Tak sa stalo aj napriek tomu, že páter Kornél a Hyacint v tej dobe dali súhlas s tým, aby Alex zložil túto skúšku z dospelosti. Toto sa udialo počas jeho povinnej vojenskej služby. Vrátil sa teda podľa jeho slov naspäť z núdze a sklamaný opäť do kláštora. Živil v sebe nádej, že čo sa mu nepodarilo vybaviť ako klerikovi, že to nadobudne ako páter. Teraz však vidí, že aj keď je v pozícii pátra, že mu nebolo vyhovené. Keď napokon tretí raz po nejakom čase žiadal svojho provinciála o možnosť štúdia⁹⁴, tvrdí, že s ním nebolo pekné zaobchádzané, pretože mu nebola poslaná vôbec žiadna odpoveď.

Posledná časť listu je písaná najviac vyčítavým, ale zároveň pomerne kultivovaným a slušným tónom. Vyčíta v nej provinciálovi dôvod, prečo mu nebolo dovolené študovať a síce, že mu bolo od niekoho povedané, že sa šušká, že je príliš pyšný. Ďalej sa cíti byť pisateľ dotknutý tým, že mnohí klerici boli nasilu proti ich vôli nútení

⁹³ Táto zamietavá korešpondencia sa do dnešných dní s najväčšou pravdepodobnosťou nedochovala. Páter Zubó sa na ňu odvoláva vo vyššie citovanom liste. Nie sú nám však známe dôvody prečo sa Mansvét Olšovský rozhodol nedovoliť pátrovi Alexovi maturitné štúdium.

⁹⁴ Opäť sa jedná o do dnešných dní nezachovanú korešpondenciu medzi pátrom Alexom a provinciálom M. Olšovským. Taktiež sa na túto dávnejšiu korešpondenciu odvoláva páter Alex vo svojom nedatovanom osobnom liste provinciálovi, ktorý je citovaný vyššie.

k maturitným skúškam, zatiaľ čo s ním bolo nepekne zaobchádzané ako s menejcenným. Alex sa podľa jeho slov cíti byť obeťou intríg v ráde a preto odchádza. Píše, že kňazom a ani františkánom viac nebude. Provinciála Olšovského v úplnom závere žiada o zaslanie vysvedčení o jeho vzdelaní v Slovenskom jazyku na adresu podniku Tesla v Skalici, kde práve pracuje. Neskôr plánoval prestúpiť do niektorého bližšie nešpecifikovaného štátneho úradu. Pod list sa podpísal páter Alex občianskym menom Jozef Zubó, bývalý páter Alex.

Dňa 18. 1. 1927 bola vydaná na žiadosť gvardiána Loffaya v Bratislave exkomunikácia určená pátrovi Jozefovi Alexovi Zubó.⁹⁵

To je posledná správa o pátrovi Alexovi Zubó. Jeho ďalšie smerovanie sa mi podobne ako pri pátrovi Štefaničovi nepodarilo nikde dohľadať. Čo však vyplýva z tejto udalosti? Na jednu stranu je jasné, že sa Jozef Zubó zaľúbil do mladého dievčaťa, čo mohol byť na prvý pohľad dôvod jeho odchodu z rádu a kňazskej služby. Na druhú stranu však treba podotknúť, že sa už roky necítil v kláštore príjemne, pretože v ňom bola ubíjaná jeho veľká túžba po vzdelávaní sa a túžba po osobnom rozvoji.

Z dôvodu absencie množstva prameňov, ktoré by na túto nezvyčajnú kapitolu spoza múrov skalického kláštora vrhli väčšie svetlo, nemožno urobiť presvedčivé a jednoznačné závery. Oстане asi navždy otázne, či bolo s pátrom Alexom skutočne tak bezočivo nakladané bez hlbších dôvodov. Tiež je otázne, či udalosti museli zájsť až tak ďaleko keby bol študoval a keby bol pripustený k toľko vytúženej maturite.⁹⁶

⁹⁵ Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28 Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, Exkomunikácia zo dňa 18. 1. 1927, Exkomunikácia pátra Alexa Zubó.

⁹⁶ V súvislosti s rozsahom škandálu a mimoriadne veľkým rozruchom, ktorý krok pátra Alexa v meste vyvolal, je nanajvýš prekvapujúce, že sa o tomto prešľape nemožno dočítať v publikácii Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici od 15. do 21. storočia. Meno Jozef Alex Zubó sa nenachádza ani v zozname františkánov slúžiacich v Skalici a ani vo vyššie viac ráz citovanom online nekrológu františkánov.

5 Slovenská františkánska provincia Najsvätejšieho Spasiteľa

5.1 Vznik Františkánskej provincie Najsvätejšieho Spasiteľa (vznik tzv. Salvatoriánskej provincie na Slovensku)

Tak ako bolo skomplikované vznikom Československa spravovanie slovenských diecéz v Ostrihomskom arcibiskupstve, presne v podobnom duchu sa niesla aj problematika rádových provincií, slovenských františkánov nevynímajúc. Situácia v čase prevratu vyzerala tak, že slovenské rádové provincie sa čiastočne kryli aj s územím dnešného Maďarska, prípadne väčšina ich rozlohy vrátane sídla provinciála bola v maďarskej časti Uhorska.

Sám príbeh opätovného vzniku Salvatoriánskej provincie sa začína na úplnom konci 19. storočia. V roku 1897 pápež Lev XIII. zjednotil reformné prúdy františkánov a zjednotil ich do jednej rehole. Toto znamenalo úpravy ich rehoľného života. Ako reakcia na túto zmenu odišla asi polovica kňazov z Provincie Najsvätejšieho Spasiteľa pod správu diecéznych biskupov a to vďaka vyhlásenému dišpenzu od rehoľných sľubov. Niektorí pre zmenu zasa odmietli reformu, ale nechceli opustiť rád. Táto skupina duchovných mohla teda zotrvať v ráde. Ich zotrvanie bolo však viazané podmienkou, že nesmú prijímať novicov do noviciátov. V roku 1900 bolo torzo Salvatoriánskej provincie zrušené, tak ako bola zrušená Provincia sv. Ladislava, ktorá sa nachádzala mimo Slovenska a na ich mieste boli založené nové provincie⁹⁷ a síce Kapistránska a Mariánska provincia. Rozsah Mariánskej provincie sa na slovenskom území prekryval s oblasťami západného a stredného Slovenska. Kapistránska provincia zasahovala zasa do východnej časti Slovenska. Toto nové rozdelenie bolo následne akceptované uhorskou vládou.

Od konca roku 1918 ako reakcia na revolučné udalosti v štáte a aj ako reakcia na vysídlenie maďarských františkánov zo slovenských kláštorov bol na určitú prechodnú dobu vytvorený nový systém zriadenia slovenských františkánov. Boli vytvorené dve delegatúry, ktoré boli priamo podriadené priamo generálnemu ministrovi. Generálny

⁹⁷ Prehľad dejín františkánskeho rádu na Slovensku, [on-line] < <http://www.frantiskani.wbl.sk/Historia.html> > (1. 4. 2019).

minister zastával vo svojej podstate právomoci provinciála na danom území, napriek tomu, že formálne nestál na čele žiadnej oficiálne ustanovenej provincie. Tieto delegatúry sa v priebehu ich existencie prerodili v komisariáty. Pre oblasť východoslovenských františkánov patriacich pôvodne do správy kapistránskej provincie bolo ako centrum zvolené mesto Prešov, pre západnejšie oblasti sa zvolilo mesto Bratislava.⁹⁸

Na čele bratislavskej delegatúry/komisariátu stál Mansvét Olšovský⁹⁹, ktorý mal takto v správe štrnásť kláštorov pôvodne Mariánskej provincie. Po vymenovaní M. Olšovského do funkcie provinciálneho komisára mu v správe pomáhali štyria konsiliari, menovite pátri Manvert Príkazky, Remig Školák, Remig Mattoška a Illuminád Šmida. M. Olšovský sa postupne zaslúžil o opätovný vznik tento raz výhradne slovenskej františkánskej provincie Najsvätejšieho Spasiteľa. Vznik Salvatoriánskej provincie sa datuje na 31.1.1924¹⁰⁰, kedy generálny minister rádu Bernardín Klumper vydáva dekrét, ktorým ustanovuje vznik tzv. Salvatoriánskej provincie v hraniciach slovenského územia v rámci ČSR. Do čela novej provincie, ktorá mala svoje sídlo v Bratislave, bol menovaný Manvét Olšovský. Spolu s ním boli menovaní viacerí duchovní a síce: funkciu kustóda provincie zastával páter Bartolomej Kochan, funkcie definítorov zastávali pátri Klaudius Čulen, Remig Školák, Libor Mattoška a Konštantín Ballarin.

Samotná zmena v zriadení však nastala až o niekoľko mesiacov neskôr dňa 6. 5. 1924, kedy do novovzniknutej provincie prišiel dekrét z Ríma na základe povolenia Svätej Stolice.¹⁰¹ Následkom toho, že sa Svätá Stolica a ústredné vedenie františkánskeho rádu spočiatku stavali k daniu v Československu opatrne, rezervovane až nedôverčivo, bola nová provincia ustanovená až šesť rokov po vyhlásení československej autonómie.¹⁰²

⁹⁸Tamtiež.

⁹⁹Františkánsky nekrológ, [on-line] < <http://www.frantiskani.sk/nekr/04/olsovsky.htm> > (1. 4. 2019).

¹⁰⁰Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Kronika Liber Memorabilium Conventus Szokolcensis Ordinis Minorum Stricteris Observatae Snacti P. Francisci Almae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris 1741 – 1946, rok 1924.

V kronike je kronikárom vlepý novínový článok neznámych novín, v ktorom sa píše o vzniku provincie. Článok je písaný v duchu veľkého nadšenia zo vzniku rýdzo slovenskej františkánskej provincie a oslavuje sa v ňom úsilie všetkých, ktorí sa na osamostatnení podieľali. Je dosť pravdepodobné, že ide o článok z časopisu Serefínsky svet.

¹⁰¹Tamtiež.

¹⁰²S tým úzko súvisí očakávanie na výsledky povelových mierových vyjednaní. V prípade Československa sa čakalo na výsledky tzv. Trianonskej dohody a jej následné dodržiavanie. Svätá Stolica

5.2 Nový slovenský provinciál Mansvét Olšovský

Manvét Olšovský¹⁰³ bol rodák z obce Plavecký Svätý Peter, františkán, autor mnohých kníh s náboženskou problematikou. Vo svojich po slovensky písaných dielach sa zameriaval na vysvetľovanie tajomstiev viery, svätej omše atď. širokým masám veriacich. Práve použitím slovenského jazyka sa teda snažil sprostredkovať výklad viery všetkým slovenským veriacim. Okrem toho bol pre údajný panslavizmus vylúčený z bohoslovnia v Ostrihome a vrátil sa na Záhorie do Malaciek, kde prijal rehoľné meno Mansvét a odkiaľ ho poslali na štúdiá do Bratislavy, kde mal v roku 1896 kňazskú vysviacku. Pred prevratom v roku 1918 bol riaditeľom františkánskeho Tretieho rádu v Bratislave, čo bola v tom čase jediná slovenská inštitúcia v Bratislave do vzniku Československa. Medzi rokmi 1898 až 1899 bol vikárom skalického kláštora. Potom sa stal gvardiánom františkánskeho kláštora v Trnave, v Bratislave a v Malackách.

Na všetkých svojich pôsobiskách slúžil medzi veriacimi ako mimoriadne obľúbený a zo širokého okolia vyhľadávaný spovedník. Po prevrate bol vymenovaný komisárom torza pôvodnej Mariánskej provincie. M. Olšovský bol ústredná postava snáh o vytvorenie tzv. Salvatoriánskej františkánskej provincie, ktorá by spravovala výlučne slovenské františkánske kláštory. Toto úsilie sa podarilo dosiahnuť k úspešnému koncu, keď v roku 1924 bola vyhlásená (staro)nová Salvatoriánska provincia, ktorá bola vytvorená zo zjednotených častí pôvodnej Kapistránskej a Mariánskej františkánskej provincie na Slovensku. On sám bol vymenovaný jej prvým provinciálom, ktorým bol až do svojej smrti v roku 1935. Za ten čas pracoval v prospech provincie a kládol veľký dôraz na vzdelávanie. Sám bol ešte ako radový rehoľník a kňaz učiteľom morálky v bratislavskom bohosloveckom učilišti, tiež magistrom tamojších bohoslovcov, kláštorným historiografom. Svoje práce a články z obdobia, keď bol provinciálom publikoval vo františkánskom časopise Serafínsky svet¹⁰⁴.

zaiste nechcela urobiť náhle rozhodnutie a teda vyčkávala, než sa neukázalo, že nové pomery v strednej Európe sú trvalého charakteru.

¹⁰³ Františkánsky nekrológ, [on-line] < <http://www.frantiskani.sk/nekr/04/olsovsky.htm> > (1. 4. 2019).

¹⁰⁴ Serafínsky svet bol slovenský františkánsky mesačník, ktorý bol primárne určený členom rádu, ktorí doň aj prispievali. Informoval čitateľov o novinkách vo františkánskych kruhoch a prinášal články, ktoré sa bezprostredne dotýkali františkánskych ideí a postojov.

V tomto časopise sa dalo z jeho prác vyčítať jeho skalopevné presvedčenie o správnosti františkánskeho diela, ktorého posolstvo staval nad všetky šarvátky, či už v spoločnosti alebo aj jednotlivými duchovnými v rámci ním spravovanej provincie. Pekným príkladom jeho nazerania na svet a aktuálnosť odkazu sv. Františka v jeho dobe je článok zo Serafínskeho sveta¹⁰⁵, kde hlása a rozoberá potrebu pokojného spolunažívania všetkých ľudí a to bez ohľadu na ich rozdiely, nech už sú akékoľvek. V úplnom závere článku je veľmi pôsobivá výzva k členom Tretieho rádu svätého Františka, ktorá znie: „Na vás zvlášť volám, bratia, sestry III. rádu! Milujte pokoj, nikoho nenapádajte. Beda tomu, kto napáda!“¹⁰⁶.

Obdobie, keď stál na čele provincie sa nieslo v znamení napokon úspešných snáh o zreformovanie bratislavského bohosloveckého učilišťa a o založenie rehoľného františkánskeho gymnázia a internátu pri gymnáziu v Malackách. Toto jeho úsilie bolo zavŕšené v roku 1926, keď sa v Malackách otvorilo novopostavené gymnázium. V rámci možností provincie sa snažil aj o to, aby na oboch spomínaných školách zriaďovaných františkánmi bol dostatok kvalitných a vzdelaných učiteľov. To sa prejavovalo v podpore františkánov, ktorí v nich učili a mali záujem o ďalšie štúdium či už v hraniciach Československa alebo za jeho hranicami. Príkladom je vyššie spomínaná konverzácia medzi pátrom Kornélom, Hyacintom a M. Olšovským, ktorých napokon poslal na štúdiá.

M. Olšovský bol v rámci možností starostlivým otcom aj Slovákom v zahraničí (Francúzsko a USA). V USA založili v roku 1926 pod jeho vedením tamojší františkáni slovenský komisariát, ktorý od roku 1935 spravoval tri slovenské františkánske kláštory v Amerike. V roku 1930 po súhlase generálneho ministra rádu, bol pod záštitou M. Olšovského zriadený v Prešove tzv. Komisariát Svätej Zeme, ktorý uskutočňoval vzdelávacie podujatia o Svätej Zemi a tiež organizoval zbierky, na pomoc tamojším kresťanom napríklad pri opravách a chode ich chrámov.

¹⁰⁵ Archív Slovakiana, Serafínsky svet, príloha máj 1926, str. 5., [on-line]

<[https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/snk-](https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/snk-asp?content=CAIR_DIV_BOOK_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do2p0lc&page=5)

asp?content=CAIR_DIV_BOOK_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do2p0lc&page=5> (1. 4. 2019).

¹⁰⁶ Tamtiež.

Jeho pohreb v roku 1935 bol podľa autora citovaného nekrológu manifestáciou celej Bratislavy, čo svedčilo o jeho obľúbenosti.¹⁰⁷ M. Olšovský bol mimoriadnym človekom, františkánom a pedagógom, ktorý sa spolu s ďalšími katolíckymi duchovnými ako napríklad s bratislavským starostom a kanonikom Ľ. Okánikom veľmi zaslúžili o pozdvihnutie vzdelanosti a cirkevného života v Bratislave¹⁰⁸ a na Slovensku.¹⁰⁹

¹⁰⁷V roku 1992, k výročiu 340 rokov od príchodu OFM do Malaciek bola v tamojšom františkánskom kláštore odhalená pamätná tabuľa s menami najvýznamnejších františkánov, ktorí v ňom slúžili. Meno M. Olšovského sa na tomto pamätníku tiež nachádza. Od r.1991 nesie jeho meno základná škola, ktorá bola zriadená v budove františkánskeho kláštora v meste Malacky.

¹⁰⁸Najmä v okrajových častiach Bratislavy a v Petržalke.

¹⁰⁹Internetové stránky mesta Malacky, [on-line]

<<https://www.malacky.sk/index.php?page=mesto&menuid=215>> (1. 4. 2019).

6 Obdobie medzi letom 1927 až letom 1933

6.1 Gvardianát Františka Michaela Knechtu

František Michael Knechta bol zvolený do gvardiánskeho úradu dňa 20. 8. 1927.¹¹⁰ Do Skalice bol povolaný provinciálom Olšovským z Trnavy, kde bol známy svojou spoľahlivosťou, pracovitosťou a neúnavnou vytrvalosťou. Ako jeden z hlavných cieľov, prečo sa stal vedúcim konventu práve on, boli očakávania provinciála, že páter Michael pozdvihne konvent ako taký, a tiež, že pod jeho skúseným vedením prejde kláštorná budova modernizáciou a opravami, ktoré už nešlo viac odkladať na neskôr. Tak sa aj stalo. Pod vedením gvardiána Knechtu prešiel kláštor, spolu s budovou kostola elektrifikáciou. Okrem toho bolo zastavené vlhnutie kostolných stien, ktoré kostol trápilo už dlhú dobu. Taktiež bol kláštor novo natretý, robili sa rozličné dielčie úpravy a opravy na fasáde a všade boli opravené, prípadne položené nové dlažby.¹¹¹ Okrem fyzickým prác sa snažil páter Michael aj o pozdvihnutie Serafínskeho ústavu a mnohé iné aktivity, ktoré mali za cieľ vyzdvihnúť prestíž skalického konventu.

Okrem podpory a nezastupiteľnej role vo vyššie spomínaných aktivitách, bol nový gvardián aj podporovateľom a často aj organizátorom veľkých podujatí. Napríklad už v roku 1927, 28. 12. zorganizoval kláštor pod jeho vedením slávnostnú akadémiu k zlatému výročiu kňazskej vysviacky vtedajšieho pápeža Pia XI.¹¹² Musela to byť zaiste veľká slávnosť, keďže sa o nej zmieňuje aj mestský kronikár, keď spomína v poslednom roku uplynulé udalosti v jeho meste.

Ďalšou modernizačnou činnosťou nového gvardiána bolo, že v roku 1928 zorganizoval úspešne zbierku, ktorej cieľom bolo vyzbierať od veriacich dostatok peňazí, za ktoré mohli byť kúpené nové zvony do kostolnej veže.

¹¹⁰Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 2. diel, str. 149.

¹¹¹BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 303.

¹¹²Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 2. diel, str. 174.

Medzi rokmi 1930 až 1931 sa konala ďalšia veľká zbierka.¹¹³ Tento raz šlo pre zmenu o zbierku, ktorá mala pokryť časť nákladov na postavenie nového organu.

Čiastočne píšem preto, lebo františkáni za účelom doplatenia zostávajúcej sumy k zaplateniu za nový nástroj predali niektoré svoje pozemky za mestom. Šlo o polia, ktoré sú nazývané Františkánska dolina¹¹⁴. Tieto polia neprinášali františkánom predovšetkým pre svoju prílišnú vzdialenosť od kláštora mnoho úžitku.¹¹⁵ Okrem predaja polí bolo rozhodnuté, že bude predaný aj františkánmi vlastnený domček-práčovňa. Akou sumou si františkáni polepšili pre kúpu organu predajom poľností neviem, no domček-práčovňa bol predaný za rovných 13 000 Československých korún.

Pre kúpu nového nástoja sa bratia františkáni rozhodli z nasledujúceho dôvodu. Pôvodný, v poradí už tretí organ z roku 1864 bol už takmer úplne nefunkčný a preto sa miesto ďalších nákladných opráv rozhodlo pre kúpu nového. Nový organ stál kláštor na svoju dobu obrovskú sumu. Šlo o 129 000 Československých korún. Nástroj bol zhotovený známou firmou Rieger. Pretože sa v chráme nachádza priestorný chór, šlo o jeden z najväčších organov, ktorý táto krnovská firma vyrobila. Vedúcim montáže bol Ernest Schunwer.

Slávnostné odhalenie nového organu sa konalo 26. 5. 1931. Slávnosť posviacky nového organu a jeho prvej slávnostnej bohoslužby si nenechal v ten istý deň ujsť okrem mnohých čestných hostí z cirkevného a verejného života zo Skalice a z bližšieho, či vzdialenejšieho okolia ani provinciál Mansvét Olšovský.¹¹⁶ Františkánsky provinciál celebroid slávnostnú bohoslužbu a pri tej príležitosti posvätil tento nový organ, ktorý je možno v kláštornom kostole Sedembolestnej Panny Márie v Skalici vidieť a počuť hrať do dnešných dní.

Okrem toho, že sa kostol dočkal nového nástoja, boli pod chórus zakúpené aj nové mreže, ktoré slúžia v chráme taktiež doteraz. O pár rokov neskôr, presne v roku 1935 si prešiel organ úpravou na elektrický pohon. Úpravu uskutočnila skalická firma Duffek.

¹¹³BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 303.

¹¹⁴Dnes časť Zlatej doliny.

¹¹⁵Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 2. diel, str. 200.

¹¹⁶Tamtiež.

V čase socializmu sa organu nevenovala okrem najväznejších opráv žiadna výraznejšia pozornosť. Po páde socializmu v rokoch 1990 – 1993 prebehla prvá záchranná oprava a neskôr v roku 2005 prebehla generálna oprava, ktorú zafinancovala skalická radnica.¹¹⁷

V ten istý rok, ako bol posvätený nový organ, niekedy počiatkom leta sa okrem tejto veľkolepej slávnosti konali aj dve menšie oslavy. Šlo o oslavy sedemstého výročia smrti svätého Antona Paduánskeho a tiež sedemsté výročie smrti svätej Alžbety.¹¹⁸

Nasledujúci rok sa mestský kronikár zmieňuje o ďalšej mimoriadnej slávnosti, ktorá poukazovala na správnosť voľby pátra Knechtu skalických gvardiánom. 30. 4. 1932 bol posvätený nový praporec terciánov. Túto slávnosť s bohoslužbou viedol opäť františkánsky provinciál M. Olšovský a homíliu mal páter Martinián Krajčír z Bratislavy. Terciáni zložili pri tejto mimoriadnej príležitosti opätovne svoje sľuby do rúk provinciála. Predvečer tejto slávnosti sa konalo predstavenie o svätej Anežke Českej, ktoré zaštitil skalický konvent. V tom istom roku sa zmieňuje mestský kronikár o tom, že pátri absolvovali mnohé výjazdy do okolitých obcí s cieľom pozdvihnúť tamojšie bunky III. rádu.¹¹⁹

Okrem veľkých slávností sa v tomto období opäť rozbiehajú ľudové misie pod vedením františkána Štefana Remiga Školáka. Tento slúžil v Skalici hneď dvakrát. Prvý raz medzi rokmi 1912 až 1913 vo funkcii vikára. Obdobie jeho druhej skalickej služby bolo vymedzené rokmi 1927 až do roku 1934. Spolu s novým gvardiánom bol poslaný do Skalice s cieľom pozdvihnúť úroveň kláštora a v jeho prípade predovšetkým Serafínskeho ústavu.¹²⁰ To sa mu viac-menej aj darilo. Počas jeho pôsobenia v meste zastával okrem iného pozíciu vedúceho magistra novicov a súbežne vypomáhal v gymnáziu v Malackách.

Z obdobia jeho pôsobenia pri formovaní a vzdelávaní novicov sa nám do dnešných dní zachoval fragment korešpondencie s provinciálom Olšovským, kde svojmu

¹¹⁷BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 150.

¹¹⁸Tamtiež.

¹¹⁹Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 3. diel, str. 10.

¹²⁰BREZINA, str. 287.

predstavenému podáva správy o klerikoch.¹²¹ Obsahom týchto správ sú jeho komentáre predovšetkým k študijným výsledkom jeho zverencov. Ako sa z listov dozvedáme, tak sa tiež pri listoch nachádzali výkazy prospechu, ktoré sa nám nedochovali. Z listov ďalej vyplýva, že ktorý študent bol veľmi snaživý a šlo mu štúdium, že nebol väčší problém ani zo strany kláštora, ani zo strany provinciála finančne podporiť snaživca v štúdiu, keď by si to kvôli nepriaznivým finančným podmienkam jeho rodiny nemohol sám dovoliť. V Páter Remig odchádza zo Skalice spolu s presunom Serafínskeho ústavu do Malaciek. Okrem misionárskej činnosti pravidelne publikoval v Serafínskom svete a bol prekladateľom. Jeho najvýznamnejší preklad z latinčiny je Regula a závet nášho svätého otca Františka do slovenčiny. Napísal tiež mnohé divadelné hry.

Ďalším veľkolepo zamýšľaným počinom pátra Knechtu v jeho aktívnom živote bolo, že v roku 1931 začal s podporou a v spolupráci s vtedajším provinciálom M. Olšovským písať knihu, ktorá by pojednávala o jednotlivých františkánskych pátroch a frátroch z minulosti. Do práce sa pustili títo dvaja spolu so študentom skalického gymnázia, františkánskym klerikom Dionýzom Františkom Tomašovičom¹²². Túto publikáciu sa žiaľ nikdy nepodarilo vydať, pretože páter Knechta náhle zomiera v roku 1934, provinciál zomiera rok po ňom. Napriek tomu, že D.F. Tomašovič ešte s ďalšími priebežne pracovali na publikácii do roku 1947, tak sa vďaka negatívnym zmenám v spoločnosti nepodarilo poslať knihu do tlače.¹²³

Obdobie gvardianátu Michaela Knechtu bolo akoby takým prebudením sa z rokov postupného chátrania budovy kláštora, utlmenia činností františkánov a celkovým ochabnutím ich aktivít v meste, a to na pozadí najrôznejších šarvátok, či už politických, alebo šarvátok so Sokolom, čo im zaiste uberalo značnú časť energie a času, ktorý sa dal

¹²¹Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, Listy zo dňa 21. 11. 1927 a 22. 4. 1928, Listy p. Školáka provinciálovi, v ktorých referuje o študijných úspechoch a nezdaroch na skalickom gymnáziu študujúcich františkánskych klerikov.

¹²²František Dionýz Tomašovič bol chovanec Skalického Serafínskeho ústavu, kňaz, literát. Publikoval v časopise Serafínsky svet a tiež v časopise Priateľ dietok. Po Barbarskej noci bol dvanásť ráz premiestňovaný medzi internačnými kláštorami. V roku 1989 v Hlohovci znovu založil františkánsky kláštor, kde aj ako 93 ročný v roku 2004 zomiera. V čase jeho skalických štúdií mal veľmi blízky vzťah ku gvardiánovi Michaelovi Knechtovi, ktorý mal veľký vplyv na jeho formovanie.

¹²³BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 303 – 304.

využiť zmysluplnejšie niekde inde. Skalický gvardianát pátra Michaela Knechtu sa skončil v roku 1933, kedy bol preradený do Malaciek, kde o rok neskôr na jar ako 47- ročný zomiera, a kde je aj pochovaný.¹²⁴

6.1.1 Spolupráca skalického františkánskeho konventu s Hydrografickým oddelením krajinského úradu v Bratislave

O mnohostranných aktivitách kláštora pod vedením gvardiána Knechtu svedčí napríklad aj zachovaná korešpondencia skalického kláštora s Hydrografickým oddelením krajinského úradu v Bratislave. Zo zachovanej korešpondencie jasne vyplýva, že bratia františkáni boli tomuto úradu úzko nápomocní pri pravidelnom zaznamenávaní hydrografických údajov. Táto nezvyčajná spolupráca sa rozbiehala už v závere gvardianátu pátra Cyrila Loffaya, kedy dňa 24. 12. 1926¹²⁵ napísali a odoslali františkáni prípis a vyplnili prihlášku. Už za dva dni na to im bola z úradu odoslaná ďakovná odpoveď¹²⁶ s prvými inštrukciami. Boli v nej rady napríklad ako a kam umiestniť meracie zariadenia, merania čoho všetkého budú bratia vykonávať alebo v akej pravidelnosti budú od nich vyžadované merania. Pre dosiahnutie presných pozorovaní im bolo odporúčané umiestniť meracie prístroje do Františkánskej záhrady.

Okrem opisov, ako a čím merať sa v korešpondencii nachádzajú aj praktické rady a príklady prepočtov čo sa zrážok týka. Napríklad v zimnom období je bratom odporúčané zistiť hĺbku premrznutia pôdy u miestneho hrobára alebo sú im zasielané pokyny ako bude fungovať komunikácia medzi kláštorom a ústavom.¹²⁷ Samotné merania podľa všetkého začali koncom roka 1927, prípadne na začiatku roka nasledujúceho. Zo dňa 23. 12. 1927¹²⁸ sa do dnešných dní zachovala takzvaná poistenka, ktorá vymenúva hydrografickým

¹²⁴Františkánsky nekrológ. [on-line] <<https://www.frantiskani.sk/nekr/04/>> (1. 4. 2019).

¹²⁵Prihláška sa nezachovala, no v odpovedi na ňu je spomínaná aj s dátumom jej odoslania.

¹²⁶Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 2. depozit, List zo dňa 26. 12. 1926, Odpoveď z Hydrografického úradu v Bratislave so základnými inštrukciami k meraniam.

¹²⁷Tamtiež, Príloha listu z roku 1927, Podrobné pokyny a návody ako presne uskutočňovať hydrografické a iné meteorologické merania.

¹²⁸Tamtiež, Poistenka zo dňa 23. 12. 1927, Poistenka informuje o odovzdaní meracích zariadení a iných potrebných pomôcok kláštora.

úradom zaslané meracie prístroje a nástroje, ktoré v ten deň prevzal Remigius Školák od Cyril Loffaya. Páter Cyril nebol totižto za pozorovania zodpovedný. Páter Cyril bol len sprostredkovateľ. Úlohu zodpovedného za merania zastával páter Remigius Školák.

Ako dlho merania v kláštore prebiehali a kto všetko bol za ne zodpovedný žiaľ s určitou neviem povedať. Je však veľmi pravdepodobné, že sa k tejto problematike nachádzajú pramene v niektorom iných, mnou nevyužitých archívnych fondov napríklad príslušného hydrografického úradu.

6.1.2 Sťažnosť na neprípustné chovanie pátra Mateja Reháka počas vyučovania náboženstva voči dievčatám

Tak, ako v každom období cirkevných dejín, tak žiaľ aj v tomto študovanom období sa ukázala až úchylná slabosť jedného františkánskeho pátra. V období gvardianátu Michaela Knechtu sa dá takouto čiernou ovcou označiť páter Matúš Vojtech Rehák. Na základe žalobného listu zo dňa 8. 4. 1929¹²⁹ sa od farníkov skalickej filiálky Mokrého Hája dozvedáme, že je nanajvýš potrebné odstrániť menovaného pátra nie len z Mokrého Hája, ale aj zo Skalice. Ako odôvodnenie tejto žiadosti uvádzajú neprípustné chovanie pátra Matúša voči dievčatám na hodinách náboženstva a v škole.

Tie mu totižto odmietali z ničoho nič chodiť na hodiny náboženstva. Keď ich rodičia doma trestali a nasilu na jeho vyučovanie vyhánali, tak dievčatá prezradili prečo sa tam boja prísť. Tvrdili, že ich páter po škole naháňa a za holé bruchá chytá. Prečo sa táto skutočnosť dostáva na verejnosť až s odstupom času je zastrašovanie, že im o tom zakázal s kýmkoľvek rozprávať. Tvrdil im, že to ani rodičom povedať nesmú, pretože by mali údajne smrteľný hriech. To je dôvod, prečo o všetkom mlčali a do školy chodiť nechceli.

V liste sa výslovne píše, že je to chovanie vnímané ako pohoršlivé, že je toho už plná dedina. Tiež je potrebné podotknúť, že list nie je anonymný a síce, že je čitateľne

¹²⁹Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 8. 4. 1928, Žalobný list na pátra Matúša Reháka odoslaný farníkmi zo skalickej filiálky Mokrá Háj predstavenému skalických františkánov.

podpísaný piatimi farníkmi. Podpísaní sa dovolávajú spravodlivého postihu, pretože to podľa nich vrhá negatívny pohľad na skalickú katolícku cirkev a tiež, že takéto incidenty vo vtedajších ťažkých, protikatolícky ladených časoch vrhajú špatný tieň na katolícku cirkev ako takú a všetkých jej úprimne sa snažiacich ľudí.

Aké boli následné kroky gvardiána Knechtu a ako vyšetril toto obvinenie nám žiaľ nie je známe. Čo ale známe je, že gvardián nevyočul volanie po odstránení pátra Matúša z mesta, pretože páter Matúš Rehák slúžil v skalickom kláštore do roku 1935.¹³⁰

O pátrovi Matúšovi ďalej vieme, že v roku 1929 zozbieral peniaze na scénu bábkového divadla pre deti terciánov. Tak sa hrávali deti v priestoroch útulne¹³¹ do roku 1935, kedy prvý raz vystúpili na verejnosti s nacvičeným predstavením. Takto založené detské ochotnícke bábkové divadlo však nemalo dlhého trvania a po odchode pátra na ďalšie pôsobisko bola jeho činnosť ukončená.

¹³⁰BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 286 – 287.

¹³¹ Ide o miestnosť, ktorá pred tým slúžila františkánom ako kapitulná sieň.

7 Obdobie krátkych gvardianátov (koniec roka 1933 – 1943)

7.1 Rudolf Vincent Mrva v čele skalického konventu

Šlo o veľmi mladého gvardiána, ktorý sa zakrátko po svojom zvolení (29. 6. 1933)¹³² vzdáva gvardiánskej funkcie (2. 11. 1933). Tento svoj krok podrobne vysvetľuje provinciálovi M. Olšovskému v celkom úprimnom osobnom liste zo dňa 20. 11. 1933.¹³³ Ako postupne vysvetľuje, jeho rozhodnutie sa zrodilo následkom viacerých okolností, s ktorými si nevedel rady.

Ako hlavný dôvod svojho rozhodnutia udáva neúnosné hospodárenie kláštora. Podrobne provinciálovi vysvetľuje, v ktorých kúpach je kláštor stratový. Napríklad hovorí, že sa kupuje drahé krmivo pre dve kravy a niekoľko ošípaných, ktorých reálna hodnota je hlboko pod cenou ich krmiva. Tvrdí, že keď sa proti tomuto jednaniu ozve, tak je umlčaný pátrom, ktorý má na starosti hospodárstvo. Tiež sa pozastavuje nad tým, že kláštor je v mínuse 19 000 Kčs, požičaných má 30 000 Kčs na úrok, a k tomu treba ešte vyplatiť ešte ďalších 10 000 Kčs ako pohľadávky z „obchodných kníh”.¹³⁴ List píše v novembri a pritom spomína, že kláštor nemá z čoho zaplatiť účty ešte ani za mesiac september.

Ako ďalší dôvod svojej demisie udáva páter Vincent tú skutočnosť, že v kláštore je akútny nedostatok kňazov. Vymenúva svoje každodenné povinnosti voči Skalici a jej filiálkam, ktoré mu ležia na bedrách, pretože niektorý spolubrat je chorý, iní si dopĺňajú vzdelanie a on na to všetko sám nestačí už tak aj bez pomyslenia na povinnosti

¹³²Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragments archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Kronika Liber Memorabilium Conventus Szakolcensis Ordinis Minorum Stricteris Observatae Snacti P. Francisci Almae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris 1741 – 1946, rok 1933/1934.

¹³³Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 20. 11. 1933, List Vincenta Mrvu provinciálovi, v ktorom mu vysvetľuje dôvody, prečo sa vzdáva gvardiánskeho úradu a v ktorom ho prosí o odsúhlasenie tohto kroku.

¹³⁴Tamtiež, List zo dňa 21. 9. 1928, Expozitúre finančného riaditeľstva v Skalici.

Kláštor počas celej svojej existencie trpel na nedostatok financií. O tom, že to v tomto období nebolo iné svedčí žiadosť gvardiána Knechtu adresovaná „Expozitúre finančného riaditeľstva v Skalici”. V žiadosti gvardián žiada o oslobodenie od daňovej povinnosti pre kláštor, keďže konvent nie je zárobkovo činný a pretože nemá z čoho zaplatiť vymeranú daň. Poukazuje pri tom na potrebu opráv budovy kláštora, ktorá je vo neutešenom stave a tiež pripomína 500-ročný františkánsky prínos mestu, ktorý v kultúrnom rozmere pretrváva aj naďalej. V závere listu je vyzdvihnutý Serafínsky ústav, v ktorom sa vzdeláva kňazský dorast, ktorý bude slúžiť ľuďom po ich vysvätení.

a starosti gvardiána. K tomu s povzdychom ešte spomína, že je mladý a neskúsený a preto si nedokáže zjednať rešpekt pred svojimi spolubratmi, ktorí si obrazne povedané robia čo sa im zachce, no jemu pomáhať v pastorácii sa im nechce. Okrem toho všetkého spomína páter Vincent svoje podlomené duševné a aj fyzické zdravie, ktorému sa však liste pre nedostatok papiera viac nevenuje.

Ako pomyselná posledná kvapka je istá „excentrická” skalická žena, ktorej páter Vincent nedovolil postaviť si trafiku pri presbytériu kostola. Táto sa mu vyhráza, robí scény na ulici, ohovára ho a mladý gvardián má strach, aby ho niekde na ulici nenapadla.

Hoci sa nám nedochovala odpoveď z Bratislavy, tak z nasledujúceho vývoja v kláštore je jasné, že provinciál Olšovský zaslanej žiadosti vyhovel a páter Vincent bol zbavený úradu predstaveného kláštora.

7.2 Obdobie od konca gvardianátu Vincenta Mrvu 1933 do konca tretieho gvardianátu pátra Antona Hyacinta Haverlu

Toto desaťročie trvajúce obdobie sa v skalickom kláštore nieslo v duchu postupného úpadku činností¹³⁵, neustáleho striedania gvardiánov¹³⁶ a to na pozadí nepriaznivej finančnej a nedostačujúcej personálnej situácie kláštora. Dôkazom úpadku činností v tomto čase môže byť napríklad zachovaný list zo dňa 1. 2. 1936 zaslaný skalickému konventu provinciálom Böhmom. V tomto ich provinciál B. Böhm na základe opakovanej žiadosti provinciálneho prokurátora františkánskych misií v Kremnici žiada o zaslanie informácií o misiách, ktoré sa v poslednom období pod vedením skalických františkánov uskutočnili.

Na tom istom liste je zaznamenaná odpoveď pátra Martiniána, ktorý konštatuje, že sa nič také v tomto období pod ich záštitou nekonalo. Túto nečinnosť obhajuje akútnym nedostatkom kňazského personálu. Na podporu slov gvardiána podotýkam,

¹³⁵Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 1. 2. 1936, List provinciála Bruna Böhma skalickému konventu.

¹³⁶BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 303 – 304.

že mnoho aktivít bolo totiž v minulosti úzko spätých so Serafínskym ústavom, ktorý bol ale v roku 1934 odsťahovaný do Malaciek. Spolu s ústavom totiž do Malaciek odišiel aj páter Knechta. Páter Knechta, ktorý bol takpovediac hnacím motorom aktivít v kláštore a aj mimo kláštorných múrov im zrazu veľmi chýbal. Chýbal im o to viac, že ešte v roku 1934 náhle zomiera.

Po rekordne krátkom gvardianáte pátra Vincenta Mrvu bol ešte v roku 1933 zvolený do čela kláštora páter Ján Martinián Krajčír. K zvoleniu tohto františkána do čela konventu treba poznamenať, že v problematickej dobe panujúcej v kláštore bol do jeho čela zvolený rodák z regiónu. Nový gvardián sa narodil v roku 1888 v obci Plavecký Štvrtok a študoval v Skalici. Je však sporné, či aj tento raz, podobne ako pri pátrovi Štefanovičovi mala zviazanosť a jeho blízkosť k zmýšľaniu miestnych pozitívny vplyv na výkon jeho funkcie a celkovú stabilizáciu pomerov.¹³⁷ Vzhľadom na ďalší vývoj nebol asi ani on schopný naštartovať efektívny, aktívny a funkčný chod kláštora.

Už v roku 1934, rok po jeho zvolení ostal gvardiánsky post zasa prázdny a to do roku 1935. V tomto roku nastupuje do čela konventu druhý raz páter Anton Hyacint Haverla. Z tohto obdobia krátko po smrti prvého provinciála M. Olšovského, kedy nastupuje v roku 1935 do úradu provinciála Bruno Böhms sa nám dochoval v korešpondencii pomerne nezvyčajný rozkaz. Ide o dokument zo dňa 31. 1. 1936, v ktorom provinciál nariaďuje skalickým františkánom viac nekonať sviatočné alebo slávnostné bohoslužby dňa 30.8., čiže na sviatok svätého Štefana. V liste provinciál udáva, že tak koná na vyšší pokyn. Tomuto možno rozumieť tak, že ide o politické nariadenie, ktoré je ako reakcia na už tak mizerné a naďalej sa zhoršujúce vzťahy medzivojnového Československa s Maďarskom v druhej polovici tridsiatych rokov minulého storočia.¹³⁸

¹³⁷Korešpondencia z obdobia krátkych gvardianátov a období bez gvardiána ako predstaveného kláštora sa nám žiaľ do dnešných dní nedochovala. Nejaké informácie sa dajú vyčítať zo zachovanej, latinsky písanej konventnej kroniky. Iné útržkovité informácie možno tiež získať zo stručných nekrológov, mestskej kroniky, prípadne z vyššie citovanej knihy Petra Breziny.

¹³⁸Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 31. 1. 1936, List provinciála Bruna Böhmska skalickému konventu.

O stále viac a viac neutešenom stave v konvente svedčí list pátra Martiniána a pátra Hyacinta zo dňa 21. 4. 1936.¹³⁹ Títo dvaja pátri píšu svojmu provinciálovi o problémoch, ktoré musia deň čo deň riešiť v súvislosti s nedostatkom kňazov a opisujú svoje každodenné pastoračné povinnosti v Skalici. V liste vymenúvajú koľko hodín katechéz a koľko omší pravidelne slúžia. Tiež spomínajú spovedanie, zaopatrovanie a iné kaplánske povinnosti vo veci výpomoci farskému úradu¹⁴⁰, ktoré sú tiež značne časovo náročné. Pripomínajú, že sú na všetky kňazské povinnosti len štyria, z toho že je ešte jeden františkán mimo službu ako osemdesiatnik.¹⁴¹ Zo záveru listu vyplýva, že provinciál zamýšľal jedného z nich premiestniť do nitrianskeho kláštora. Na tento jeho zámer reagujú tým, že takýto krok by znamenal existenčnú hrozbu pre samotný kláštor.

Za najvýznamnejšiu udalosť v tomto období sa považuje usporiadanie veľkej oslavy k príležitosti 50. výročia vzniku III. rádu svätého Františka v Skalici. Ako píše mestský kronikár k udalostiam z roku 1936, tak tieto oslavy sa z mesta preniesli aj do Radošoviec, keď tam 18. až 19. apríla prebehol slávnostný „kongres“ terciánov.

Ani páter Hyacint však nezostal gvardiánom príliš dlho. O rok po jeho zvolení nastáva v roku 1936 ďalšia voľba gvardiána, z ktorej víťazne vychádza opätovne Ján Martinián Krajčír.

Páter Martinián vedie konvent tiež len rok. V roku 1937 totižto odchádza na misie do USA, aby podporil tamojších spolubratov. Páter Krajčír bol totiž veľmi nadaným klasickým lingvistom a okrem toho, že ovládal perfektne latinský a slovenský jazyk, tak vedel nemecky a maďarsky. Tieto dva jazyky ovládal tak dobre, že v nich podľa potreby kázal. V priebehu jeho skalického pôsobenia sa naučil ešte anglicky. Tak učinil

¹³⁹Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 21. 4. 1936, List pátrov Hyacinta a Martiniána provinciálovi B. Böhmovi.

¹⁴⁰ Skalickí františkáni mali s farským úradom a kláštorom Milosrdných bratov dohodnuté kedy a kde budú v meste a v skalických filiálkach slúžiť omše a spovedať. Okrem toho mali s farským úradom zjednané, že budú v meste zastávať katechetickú činnosť.

¹⁴¹ Na počesť jeho 80. narodenín bola uskutočnená oslava, o ktorej sa dozvedáme od mestského kronikára. Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 3. diel, str. 74.

s cieľom podporiť snahy jeho slovenských františkánskych spolubratov v ich misijnom úsilí v USA.¹⁴²

Títo sa tam venovali v provinciálom Olšovským založenom slovenskom komisariáte predovšetkým pastorácii početnej slovenskej vyst'ahovaleckej menšine. Páter Martinián sa stal v USA od svojho príchodu v roku 1937 do roku 1944 a potom ešte medzi rokmi 1949 až 1952 predstaveným Komisariátu Najsvätejšieho Spasiteľa. Za oceánom slúžil do roku 1967, kedy prichádza naspäť do rodného regiónu, na Slovensko. O rok na to v Marianke pri Bratislave zomiera.

7.3 Tretí gvardianát pátra Hyacinta Haverlu

Po odchode pátra Martiniána z čela konventu za oceán bol v roku 1938 opäť do čela konventu, tento raz tretíkrát zvolený páter Anton Hyacint Haverla. Ten stál v čele konventu do roku 1940, kedy sa skalickým gvardiánom stal páter Rudolf Žigmund Gál.

V období tretieho gvardianátu pátra Hyacinta sa dá hovoriť o stabilizácii pomerov v kláštore. To platí aj napriek tomu, že toto veľmi krátke obdobie znamenalo obrovskú zaťažkávacu skúšku pre celú spoločnosť. Krátko po jeho nástupe do funkcie si Československo prešlo zradou spojencov v Mníchove, následnou Viedenskou arbitrážou, rozpadom Druhej republiky v Protektorát Čechy a Morava a vznik Slovenského štátu. Tieto hrozné udalosti boli ako sa ukázalo ešte len takým predvojom hrôz, ktoré Európu čakali o pár mesiacov neskôr po vypuknutí druhej svetovej vojny.

Že sa dianie v kláštore takpovediac postupne navracalo do zažitých koľají čo sa pastorácie a zvyklostí týka svedčia dva fakty. Prvým dôkazom či lepšie povedané stimulom je vypočutie náreku skalických františkánov u svojho provinciála. Provinciál B. Böhm zvýšil počet františkánov- kňazov na štyroch.¹⁴³ Je zrejmé, že ani táto posila nebola úplne dostačujúca vzhľadom na to, že v aktívnej službe ostávali traja pátri, lebo štvrtý bol starý a chorý. Na druhú stranu je vidieť, že k znovuobnoveniu činností,

¹⁴² Františkánsky nekrológ, [on-line] < <http://www.frantiskani.sk/nekr09/krajcir.htm> > (1. 4. 2019).

¹⁴³ Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 3. diel, str. 204.

ktoré mali františkáni v meste okrem spovedania a slúženia omši to ako-tak postačovalo. Ďalším dôkazom správneho smerovania sú v celku pozitívne formulované zmienky v mestskej kronike adresované na účet františkánskych aktivít v zápisoch k roku 1938. Píše sa v nej, že františkáni boli v roku 1938 aktívnymi, čo sa misii do okolitých obcí týka. To znamená, že im na takúto pomerne dosť časovo náročnú činnosť tu a tam nejaký čas už zostal. Počas jesene stačil jeden františkán takto zorganizovať ľudové misie v troch okolitých obciach a síce v Prietržke, Radošovciach a v Mokrom Háji. Tiež sa na tom istom mieste v kronike možno dočítať, že kláštor zažil v tom istom roku dokonca provinciálnu vizitáciu, ktorou bol poverený páter Grabiš poverený Rímom.

Okrem opätovného naštartovania misii v okolitých obciach, ktoré spadali pod skalickú faru, a v ktorých boli hojne zastúpení členovia III. Rádu svätého Františka sa darilo duchovným viac-menej riadne zastávať pastoračné a vyučovacie povinnosti¹⁴⁴, ktoré mali s mestom a farským úradom dohodnuté.

Spesťrenie a potešenie počas ich pastoračnej činnosti bola návšteva ich minulého gvardiána pátra Jána Martiniána Krajčira, ktorý ich prišiel pozdraviť a porozprávať im ako si vedú ich slovenskí spolubratia v Spojených štátoch Amerických. Táto návšteva sa uskutočnila v prvej polovici mesiaca júna.

Zápisy mestskej kroniky z roka 1938 nám ďalej spomínajú, že sa toho roku v Skalici, v priestoroch Orla konal koncert. Okrem iných na javisku vystúpil operná pevkýňa, sopranistka z Brna, pani Karla Tichá¹⁴⁵, hral Orchester milovníkov umenia zo Skalice, na klavír návštevníkom zahrál gvardián Haverla a na javisku svoje verše predniesol zástupca vtedy populárneho literárneho smeru takzvanej slovenskej katolíckej moderny páter Rudolf Dilong.

¹⁴⁴ Učili na meštianskej a ľudovej škole náboženstvo.

¹⁴⁵ Encyklopédia mesta Brna, [on-line] < https://encyklopedie.brna.cz/home-mmh/?acc=profil_osobnosti&load=12513 > (10. 5. 2019).

7.3.1 Františkáni kupujú automobil

Zo samého sklonku roka 1938 sa nám zachovala korešpondencia medzi predstavenstvom skalického konventu a ich provinciálom. V liste zo dňa 12. 12. 1938¹⁴⁶ informujú svojho bratislavského predstaveného a žiadajú ho o dobrozdanie toho, že sa po dôkladnom uvažovaní rozhodli kúpiť automobil. Samotné financie získal konvent od skalických filiálok Prietržka a Mokrá Háj. Tieto obce postupne zafinancujú osobný automobil. Auto, ktoré kupovali malo hodnotu 8000 KČS. Na prvú časť sumy, 5000 KČS sa zložia obe obce ako prepravné náklady pre kňazov na rok 1939. Zvyšných 3000 KČS sa kláštor rozhodol zaplatiť¹⁴⁷ do druhej polovice roka 1939.

Dôvod kúpy auta zdôvodňujú pastoračnými ťažkosťami. Pod týmto pojmom sa ukrýva veľmi dlhá doba dopravy do susedných obcí a obmedzené množstvo vykonávaných bohoslužieb, nedostatok času pre spovedanie a taktiež zaopatrovanie. Podľa ich slov, čas ktorý sa terajšou dopravou ušetrí sa dá využiť užitočne v meste. Pátri píše, že okrem takéhoto pravidelného využívania automobilu sa im veľmi bude hodiť v časoch veľkonočných, vianočných spovedí, prípadne aj v iné sviatky.

Svojmu predstavenému opisujú situácie, že keď sa kňazi v tomto čase pred veľkými sviatkami vlakom rozídu do okolitých obcí a mestečiek za účelom spovedania tak, že trvá veľmi dlhú dobu, než prídu naspäť vlakom, pretože vlaky v regióne premávajú v značných časových intervaloch. Z tohto dôvodu sa teda stáva, že v kláštore počas obdobia pred veľkými sviatkami často nemožno zastihnúť ani jedného kňaza, pretože všetci sú niekde odcestovaní a musia sa podriadiť vlakovým cestovným poriadkom. To v preklade znamená, že sú síce len niekoľko kilometrov od miesta, kde by boli prospešní, ale pritom vyčkávajú zbytočne dlhé hodiny v nečinnosti na vlakovej stanici, prípadne niekde na fare kým nepríde nasledujúci vlak. V závere listu¹⁴⁸ spomínajú pátri,

¹⁴⁶Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List gvardiána Hyacinta provinciálovi zo dňa 12. 12. 1938. Gvardián informuje provinciála a kúpe auta a žiada schválenie tohto kroku.

¹⁴⁷Neviem s istotou povedať či aj zvyšné peniaze zaplatili skalické filiálky alebo či si to zafinancoval františkánsky kláštor sám zo svojho rozpočtu. Vo vyššie citovanom liste sa píše k tomuto problému doslovne nasledujúce: „Ostatné 3000 K. splatia sa do pol roku 1939”.

¹⁴⁸V závere toho istého, vyššie citovaného listu prosí skalický kláštor pokiaľ možno o poslanie dvoch klerikov na vianočnú polnočnú sv. omšu do ich kostola. Vysvetľujú, že od darcu dostali dve dalmatiky v hodnote 6200 KČS a chceli by mu urobiť radosť tým, že ich pri takej slávnosti bude mať kto obliecť.

že auto kláštora privezú 18. 12. 1938. Pod listom je podpísaný gvardián Haverla a jeho zástupca páter Irenej Pekarovič.

Odpoveď na list sa skalickým bratom dostala obratom. Provinciál B. Böhm odpovedá na list dňa 18. 12. 1938.¹⁴⁹ Provinciál oznamuje svoje kladné stanovisko ku kúpe auta za predpokladu, že náklady na jeho zaobstaranie ponese obec Mokry Háj a Prietržka. Výslovne varuje pred tým, aby na seba nebral kláštor žiadnu ťarchu. Keďže si v minulom liste františkáni sťažovali, že s nadchádzajúcimi sviatkami ich čaká veľa práce a že túto prácu stíhajú len s maximálnym vypätím všetkých síl, tak im provinciál vychádza v ústrety a posielala im na toto obdobie posilu v podobe istého brata Václava za predpokladu, že sa do tej doby neukáže, že by mohol byť ešte prospešnejší niekde inde.

V závere reaguje bratislavský predstavený aj na žiadosť o poslanie dvoch klerikov na polnočnú omšu, aby mal kto darované dalmatiky na bohoslužbe obliecť. Píše, že nemá žiadnych voľných klerikov, aby ich poslal do Skalice na polnočnú omšu. Hovorí tiež, že aj keby mal takýchto, tak je to proti zásade, aby trávili Vianoce niekde mimo svojich domovských kláštorov.

¹⁴⁹Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List provinciála B. Böhma skalickému kláštora zo dňa 18.12.1938. Provinciál súhlasí s kúpou automobilu pre pastoračné účely za podmienok, že ho zafinancujú skalické filiálky. Jedná sa o kópiu originálu odpovede založenú pôvodne v provincialáte rádu pod číslom 1746/38. Originál, ktorý bol doručený do Skalice sa s najväčšou pravdepodobnosťou nedochoval.

7.4 Gvardianát pátra Rudolfa Žigmunda Gála

V rozmedzí medzi rokmi 1940 až 1943 bol skalickým gvardiánom páter Žigmund. Z tohto obdobia sa nám žiaľ nedochovalo príliš prameňov. V mestských kronikách sa o verejnom pôsobení františkánov v meste nepíše takmer nič. Toto mlčanie je isto možno pripísať pohnutým časom. Slovensko bolo vtedy len chvíľku po vyhlásení samostatnosti a už sa ocitlo vo vojne. Obdobie bolo teda príliš plné neistôt na to, aby sa do mestskej kroniky písali nejaké dlhé a podrobné pasáže.

Absenciu osobnej korešpondencie možno tiež pravdepodobne pripisovať vonkajším okolnostiam. Predpokladám, že väčšina korešpondencie bola svojimi adresátmi ničená, nech už obsahovala čokoľvek.

Napriek týmto pre bádateľov nepriaznivým okolnostiam sa z mestskej kroniky predsa len niečo málo dozvedáme. Páter Gál sa počas celých troch rokov snažil o získanie peňazí na celkovú rekonštrukciu kláštora a hlavne aj kostola, ktorý si neprešiel väčšími opravami viac ako 150 rokov. Kronikár prezrádza, že kostol bol v tak zúboženom stave, že bolo životu nebezpečné čo i len sa k nemu približovať. Z kostola údajne padala na okoloidúcich omietka, kamene a iné murivo. Františkáni videli, že sa farský kostol úspešne opravuje, tak boli motivovaní k opravám svojho. To sa im však nepodarilo. Ani tento novovzniknutý štátny útvar nemal prílišný záujem na tom, aby im zafinancoval opravu chátrajúceho kláštora. Vtedajší štát bol vo vojne a týmto smerom aj prúdili jeho prostriedky.

To bol dôvod, prečo boli žiaľ všetky snahy gvardiána Gála o získanie nejakej finančnej pomoci zo strany štátu na renováciu márne. Autor knihy „Harmonizujúce dielo” túto neochotu občanov a úradov vôbec čo i len trochu zaujímať sa o kláštor a veľmi špatné kláštorne financie vidí v značnej apatii obyvateľov mesta a úradníkov na pozadí vojnových udalostí.

Mestský kronikár nám ďalej v zápisoch z roku 1941 prezrádza, že dňa 11. 5. 1941 sa konal v Skalici tzv. „Dilongov večierok”. Tento večierok sa konal v miestnom kultúrnom dome a vystúpili na ňom viacerí autori s recitáciami vrátane Rudolfa Dilonga. Je zaujímavé, že vstupné bolo dobrovoľné a peniaze zo vstupného šli na dobročinné účely. Z dnešného pohľadu je však prekvapivé, až zarážajúce, že medzi podporovanými

dobročinnými organizáciami ako napríklad detský domov v neďalekom Holíči bola podporená aj Hlinkova mládež, ktorá dostala na ošatenie svojich chovancov 200 Ks, čo bola polovica toho, čo dostali opustené deti v Holíči.

V tomto období boli františkáni nútení zrušiť Spolok svätého Antona, pretože sa v meste šírili hlasy, ktoré hlásali, že ich spolok oslabuje Hlinkovu mládež. Kronikár pripomína, že ukončenie činnosti spolku znamenalo pre Hlinkovu mládež stratu rivala, čiže už Hlinkova mládež nemala prílišnú motiváciu konať toľko podujatí, čo malo viesť k postupnému ochabovaniu jej aktivít.¹⁵⁰ Definitívne ukončenie činnosti Spolku svätého Antona znamenalo ukončenie katolíckeho spolkového života mládeže v Skalici a jej okolí.

Počas pôsobenia pátra Gála v predstavenom úrade sa podarilo odo dňa 3. 2. 1941 obnoviť pravidelné bohoslužby v starom paulínskom kostolíku. Takto sa stalo preto, aby sa tým obnovila prastará tradícia miestnych študentov ľudovej školy, že vždy ráno pred začiatkom vyučovania navštívia sv. omšu.¹⁵¹ Mesto sa za pravidelné bohoslužby a litánie v tomto kostolíku zaviazalo františkánom zabezpečiť drevo na zimu. Presne išlo o množstvo 60 metrov kubických palivového dreva za rok. Zmluva medzi mestom a konventom bola podpísaná na dobu jedného roka s predpokladom, že sa bude rok čo rok predlžovať.¹⁵²

Po skončení gvardiánskeho úradu odchádza páter Žigmund do Bratislavy, kde sa krátko po konci vojny stáva kaplánom katolíckej fary v Petržalke.

¹⁵⁰ Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 3. diel, str. 224.

¹⁵¹ Tamtiež, str. 223.

¹⁵² Tamtiež, str. 222.

8 Posledný gvardianát skalického konventu

8.1 Obdobie gvardianátu posledného skalického gvardiána Antona Inocenta Mazána do nástupu Komunistickej strany k moci

Páter Inocent stál na čele konventu medzi rokmi 1943 až 1950. Toto obdobie možno rovnako ako obdobie predošlého predstaveného nazvať obdobím nedostatku prameňov. V porovnaní s predchádzajúcim obdobím je cítiť aj z toho mála dochovaných písomností a neskorších zápisov v mestskej kronike navrátiť sa späť k starším udalostiam silný nádyh manipulácie s faktami, zámerné ideologické hmlenie až zavádzanie bádateľa klamstvami a nezmyslami. Toto zavádzanie a prekrucovanie faktov je zaiste spôsobené rastúcim vplyvom komunistov v povojnovom Československu a napokon po komunistickom prevrate v roku 1948 aj v silnej cenzúre zápisov v kronikách. Tak, ako sa v čase vojnového štátu kronikár nepozastavuje nad deportáciami židovského obyvateľstva, ktoré šli na istú smrť, presne tak isto sa kronikár v dobe po komunistickom prevrate snaží zľahčovať udalosti, ktoré zastihli mužské rády v roku 1950.

Páter Inocent teda zastával svoj úrad vo veľmi turbulentných dobách. Ako sa dozvedáme z fragmentov jeho korešpondencie s františkánskym provinciálom Böhmom, tak mu jedinou oporou v jeho ťažkom údele bol práve jeho provinciál. Dôkazom toho, že v nikom inom v kláštore nemá oporu je list gvardiána adresovaný provinciálovi krátko po jeho zvolení zo dňa 5. 8. 1943.¹⁵³

Už v úvode popisuje svoje sklamanie zo spolubratov a novej pozície, na ktorú bol poslaný. Píše, že si naň budú určite spolubratia alebo veriaci sťažovať a prosí svojho predstaveného, aby ho vždy pokiaľ možno o takých sťažnostiach vyrozumel a aby všetky sťažnosti bral skôr s rezervou.

Páter Inocent sa rozhodol svojmu predstavenému podrobne popísať situáciu, ktorá nastala ihneď po jeho príchode do kláštora. Ako sám píše, hneď pri príchode našiel

¹⁵³Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922- 1943, List gvardiána Mazána provinciálovi zo dňa 5. 8. 1943. Gvardián si sťažuje na alkoholizmus a vzdor voči jeho osobe medzi bratmi.

dvoch spolubratov formálne opitých. Rozhodol sa teda spolubratov formálne napomenúť a vyzvať k triezvosti. Jeho rozhorčenie bolo však o to väčšie, keď sa dozvedel, že prepili za jeden jediný deň 200 Ks a aby toho nebolo málo, tak tie peniaze nepatrili im, ale ich spreneverili z kláštorného rozpočtu. Keď sa takáto situácia opakovala viac ráz, tak sa to páter gvardián rozhodol vyšetriť a riešiť, no so spolubratmi nebola údajne žiadna reč. Výslovne sa v tomto obsiahlom liste píše, že keď jedného žiadal aby mu odpovedal na položené otázky pri šetrení, tak že aj vtedy boli obaja pripití. Jeden, že sa bezdôvodne začali zriekať svojho úradu v prospech druhého.

Pri ďalšej podrobnej obhliadke pomerov v kláštore nový predstavený zistil, že hospodárstvo ostáva zanedbané z dôvodu lenivosti a alkoholizmu za to zodpovedných františkánov. Pri obhliadke v kuchyni našiel štyri posledné fľaše vína, ktoré im tam pravdepodobne kuchár ukrýval. S týmto sa nový predstavený pohádal, pretože ho to veľmi rozhorčilo. Keby gvardián nezachráni posledné zvyšky vína, tak by údajne nemali večer ani čo pri omši použiť. Po tomto incidente uložil víno do pivnice, prikúpil ďalšie a zabezpečil pivnicu, aby do nej nemali spolubratia prístup.

Na truc si v nasledujúcich dňoch priviedli víno nadmieru pijúci františkáni početné návštevy a žiadali po svojom predstavenom, aby ich hostil. Keď ich teda pohostil ako uznal za vhodné, keď sa už víno a pivo minulo, začali robiť spolubratia s gvardiánom nemiestne poriadky. Po odchode hostí sa previnilci stretli s pátrom Inocentom a začali od neho vyžadovať peniaze údajne na nutné opravy v kláštore. Nedostali nič. Pri ďalšom stretnutí, keď už gvardián odmietol dať pivo, pretože už dostali doobeda, tak vznášali voči gvardiánovi výčitky, že sa stal predstaveným napriek tomu, že nepochádza zo Skalice,. Ako pisateľ dodáva, svoj vzdor voči nemu sa rozhodli uskutočniť práve skrz nadmerné požívanie alkoholických nápojov.

Ani po tomto rozhovore a ujasnení pozícií sa však situácia nezlepšila čo sa poslušnosti a slušnosti pátrov previnilcov, Eda¹⁵⁴ a Jakuba¹⁵⁵ týka.¹⁵⁶ Ba naopak. Obaja vo svojej odbojnej práci pokračovali. Páter gvardián si v liste sťažuje, že ho okrádali o peniaze.

¹⁵⁴Alojz Eduard Nižňanský (v Skalici 1940 – 1946).

¹⁵⁵Tomáš Jakub Vavrek (v Skalici 1943 – 1950).

¹⁵⁶Tamtiež, viď naposledy citovaný list.

Udáva za všetky jeden prípad, keď šiel páter Edo po chodníku a stratil 300 Ks. Páter Inocent šiel za ním a videl to. Zdvihol teda na zem spadnuté peniaze a spýtal pátra Eda, či nestratil peniaze. Ten mu do očí poprel, že nemal žiadnych 300 korún v kapse. Gvardián to akože prehliadol, no za krátku dobu po tomto incidente za ním prišiel menovaný spolubrat s prosbou, že by potreboval 3000 Ks na zafinancovanie návštevy kúpeľov.

Nový gvardián Mazán mal so svojimi podriadenými veľkú trpezlivosť. Vyplýva to z toho, že mal neustále nádej, že ich vzdorovanie tak dlho znášal bez toho, aby voči ich chovaniu vykonal nejaký postih. Ba čo viac, aj v liste provinciálovi napokon vyjadruje nádej v pozitívny obrat diania. V opačnom prípade žiada o postupnú obmenu osadenstva kláštora¹⁵⁷ s cieľom rozbiť spoluprácu odbojníkov a to ich vzájomným odlúčením od seba. Zo zápisov v mestskej kronike sa dozvedáme, že skalický kláštor bol postupne zbavený jedného neposlušného duchovného, pretože v zápisoch o roku 1948 tam už páter Edo nefiguruje.¹⁵⁸ Páter Jakub teda už nemal s kým zdieľať svoje excesy a v kláštore nastal poriadok a poslušnosť.

Ich následná vzájomná komunikácia sa nám do dnešných dní však žiaľ nedochovala. Korešpondencia mohla byť zničená buď to nimi samými, alebo tiež mohla byť zničená v roku 1950, kedy boli mužské kláštory komunistickým režimom zrušené. Čo je isté, že táto komunikácia určite obojstranne prebiehala.

Peter Brezina sa vo svojom diele domnieva¹⁵⁹, že provinciál Bruno Böhm až do konca svojho úradu v roku 1946 keď zomrel vo veku 60 rokov¹⁶⁰ podporoval listami a radami posledného skalického gvardiána v jeho neľahkom údele.

V mestskej kronike sa nachádza zaujímavý, žiaľ veľmi stručný záznam čo sa diania v kláštore na konci vojny týka. Tento záznam sem bol dopísaný spätne krátko stabilizácii pomerov v tzv. Tretej republike. V kronike sa píše: „Od novembra roku 1944 do priechodu frontu veľkú časť kláštora obsadilo nemecké vojsko, ktoré značne poškodilo jeho vnútorné

¹⁵⁷Tamtiež.

¹⁵⁸Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 3. diel, str. 394.

¹⁵⁹BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 305.

¹⁶⁰ Františkánsky nekrológ, [on-line] <<http://www.frantiskani.sk/nekr/04/bohm.htm>> (10. 5. 2019).

zariadenie. Za frontových udalostí bola poškodená veža, strecha na mnohých miestach, všetky okná na vnútornom dvore kláštora vytlkali následkom bombardovania. Tieto škody dnes sú už zahladené”.¹⁶¹

Z neskoršieho obdobia až do tzv. akcie K sa mi nepodarilo dohľadať takmer žiadne archívne materiály.

8.2 Kláštory v štáte ovládanom komunistami

Záver existencie skalického konventu bol zaiste mimoriadne náročný nie len kvôli prítomnosti nemeckej armády v kláštore alebo pre prechod fronty cez mesto a následných opráv vojnou spôsobených škôd, ale aj z dôvodu posilňovania vplyvu Komunistickej strany v obnovenej republike. Spoločnosťou sa čím ďalej, tým viac šírila táto zásadne neznabožská ideológia a cirkev, vrátane skalických františkánov sa s tým museli nejakým spôsobom vyrovnávať.

Nový štátny režim začal brať kresťanské konfesie ako konkurenčné ideológie, ktoré treba vykoreniť. Počtom najväčším nepriateľom režimu bola teda cirkev katolícka. Jedným z odvekých centier katolicizmu boli vždy kláštory rozosiate po celej krajine, rôzne medzi ľuďmi. Kláštory boli miesto s vlastným, do značnej miery na štáte nezávislým režimom. Kláštory boli tie, ktoré mali svoje najvyššie inštitúcie v kapitalistickom svete, a ktoré s ním aj keď čím ďalej tým komplikovanejšie aj komunikovali a do tretice to boli kláštory, ktoré sa nepotrebovali zodpovedať štátnej moci za svoju činnosť a interné usporiadanie.

V neposlednom rade je treba myslieť na to, že k mnohým kláštorom patrili neraz aj nemalé hnutelné ale aj nehnuteľné majetky. Medzi tie hnutelné patrilo bohoslužobné náčinie z drahých kovov, látok a kameňov, neraz vzácne relikviáre, rôzne cenné obrazy, zbierky a iné zbierkové predmety, starobylé knihy a rukopisy, ku ktorým po vypuknutí akcie K v noci zo dňa 13. na 14. 4. 1950 mali zasahujúce vojenské, miličné, policajné jednotky a zástupcovia ŠtB malú, no niekedy až nulovú úctu. Časť tohto umeleckého

¹⁶¹ Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 3. diel, str. 83.

kláštorného majetku je do dnešných dní napriek tomu uchovaná z toho dôvodu, že o ne mali už dlhodobo záujem inštitúcie ako napríklad Národná galéria alebo Umelecko-priemyslové múzeum.¹⁶² Obrovské množstvo ostatných predmetov značnej umelecko-historickej hodnoty bola neraz vážne poškodená, respektíve mnohé nenávratne zničené.

Do súpisov nehnuteľných statkov kláštorov patrili mnohé polia, lúky, lesy, fungujúce hospodárstva aj so zvieratami, prípadne menšie podniky ako napríklad pivovary. Po násilnom zabratí kláštorov, boli zvyšné kláštorné majetky zoštátnené/ znárodnené, tzn., že prepadli režimu.

Čo sa vecí hnuťných týka, tak tie boli vo veľkom rozkrádané ešte pred samotných zoštátnením príslušníkmi silových jednotiek, ktorí sa ich potom snažili najrozmanitejšími spôsobmi speňažiť.

Najhoršie z nich vyšli asi knihy zo stáročných kláštorných knižníc, ktoré boli azda všade vyhadzované na nádvorá, niekde pálené, inde zväžané na skládky, respektíve do zberov. Mnohé knihy boli taktiež rozkradnuté buď to samotnými zasahujúcimi alebo pri prevážaní na skládky, respektíve na skládkach zamestnancami, prípadne takpovediac náhodnými okoloidúcimi, ktorí prišli na skládku, aby tam vyviezli odpad. Pred samotných zásahom boli vytipované najvzácnejšie kúsky z knižných fondov a aspoň tie sa nám do dnešných dní zachovali. Národná knižnica v Prahe, archívy a vedecké knižnice prebrali v tých dňoch viac než 1 260 000 kusov kníh. Takto zachránené knihy a rukopisy predstavovali však len veľmi malý zlomok pôvodného rozsahu kláštorných knižníc.¹⁶³

Aj v Skalici bolo množstvo kníh zničených, rozkradnutých, postrácaných. Torzo toho najvzácnejšieho, bolo odvezené Dr. Imrichom Kotvanom, ktorý bol poverený aby vybral z knižnice to najlepšie. Dr. Kotvan bol bývalým maturantom miestneho gymnázia z roku 1929, ktorý sa v miestnej knižnici dobre vyznal a preto mal prehľad, čo berie.

¹⁶²HANUŠ, Jiří a Jan STRÍBRNÝ. *Stát a církev v roce 1950: sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským dne 21. června 2000 v Emauzském klášteře v Praze*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, *Historia ecclesiastica*. 2000. str. 65.

¹⁶³Tamtiež.

Žiaľ ako sám hovorí, nedostal priestor zachrániť viac, než len jeden osobný automobil. Doslovne sám neskôr spomína, „odchádzal som zo Skalice rezignovane, predsa s trochu radosti zo zachránených hodnôt”.¹⁶⁴ Knihy odvezené osobným automobilom skončili vo fonde rukopisov Univerzitnej knižnice v Bratislave a v Slovenskej národnej knižnici v Martine. Len a len vďaka tomu, že Dr. Kotvan dobre poznal knižnicu, bolo zachovaných 81 skalických inkubálov.¹⁶⁵ Okrem najvzácnejších spomedzi najstarších titulov knižnice odvezených Dr. Kotvanom, boli v priebehu augusta odvezené ďalšie vzácne knižky do spomínanej SNK v Martine. Týchto malo byť množstvo jednej vlečky, predstavovalo tretinu pôvodného rozsahu knižnice. Zvyšok kníh bol vyvezený do zberných surovín.

Nie len hnutelné historické umelecké a nehnuteľné predmety sa z vôle komunistov postupne stávali štátnym majetkom, ale zoštátnené boli aj účty peniaze patriace kláštorom. Touto akciou bolo znárodnených takmer 19 000 000 Kčs a bolo zabavených okolo 650 vkladných knižiek.¹⁶⁶

Režim po tomto ohavnom čine sľuboval občanom, že miesto „neproduktívnych” duchovných zriadi v zabratých kláštorných budovách nemocnice alebo tiež, že v nich zriadi byty pre rodiny. Skutočnosť bola taká, že väčšinu zo zabratých kláštorov a kláštorných budov nezískali ani nemocnice a ani rodiny, ale predovšetkým armáda a Ministerstvo vnútra.¹⁶⁷

¹⁶⁴ BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. str. 146 – 148.

¹⁶⁵ Pôvodne sa malo za to, že ich v Skalici je len niečo cez 70 kusov.

¹⁶⁶Tamtiež.

¹⁶⁷Tamtiež.

8.2.1 Akcia K

Už od prvých dní ako komunistický režim začal postupne upevňovať svoju absolútnu moc nad dianie v štáte, riešil otázku, ako sa vyrovnáť s cirkvami, predovšetkým s tou katolíckou. Bola teda určená stratégia, ktorá si kládla za cieľ ustanovenie, respektíve pretransformovanie katolíckej cirkvi, ktorá bola verná Rímu a jeho inštitúciám, na cirkev, ktorá by bola úplne podriadená režimu, ktorú by režim ovládal a postupne zlikvidoval. Táto politika sa tu úspešnejšie, tu menej úspešne prejavila napríklad vo vzniku Mierového hnutia katolíckeho duchovenstva a tiež následného hnutia *Pacem in terris*. Tieto hnutia oficiálne vznikli až krátko po takzvanej akcii K.

Postupný útlak kláštorov (nielen) katolíckej cirkvi sa prejavoval zo začiatku v snahe obmedziť verejné pôsobenie duchovenstva maximálne na slúženie bohoslužieb. Katechény pre veriacich, správa cirkevného školstva, púte a rôzne iné aktivity vykonávané duchovenstvom boli v maximálnej možnej miere potláčané. V porovnaní s českou a moravskou časťou republiky boli reakcie väčšinou veriaceho, prevažne katolíckeho Slovenska v potláčaní vplyvu duchovných menej úspešné. Pre nepomerne väčšiu religiozitu obyvateľstva mali slovenskí komunisti horšiu pozíciu a spočiatku sa stretali s podstatne väčším vnútorným odporom už v prvých pofebruárových mesiacoch.

Represívne postupy na katolíckych a aj na iných kláštoroch boli presadzované naprieč celým Československom,¹⁶⁸ čiže sa to týkalo aj skalického konventu.

Ako konečnú odpoveď, čo bude ďalej s kláštorami prinieslo zasadanie ÚV KSCĎ dňa 20.1.1950,¹⁶⁹ kedy sa ukončili nekonečné debaty o tom, ako postupovať. Výsledkom tohto zasadnutia bolo uznesenie¹⁷⁰, ktoré sa zaoberalo definitívnou likvidáciou mužských kláštorov.

¹⁶⁸ Za účelom riešenia problematiky cirkví a náboženských organizácií vznikol Štátny úrad pre veci cirkevné. Tento úrad permanentne zostavoval množstvo dokumentácie týkajúcej sa kláštorov, ich obyvateľov, tiež zabezpečoval strane tzv. kádrové posudky jednotlivých rehoľníkov. Tak sa dialo neraz na základe dosadených konfidentov, komunistických špehov a udavačov, ktorí vynášali interné informácie spoza kláštorných múrov. Takí ľudia väčšinou pracovali ako kuchári, rôzni zamestnanci zvyškov hospodárstiev, respektíve ako iní zamestnanci v kláštoroch. O tom, že v kláštoroch takéto ľudia žili a pracovali sa dotýční duchovní, ak sa toho vôbec dožili, dozvedel väčšinou až po odtajnení dokumentov po roku 1989.

¹⁶⁹Tamtiež, str. 50.

¹⁷⁰Akcia K napriek záverom spomínaného zasadania nebola podložená žiadnym zákonom, ktorý by ju legalizoval.

Podľa spomenutého výnosu mali byť rehoľné domy spolu s kláštorami vyprázdnené a ich obyvatelia izolovaní od spoločnosti¹⁷¹ v niekoľkých vopred vytipovaných kláštoroch. Tento plán niesol pracovný názov akcia K. Ako oficiálna zámienka a ospravedlnenie zákroku poslúžili zborom ZNB¹⁷² a ŠtB¹⁷³ informácie od nasadených konfidentov. Ako dátum vykonania uznesenia bol určená noc z 13. na 14. 4. 1950.¹⁷⁴ Akcia K podliehala prísnemu utajeniu, aby sa rehoľníci nemohli včas vzdialiť z kláštorov, prípadne aby nemali čas na ukrytie cenností. V rámci celého Československa bolo akciou K v oboch jej etapách postihnutých 2376 rehoľníkov¹⁷⁵, z toho ich bolo 2201 sústredených vo vopred určených kláštoroch a 175 internovaných z dôvodu, aby boli segregovaní od ostatných a to úplne.

Mladí rehoľníci a novici boli držaní oddelene od starších bratov a boli nabádaní k opusteniu rádu, prípadne k poslušnosti režimu. Mnohých mladých rehoľníkov, prípadne novicov sa podarilo odhovoriť od duchovnej služby a skutočne opustili rády. Tí, svoje rády opustivší prevažne mladí kňazi, o ktorých si komunisti mysleli, že nepredstavujú pre režim prílišné riziko a mali ochotu aspoň minimálnu spolupracovať s režimom boli rozdelení do farností ako farári, prípadne kapláni.

Pri samotnom prevážaní duchovných na miesto určenia mali bolo napríklad rozprávať sa medzi sebou v cudzej reči. Český alebo Slovenský jazyk bol dovolený len za predpokladu jasného a hlasného vyjadrovania sa. Iný z rozkazov znel napríklad, že si majú zo sebou vziať iba to najnutnejšie oblečenie na prezlečenie na jeden inde zas na tri dni. Nedobrovoľne zadržané duchovenstvo bolo teda počas svojho zajatia konfrontované aj s nevyhovujúcimi hygienickými podmienkami.

Akcia K znamenala de facto znemožnenie akejkoľvek činnosti rehoľných rádov. Len s veľkými problémami sa opätovne v komunistickom Československu rozvíjala činnosť rádov. Táto činnosť bola ale vnímaná ako záškodnícka a protištátna. Z toho dôvodu boli ľudia vykonávajúci také aktivity zastrešovaní, prenasledovaní,

¹⁷¹Internovaní.

¹⁷²Zbor národnej bezpečnosti.

¹⁷³Štátna bezpečnosť.

¹⁷⁴Šlo o prvú etapu, druhá etapa bola vykonaná 27/28. 4. 1950.

¹⁷⁵Za najnebezpečnejších boli považovaní jezuiti a saleziáni.

mnohí dokonca aj väznení. Členovia rádov, ktorí sa po výsluchoch, väznení prípadne nútených prácach a nepridelení štátneho súhlasu k pastoračnej činnosti ocitli v civilných zamestnaniach postupne zakladali utajené spolky, organizovali svoju tlač¹⁷⁶, vyučovali a bez vedomia štátu svätili svojich nasledovníkov, konali besedy alebo bohoslužby rôzne po domácnostiach v súkromných bytoch alebo ako napríklad saleziáni organizovali najrôznejšie akcie pre deti a mládež. Všetka táto činnosť bola však ilegálna a neraz prezradená a dotčení boli za ňu trestaní. Takto rehoľné rády a kongregácie pretrvávali v utajenej činnosti až do prevratu na sklonku roku 1989, kedy mohli konečne vyjsť so svojimi aktivitami na verejnosť.

8.2.2 Akcia K v Skalici

V skalickom konvente na jar roku 1950 slúžilo sedem rehoľníkov. Gvardinánom bol páter Inocent Anton Mazán, jeho zástupcom bol katechéta na národnej škole páter Emil Alojz Masár. Ďalej v kláštore slúžil páter Jakub Tomáš Vavrek, ktorý bol ľudovým misionárom a učiteľom na osobitnej škole, páter Alojz Ondrej Čapkovič, ktorý slúžil ako katechéta na Gymnáziu v Skalici. Okrem týchto štyroch boli súčasťou konventu ešte traja frátri. Fráter Hypolit Serafín Olšák slúžil v kláštore ako kuchár, fráter Felix František Jurkovič bol organistom, záhradníkom a miništrantom a fráter Ignác Ferdinand Kassay slúžil v kláštore ako záhradník, organista a zakristián.¹⁷⁷

Rovnaký osud, ako stihol rehoľníkov v celom štáte sa nevyhol ani tým skalickým. Skalický okresný cirkevný tajomník vo svojej situačnej správe¹⁷⁸ popisuje celkom podrobne priebeh obsadenia kláštora. Keď zvonili príslušníci ľudových milícií, príslušníci ŠtB a ZNB na dvere skalického kláštora v noci z 13. na 14.4. 1950, františkáni cítili, že sa niečo veľké chystá, pretože otáľali s otvorením. V tom istom čase už boli poslaní príslušníci ľudových milícií a ZNB aby prekonalí kláštorný múr a tak sa dostali dnu

¹⁷⁶Františkáni pokračovali ilegálne vo vydávaní časopisu Serafínsky svet.

KOLKOVÁ, Terézia. *Zborník: O hodnotě samizdatu: samizdatová náboženská periodika před rokem 1989*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2008. str. 69 – 73.

¹⁷⁷Likvidácia reholí a ich život v ilegálite v rokoch 1950 – 1989, Ústav pamäti národa, [on-line] <http://www.upn.gov.sk/publikacie_web/zbornik-likvidacia-reholi.pdf> (1. 7. 2019), str. 76.

¹⁷⁸Tamtiež.

a tak umožnili vstup ostatným do kláštora. Skôr než sa tak stalo však františkáni sami zasahujúcim bránu otvorili.¹⁷⁹

Veliteľ ŠtB sa údajne hneď po zhromaždení duchovenstva na jednom mieste ujal slova a dal im 15-20 minút na to, aby si zobrali najnutnejšie oblečenia a doklady do kufrov. Tiež im údajne oznámil, že budú prepravení do kláštora vo Sv. Beňadiku. Šiestich skutočne tú noc aj odviezli. Postupne ako šiel čas, tak sa františkáni stávali farármi, či kaplánmi v rôznych farnostiach po režimu nepohodlných diecéznych kňazoch.

V Skalici komunisti ponechali len pátra Antona Alojza Čapkoviča¹⁸⁰. V správe okresného tajomníka sa doslovne píše: „Profesor (P. Alojz Čapkovič¹⁸¹, profesor na gymnáziu) je veľmi ochotný, neradi by sme menovaného odtiaľto stratili, ale priali by sme si aby čo najskôr dostal plat, aby mal v skutočnosti väčšiu chuť, ktorú prejavuje k nášmu ľudovo-demokratickému duchu“, čo nebola tak úplná pravda.¹⁸² Pátra totiž potrebovali, aby bola ráno riadne odslúžená omša a aby akciu udržali čím dlhšie v utajení. Páter mal zakázané komukoľvek čokoľvek o nočnej akcii hovoriť.¹⁸³ V spovedi jednej, z naproti bývajúcich sestier prezradil čo sa stalo. Sestry si totiž v noci nič nevšimli rovnako, ako údajne nik z obyvateľov mesta.¹⁸⁴ Ihneď po transporte bol údajne kláštor úradne zapečatený aby v ňom ostalo všetko na svojom mieste z dôvodu

¹⁷⁹ Františkán, ktorý to zažil popisuje začiatok akcie ináč. Tvrdí, že najprv krátko pred polnocou volal okresný tajomník Petrovič, ktorý do noci pracujúcemu pátrovi Antonovi Čapkovičovi oznámil, že k nim ide v úradnej veci. Ten mu však zavesil po slovách, že v noci neúradujú. Keď Petrovič volal znovu, zobudil páter Anton gvardiána. Ten údajne s neochotou otvoril, v čom sa do kláštora nahrnulo cez 70 ozbrojených chlapov. Po zoradení im oznámili, že odchádzajú na tri dni do Sv. Beňadika, čomu mnisi údajne neverili.

¹⁸⁰ Páter Anton slúžil do roku 1957 ako správca kláštora v Skalici.

¹⁸¹ Páter sa staval proti odsťahovaniu spolubratov a tiež nešiel režimu na ruku ako to po ňom žiadali. Dôkazom toho je napríklad to, že už druhý deň ráno informoval sestry bývajúce naproti mužskému kláštoru. Ďalším dôkazom sú pátrove spomienky na tú noc a dni nasledujúce, ktoré sa nám do dnešných dní zachovali, pretože už nežije. Zomrel v roku 2010 vo veku 89 rokov. Ako jediný spomedzi skalických františkánov sa dožil pádu komunizmu.

Stránky Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska, [on-line]
<<https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20100723017>> (1. 7. 2019).

¹⁸² Likvidácia reholí a ich život v ilegalite v rokoch 1950 – 1989, Ústav pamäti národa, [on-line]
<http://www.upn.gov.sk/publikacie_web/zbornik-likvidacia-reholi.pdf> (1. 7. 2019)., str. 77.

¹⁸³ Spomienky pátra Čapkoviča na udalosti tej noci a následných dní v kláštore sa nachádzajú v prílohe tejto práce.

¹⁸⁴ BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrý Háj: Ateliér knihy, 2012. str. 64.

údajného hľadania protištátneho materiálu a inventarizácie zabaveného majetku, ktorá začala okamžite.

Ako sa píše v správe, v kláštore bol zabavený aj živý inventár. Jedna krava, šesť ošípaných, osem moriek, traja moriaci a množstvo sliepok a kohútov. Okrem toho bolo nájdených 7 hl vína a zásoby potravín pre 60 osôb, ktoré spotrebovali milicionári a príslušníci ŠtB. Správa nehovorí o tom, že by bolo nájdené víno zabavené. Okrem toho bol údajne spísaný inventár cenných predmetov v kláštore a kostole. Okamžite tiež boli zistené čísla parciel a viníc, ktoré prislúchali k reholi a o ktoré sa bolo treba postarať aby sa na nich ešte toho roku zasadili plodiny, pretože k tomuto účelu už boli údajne nachystané, v iných už bolo zasiate. Víno sa však už ďalej nepestovalo. V kláštore bolo ďalej údajne nájdených 249 965, 60 KčS.¹⁸⁵ Tieto mali byť uložené do depozitu Tatra banky v Skalici.

Zasahujúci príslušníci sa neštítali v nasledujúcich dňoch chodiť v civile medzi ľuďmi a šíriť po meste zvesti o tom, že v kláštore boli nájdené zbrane, že sa tam vykonávala závažná protištátna činnosť atď. Niektorí veriaci tomu skutočne aj uverili, pretože susedný kláštor milosrdných bratov ostal tú noc nedotknutý.¹⁸⁶ Napriek silnej cenzúre ľudia cestovali z miest do miest a postupne sa dozvedali pravdu o tom, čo sa tú noc stalo a že sa to netýkalo len Skalice alebo len františkánskeho rádu ako takého.

Zápis v mestskej kronike k udalostiam z apríla 1950¹⁸⁷ sucho konštatuje, že všetci františkáni zo Skalice boli sústredení do Sv. Beňadika okrem pátra Čapkoviča, ktorý sa stal správcom kláštorného kostola a pomáhal skalickému farárovi s vysluhovaním v Skalici a vo filiálkach. O tomto strohom zápise kronikár tvrdí, že ho vykonal sám páter Čapkovič. Aj keby to bola pravda, je jasné, že znenie zápisu bolo nepochybne vopred schválené.

¹⁸⁵Toto číslo znie až na svoju dobu až neuveriteľne, pretože kláštor dlhodobo bojoval s existenčnými problémami.

¹⁸⁶Milosrdných bratov odviezli z ich pôsobiska v nemocnici v roku 1955 a sestry sv. Kríža ešte o ďalší rok neskôr. Z miestneho domova dôchodcov boli sestry napokon odsunuté v roku 1972. Likvidácia reholí a ich život v ilegalite v rokoch 1950 – 1989, Ústav pamäti národa, [on-line] <http://www.upn.gov.sk/publikacie_web/zbornik-likvidacia-reholi.pdf> (1. 7. 2019), str. 79.

¹⁸⁷Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 3. diel, str. 394.

9 Záver

Vytýčený cieľ práce sa mi myslím podarilo z veľkej časti splniť. Našiel som potrebné pramene a v rámci svojich schopností sa mi ich podarilo podrobiť kritike. Ako cieľ práce bolo vytýčené hlbšie spracovanie množstva doteraz nepoužitého archívneho materiálu, prípadne podrobiť užšej kritike archiválie, ktoré predtým mnou už niekto používal. Domnievam sa, že som túto úlohu z veľkej časti tiež splnil. Týmto podrobných štúdiom prameňov a spájaním v nich obsiahnutých informácií do užších súvislostí som teda prispel svojim nepatrným dielom k podrobnejšiemu poznaniu činností a života v skalickom konvente medzi rokmi 1918 až 1950.

Dá sa povedať, že som počas svojho štúdia prameňov a vypracovávania práce dospel k poznatku, že skalickí františkáni boli v skúmanom období značne pronárodne, dá sa povedať, že až nacionalisticky aktívnymi duchovnými.

Už v prvých chvíľach existencie kláštora v novovzniknutom štáte sa prejavilo nacionálne myslenie v kláštore, keď duchovní odhlasovali to, že duchovenstvo maďarskej národnosti nemôže naďalej v konvente zotrvať. Ďalším ukazovateľom silného nacionálneho myslenia skalických františkánov je zápis v konventnej kronike k problematike novovzniknutej československej štátnosti.¹⁸⁸ Zakrátko po tomto zápise sa rozhorel spor v tlači medzi prívržencami Agrárnej strany a Slovenskej ľudovej strany, ktorej členom bol aj V. A. Štefanovič. Tento spor možno nazvať až neúctivým, pretože z roviny názorových nezhôd prešiel na roviny osobných útokov. Obe zúčastnené strany sa nepreli len pre stranícke a konfesijné rozdiely ale aj z národnostných dôvodov. Celú existenciu ČSR sa tiahol v meste spor a vzájomné neúctivé správanie medzi prichádzajúcimi českými elementmi, ktoré založili v meste Sokola, a ktorý vystupoval skôr protikatolícky, prohusitsky až ateisticky a medzi výhradne katolícky orientovaným spolkom Orol. Františkáni boli samozrejme podporovateľmi a takpovediac duchovnými otcami Orola, podobne ako ďalších katolíckych, františkánskych mládežníckych spolkov Sv. Agáty a Sv. Antona. V tomto spore vystupoval v podaní mnohých politicky činných duchovných, v Skalici františkánov, inde na Slovensku

¹⁸⁸ Viď kapitola o gvardianáte V. A. Štefanoviča.

aj ostatných kňazov a rehoľníkov, silne zakorenený katolicizmus ako hlavný nositeľ slovenskej kultúry, záujmov a nacionalizmu.

Ako zrkadlo politickej aktivity a nacionálneho zmýšľania členov konventu súvisí aj pozitívny postoj k A. Hlinkovi a jeho politickej strane. O tomto ich kladnom vzťahu k nacionalistickej slovenskej politike svedčia okrem iného aj zápisy v konventnej kronike. Zápisy z roku 1938, keď A. Hlinka zomrel bol františkánskym kronikárom, zaiste s požehnaním predstaveného kláštora, zaznamenaný príspevok značnej dĺžky, ktorý sa venuje životnému dielu a prínosu zomrelého pre národ. S podobným nasadením s akým kronikár zaznamenáva životopis zomrelého je popisovaný aj rozpad ČSR, ktorý vyvrcholil vo vznik tzv. Slovenského štátu, prvého výhradne slovenského národného štátu.

Medzi ďalšími nacionálne motivovanými aktivitami skalických františkánov možno nájsť napríklad aj publikačnú činnosť významného slovenského literáta, predstaviteľa slovenskej katolíckej moderny, pátra Rudolfa Dilonga, ktorý je okrem iného známy svojimi národne motivovanými dielami.

Z práce teda vyplýva, že podobne ako slovenská katolícka cirkev v mnou študovanom období, tak aj skalickí františkáni výrazne inklinovali k národnej politike. Túto slovenskú, katolíckou cirkvou podporovanú národnú politiku reprezentovala HSLS¹⁸⁹, takzvaní ľudáci. Z práce vyplýva aj to, že skalickí františkáni nielenže inklinovali k výrazne národne motivovanej politike, ale že sa na nej neraz aj aktívne podieľali.

¹⁸⁹ Hlinková slovenská ľudová strana.

10 Zoznam použitých archívnych prameňov

- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Kronika Liber Memorabilium Conventus Szakolcensis Ordinis Minorum Strictioris Observatae Snacti P. Francisci Almae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris 1741 – 1946.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 2. depozit, Poistenka zo dňa 23. 12. 1927, Poistenka informuje o odovzdaní meracích zariadení a iných potrebných pomôcok kláštora.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 2. depozit, Príloha listu z roku 1927, Podrobné pokyny a návody ako presne uskutočňovať hydrografické a iné meteorologické merania.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 2. depozit, List zo dňa 26. 12. 1926, Odpoveď z Hydrografického úradu v Bratislave so základnými inštrukciami k meraniam.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Obraz/plagát so zoznamom skalických gvardiánov medzi rokmi 1467 až 1927.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 4. depozit, List skalického vládneho komisára zo dňa 6. 6. 1919 predstavenstvu františkánskeho kláštora v Skalici.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 4. depozit, List ThDr. Okánika zo dňa 2. 4. 1919 predstavenstvu františkánskeho kláštora v Skalici.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List gvardiána Mazána provinciálovi zo dňa 5. 8. 1943. Gvardián si sťažuje na alkoholizmus a vzdor voči jeho osobe medzi bratmi.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List provinciála B. Böhma skalickému kláštora zo dňa 18. 12. 1938. Provinciál súhlasí

s kúpou automobilu pre pastoračné účely za podmienky, že ho zafinancujú skalické filiálky.

- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List gvardiána Hyacinta provinciálovi zo dňa 12. 12. 1938. Gvardián informuje provinciála a kúpe auta a žiada schválenie tohto kroku.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 21. 4. 1936, List pátrov Hyacinta a Martiniána provinciálovi B. Böhmovi.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 31. 1. 1936, List provinciála Bruna Böhma skalickému konventu.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 1. 2. 1936, List provinciála Bruna Böhma skalickému konventu.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 20. 11. 1933, List Vincenta Mrvu provinciálovi, v ktorom mu vysvetľuje dôvody, prečo sa vzdáva gvardiánskeho úradu a v ktorom ho prosí o odsúhlasenie tohto kroku.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 21. 9. 1928, Expozitúre finančného riaditeľstva v Skalici.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 8. 4. 1928, Žalobný list na pátra Matúša Reháka odoslaný farníkmi zo skalickej filiálky Mokrý Háj predstavenému skalických františkánov.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, Listy zo dňa 21. 11. 1927 a 22. 4. 1928, Listy p. Školáka provinciálovi, v ktorých referuje o

študijných úspechoch a nezdaroch na skalickom gymnáziu študujúcich františkánskych klerikov.

- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, Exkomunikácia zo dňa 18. 1. 1927, Exkomunikácia pátra Alexa Zubó.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List nedatovaný, List pátra Alexa provinciálovi, v ktorom mu vysvetľuje dôvody svojho počínania.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 5. 8. 1926, List predstaveného Loffaya provinciálovi, v ktorom približuje situáciu okolo pátra Alexa.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 4. 8. 1924 a list zo dňa 9. 9. 1924, páter Kornél rieši možnosť štúdia. Ide ešte o list predstavenstva skalického kláštora provinciálovi o odsúhlasení štúdií pre pátra Kornéla.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 11. 9. 1923, páter Kornél píše M. Olšovskému, oroduje za možnosť štúdia pre pátra Hyacinta.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 2. 9. 1923, H. Haverla píše M. Olšovskému a žiada provinciálneho komisára o možnosť ďalšieho štúdia pre brata Kornéla a aj pre seba samého.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 24. 7. 1923, H. Haverla píše M. Olšovskému, že gvardián V.A. Štefanovič opustil kláštor.

- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, Zápisnica zo dňa 19. 7. 1923, A. Štefanovič odchádza a spisuje správu o hospodárskom stave kláštora.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 16. 7. 1923 od V. A. Štefanoviča pre M. Olšovského.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 10. 7. 1923 od V. A. Štefanoviča pre M. Olšovského, A. Štefanovič žiada oficiálne o prepustenie z rádu.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List, odpoveď zo dňa 31. 1. 1923 napísaný nanečisto M. Olšovským na druhú stranu predchádzajúcej žaloby, čistopis odpovede sa nezachoval.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List z počiatku roka 1923 V. A. Štefanoviča M. Olšovskému. Štefanovič sa v liste obhajuje a čuduje, prečo sa M. Olšovský v nedochovanom liste toľko pohoršuje.
- Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č.53, Výkazy o hospodárskom stave kláštora v Skalici 1920 – 1936.
- Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Kronika mesta Skalice, 1 – 3. diel.
- Archív MV SR, ŠABA, Pobočka Skalica, Skalica býv. františkánsky kláštor, pamiatkový výskum, 1982.

11 Zoznam použitej literatúry

- BREZINA, Peter. *Harmonizujúce dielo františkánov v Skalici v 15. – 21. storočí*. Mokrá Háj: Ateliér knihy, 2012.
- BUCHTA, Ján a kol. *Skalica v minulosti a dnes*, Bratislava, 1968.
- DEMEL, Zdeněk. *Pod dohľadom cirkevných tajemníkov: omezovanie činnosti katolíckej cirkvi v Československu 1945 – 1989 na príklade jihočeského regiónu*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2008. *Historia ecclesiastica*.
- GILBERT, Martin. *Dějiny dvacátého století. Svazek 1*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.
- HALKO, Jozef. *Rozbit' Cirkev: Rozkolnícka Katolícka akcia: pokus o vytvorenie „národnej cirkvi“ v Česko-Slovensku 1949*. Bratislava: Lúč, 2004. *Libri Historiae Slovaciae. Monographiae*.
- HANUŠ, Jiří a Jan STRŽÍBRNÝ. *Stát a církev v roce 1950: sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským dne 21. června 2000 v Emauzském klášteře v Praze*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, *Historia ecclesiastica*. 2000.
- JAKUBČIN, Pavol. *Zborník: Likvidácia reholí a ich život v ilegality 1950 – 1989*. Ústav pamäti národa, Bratislava, 2010.
- JANKOVIČ, Vendelín. *Pamiatky na Slovensku: súpis pamiatok*. Bratislava: Obzor, 1978.
- KMEŤ, Norbert. *Postavenie cirkvi na Slovensku 1948 – 1951*. Bratislava: Veda, 2000.
- Kolektív autorov. *Skalica*. Mesto Skalica, 2014.
- KOLKOVÁ, Terézia. *Zborník: O hodnotě samizdatu: samizdatová náboženská periodika před rokem 1989*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2008.
- MAREK, Pavel. *Česká reformace 20. století?: k zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního křesťanství v letech 1920 – 1924*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015.

- MIČKO, Peter a Miroslav KMEŤ. *Dejiny Slovenska a Slovákov (1918 – 1945)*. Banská Bystrica: Belianum, 2018. Filozofická fakulta.
- MICHELA, Miroslav. *Pod heslom integrity: slovenská otázka v politike Maďarska 1918 – 1921*. Kalligram, Bratislava, 2009.
- PEŠEK, Jan. *Štátna moc a spoločnosť na Slovensku: 1945 – 1948 – 1989*. Bratislava: Historický ústav SAV vo vydavateľstve Prodama, 2013. Slovenská historiografia.
- RADIČOVÁ, Iveta a kol. *Malé dejiny česko-slovenských vzťahov I., Prvá Československá republika*. Nadácia Milana Šimečku, Bratislava, 1994.
- RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století. [1], Česko-slovenské vztahy 1914 – 1945*. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997.
- ŠÁTEK, Jozef. *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinizmu*, SSV, Trnava 1946.
- ŠTURÁK, Peter. *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Prešov, Petra, 2018. Gréckokatolícka cirkev na Slovensku.

12 Zoznam internetových zdrojov

- Likvidácia reholí a ich život v ilegalite v rokoch 1950 – 1989, Ústav pamäti národa, [on-line] <http://www.upn.gov.sk/publikacie_web/zbornik-likvidacia-reholi.pdf> (1. 7. 2019).
- Stránky Tlačovej kancelárie Konferencie biskupov Slovenska, [on-line] <<https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20100723017>> (1. 7. 2019).
- Františkánsky nekrológ, [on-line] <<http://www.frantiskani.sk/nekr/04/bohmi.htm>> (10. 5. 2019).
- Encyklopédia mesta Brna, [on-line] <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmh/?acc=profil_osobnosti&load=12513> (10. 5. 2019).
- Františkánsky nekrológ, [on-line] <<http://www.frantiskani.sk/nekr09/krajcir.htm>> (1. 4. 2019).
- Františkánsky nekrológ, [on-line] <<https://www.frantiskani.sk/nekr/04/>> (1. 4. 2019).
- Internetové stránky mesta Malacky, [on-line] <<https://www.malacky.sk/index.php?page=mesto&menuid=215>> (1. 4. 2019).
- Archív Slovakiana, Serafínsky svet, príloha máj 1926, str. 5., [on-line] <https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty/snk-asptbc?content=CAIR_DIV_BOOK_1&contentDo=urn:nbn:sk:cair-do2p0lc&page=5> (1. 4. 2019).
- Františkánsky nekrológ, [on-line] <<http://www.frantiskani.sk/nekr/04/olsovsky.htm>> (1. 4. 2019).
- Prehľad dejín františkánskeho rádu na Slovensku, [on-line] <<http://www.frantiskani.wbl.sk/Historia.html>> (1. 4. 2019).
- Františkánsky nekrológ, [on-line] <<http://www.frantiskani.sk/nekr/01/haverla.htm>> (1. 4. 2019).
- Novinový článok o problémoch s českým učiteľom a ich výklade dejín. Zdigitalizovaný archív Bratislavskej univerzitnej knižnice, Slovenské ľudové noviny zo dňa 29. 12. 1922, str. 3., [on-line]

- <<http://digitalna.kniznica.info/zoom/81119/view?search=Skalica&page=3&p=separate&tool=search&view=1389,213,2316,898/>> (24. 2. 2019).
- Novinový článok gvardiána Štefanoviča ako reakcia na článok Dr. J. Braneckého v zdigitalizovanom archíve Bratislavskej univerzitnej knižnice, Slovenské ľudové noviny zo dňa 29. 12. 1922, str. 4., [on-line]
<<http://digitalna.kniznica.info/zoom/81119/view?search=Skalica&page=1&p=separate&tool=search&view=0,0,3025,4540/>> (24. 2. 2019).
 - Novinový článok gvardiána Štefanoviča ako reakcia na článok Dr. J. Braneckého v zdigitalizovanom archíve Bratislavskej univerzitnej knižnice, Slovenské ľudové noviny zo dňa 29. 12. 1922, str. 4., [on-line]
<<http://digitalna.kniznica.info/zoom/81119/view?search=Skalica&page=1&p=separate&tool=search&view=0,0,3025,4540/>> (24. 2. 2019).
 - Novinový článok v Skalici bola otvorená dňa 10. 9. 1922 Sokolovňa, v zdigitalizovanom archíve Bratislavskej univerzitnej knižnice, Slovenské ľudové noviny zo dňa 22. 9. 1922, str. 2., [on-line]
<<http://digitalna.kniznica.info/zoom/81119/view?search=Skalica&page=1&p=separate&tool=search&view=0,0,3025,4540/>> (24. 2. 2019).
 - Správcovia farnosti Skalica, webové stránky farského úradu v Skalici, [on-line]
<http://skalica.fara.sk/?q=o_farnosti/spravcovia/> (24. 2. 2019).
 - Ľudovít Okánik sa stal členom revolučného zhromaždenia, bol teda poslancom Československa. [on-line]
<<http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=296&id=3050/>> (2. 2. 2019).
 - Záhorské múzeum Skalica, Ľudovít Okánik v službe rodnej Skalici, [on-line]
<<https://www.zahorskemuzeum.sk/ludovit-okanik-v-sluzbe-rodnej-skalici/>> (24. 2. 2019).
 - Záhorské múzeum Skalica, Františkáni v Skalici- duchovný a kultúrny odkaz, [on-line] <<https://www.zahorskemuzeum.sk/frantiskani-v-skalici-duchovny-a-kulturny-odkaz/>> (12. 2. 2019).

13 Zoznam príloh

Príloha č. 1: Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Zobrazenie františkánskeho kláštora v Skalici, 1917.

Príloha č. 2: Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č.53, Výkazy o hospodárskom stave kláštora v Skalici 1920 – 1936, Pečiatka skalického františkánskeho konventu, obdobie medzivojnového Československa.

Príloha č. 3: Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 4. depozit, List ThDr. Okánika zo dňa 2. 4. 1919 predstavenstvu františkánskeho kláštora v Skalici.

Príloha č. 4: Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 4. depozit, List skalického vládneho komisára zo dňa 6. 6. 1919 predstavenstvu františkánskeho kláštora v Skalici.

Príloha č. 5: Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Salvatoriánska provincia františkánov č. 28, Korešpondencia s predstaveným kláštora v Skalici 1922 – 1943, List zo dňa 24. 7. 1923, H. Haverla píše M. Olšovskému, že gvardián V.A. Štefanovič opustil kláštor.

Príloha č. 6: Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Kronika Liber Memorabilium Conventus Szakolcensis Ordinis Minorum Strictioris Observatae Snacti P. Francisci Almae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris 1741 – 1946.

Príloha č. 7: Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 3. depozit, Obraz/plagát so zoznamom skalických gvardiánov medzi rokmi 1467 až 1927.

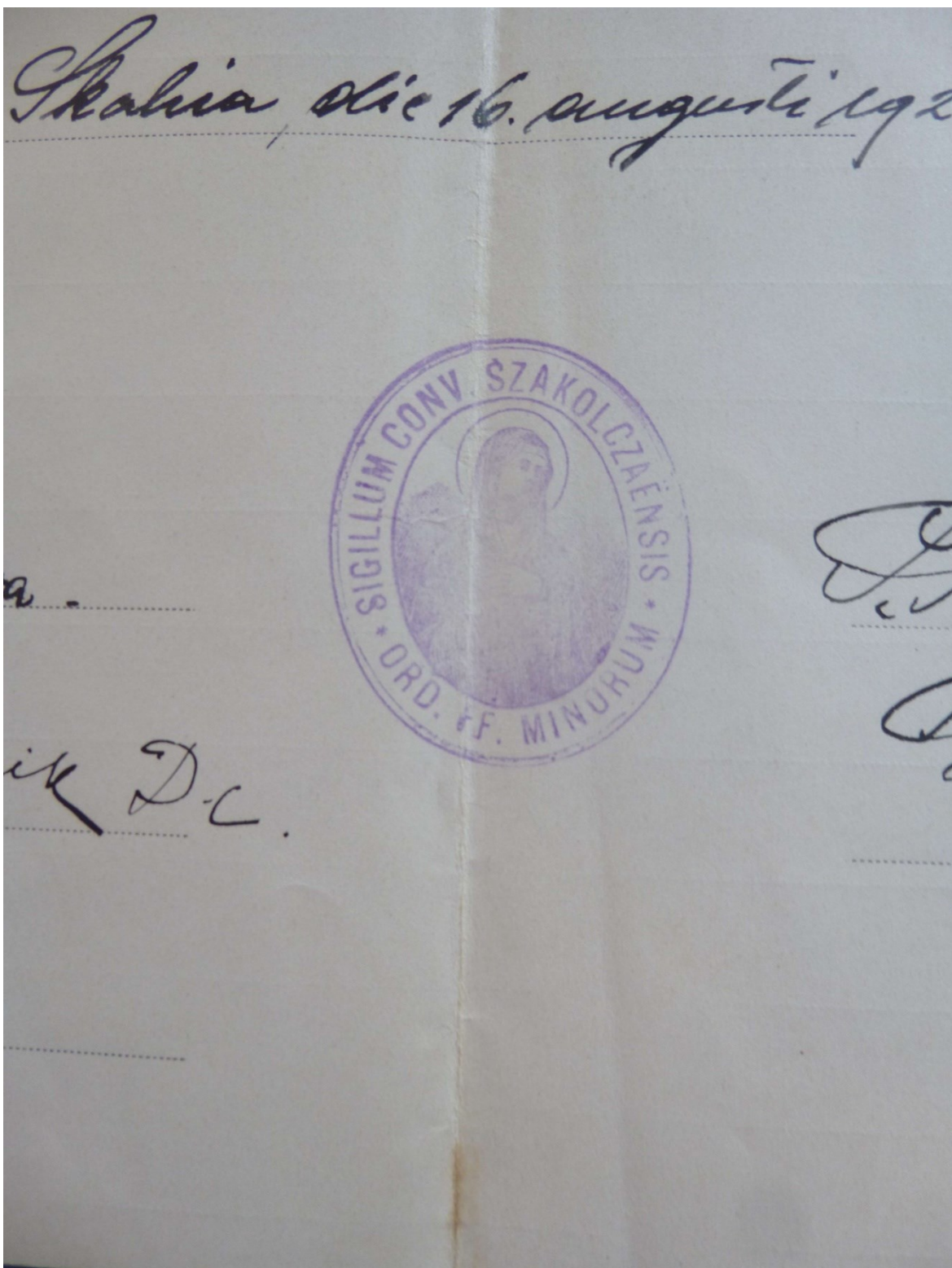
Príloha č. 8: Archív MV SR, ŠABA, Bratislava, Fond: Fragmenty archívu františkánskeho kláštora v Skalici, 1. depozit, Smútočné oznámenie o úmrtí františkánskeho provinciála M. Olšovského, 1935.

Príloha č. 9: JAKUBČIN, Pavol. *Zborník: Likvidácia reholí a ich život v ilegalite 1950 – 1989*. Ústav pamäti národa, Bratislava, 2010. str. 78 – 79. Spomienky pátra Čapkoviča na akciu K v Skalici.

14 Prílohy

Príloha č. 1: Zobrazenie františkánskeho kláštora v Skalici, 1917.

Príloha č. 2: Pečiatka skalického františkánskeho konventu, obdobie medzivojnového Československa.

Opis

Od úradu županského v Skalici.

Dóvnie

Vážený Pane!

Znariadenia ministerstva s plnou mocou pre Slovensko som vyžvaný, by som sa s nasledujúcou prosbou obrátil na vašu Dostojnosť.

Členovia rádu sv. Františka na území súprimitivari sa nachádzajúci boli u ministerstva obžalovaní, že aktívni účasť berú na politických agitáciách proti česko-slovenskej republike. Tým istým to prekvapilo ministerstvo, pretože členovia rádu sv. Františka sa pred tým všetkej politickej agitácie s prospech slovenského národa zdržovali. Ministerstvo vás úctivo prosí, by ste upozornili členov vášho rádu, by tieto činnosti, ktoré náhubom hrzi, novoutvarajú, čemu sa štátu zastavili, čo aj budúcnosť vášho rádu uškoduje. Ministerstvo nechce obmedziť týmto politické presvedčenie a ľudného človeka, lebo sa obáva, že keď všetky konzervatívne sily sa koncentrujú v boji voči bolševizmu, prave z tej strany nanešťastie na veľkej odľahlosti prí podpore očakávalo.

S plnou úctou so zaslúžením

V Skalici 2/IV. 1919.

Dr. Okánik
župan.

M. p.

Príloha č. 3: List ThDr. Okánika zo dňa 2. 4. 1919 predstavenstvu františkánskeho kláštora v Skalici.

Vládný komisariát v Uh. Skalici.

✓
č. 1238/1919.

Kláster pánov patrov Sv. Františka

Na mieste.

Na zakročenie pána šupana Dr. Ľudevita Okánika a pána provinciálneho delegáta I. ansueta Olšovského - a v záujme politického, cirkevného a spoločenského pokoja - 3-ho júna t. r. nariadené internovanie pánov pátrov Irena Petrašoviča a Hermenegilda Hradila na jeden rok suspendujem /: 1878. potážne 1908. XXVI. z. čl. §. 1. /, tak tiež na tento čas podmienočne zastavujem v tejto záležitosti proti nim nariadené politické vyšetrovanie, pravda že s tými podmienkami, že menovaní páni sa viac politicky neprehrešia, lebo v protivnom páde tak tento suspendovaný trest bude prísne exekvovaný, a pri vymereaní nového trestu táto okolnosť, ako obťažujúca bude do ohľadu brána.

Čakám od menovaných pánov, že tak politicky, ako spoločensky budú sa usilovať spáchané chyby v tej najväčšej miere napraviť.

Uh. Skalica, 6. júna 1919.

J. Urban
vl. komisár

Príloha č. 4: List skalického vládneho komisára zo dňa 6. 6. 1919 predstavenstvu františkánskeho kláštora v Skalici.

+

24. 7. 23.

Veládostojný P. Comisar!

P. Adalbert 23-ho ráno išiel
domov do Rakovic.

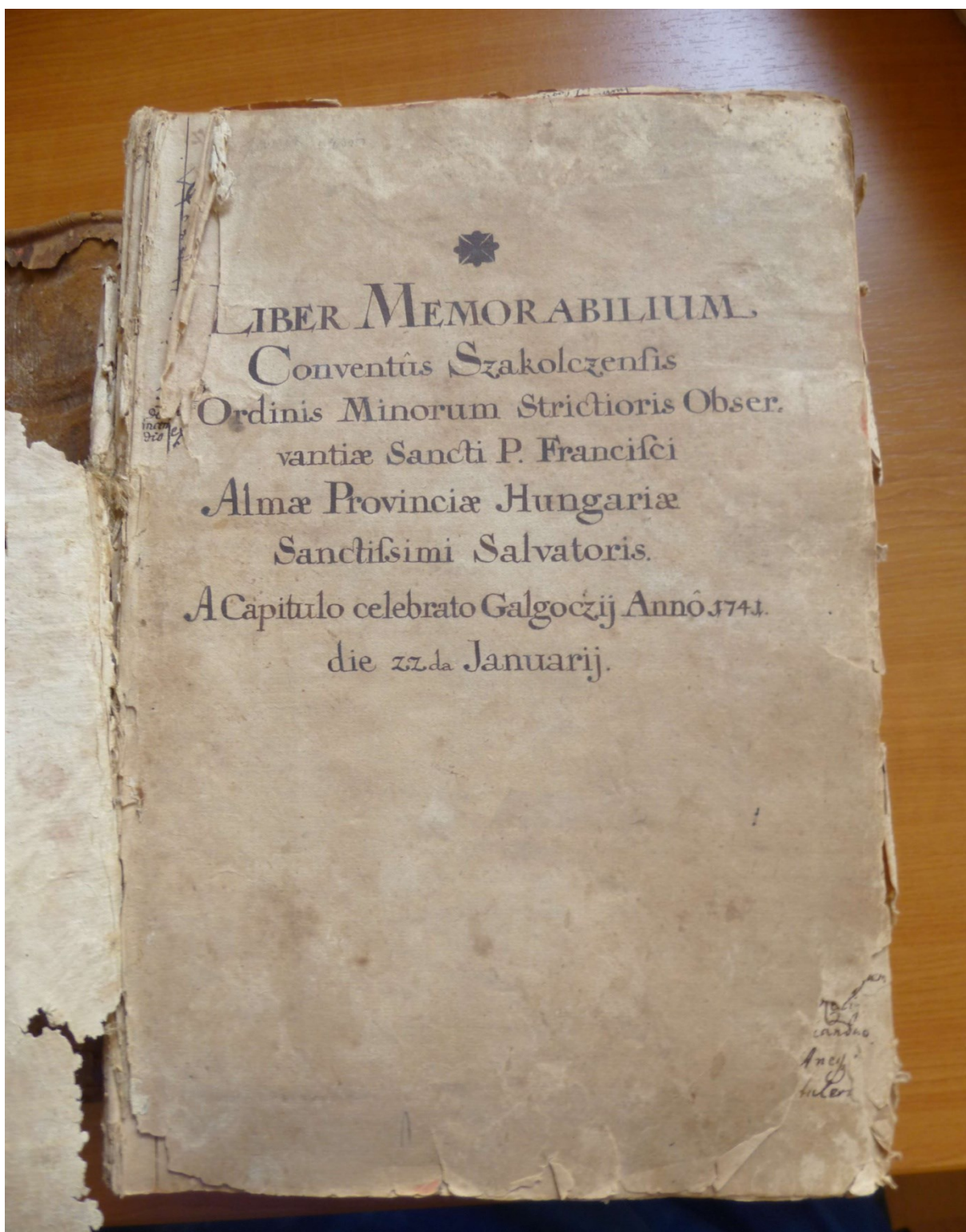
Franciškánom vraj nebude.
Este tento tyždeň zajde "vraj"
za biskupom Blahom, aby ho
prijal.

Stability je norene postene.
Pre kandidata musime tiez
nechat.

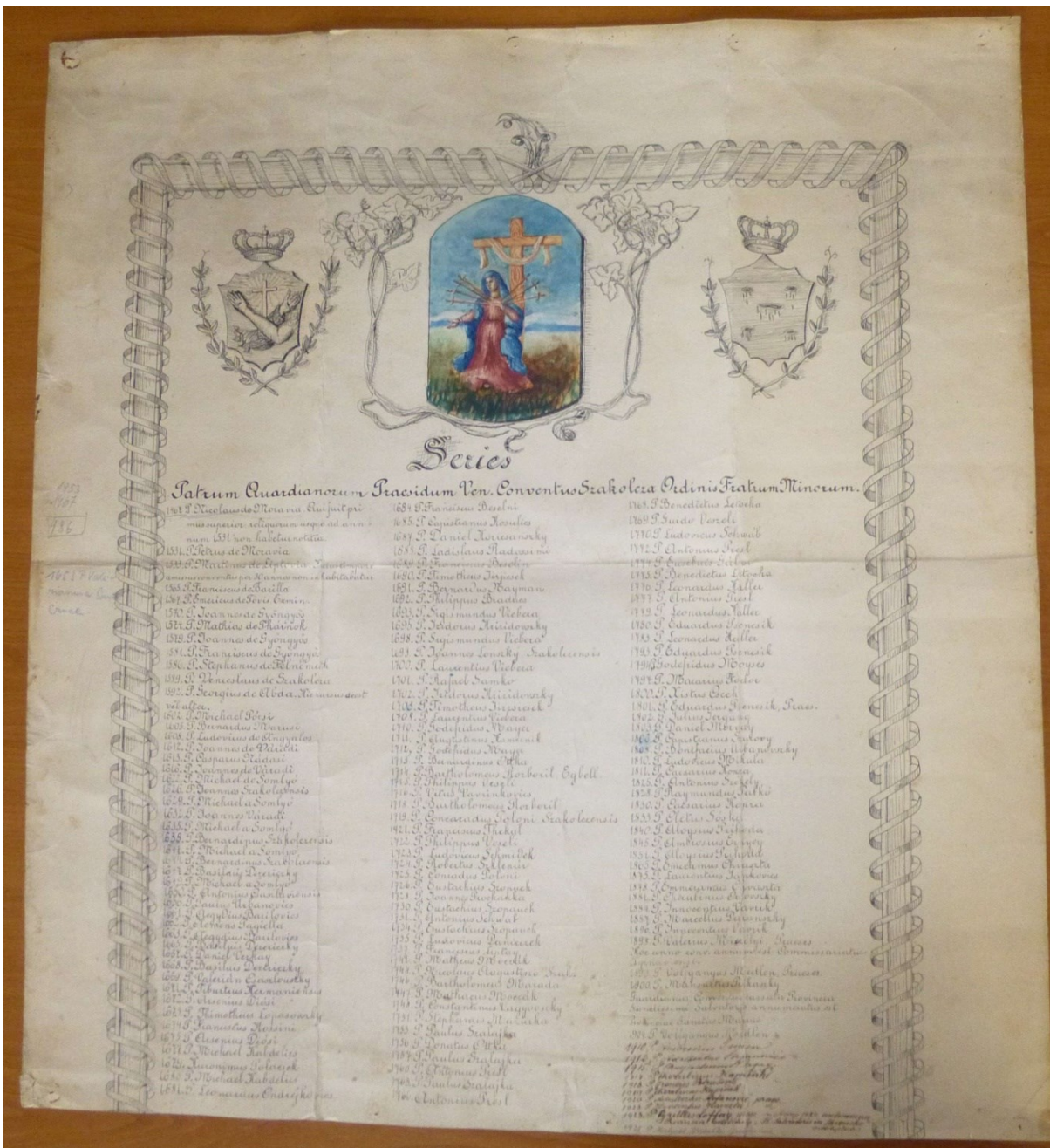
Srodčinyjmu pozdravom:

Šaiml

Príloha č. 5: List zo dňa 24. 7. 1923, H. Haverla píše M. Olšovskému, že gvardián V.A. Štefanovič opustil kláštor.

Príloha č. 6: Kronika Liber Memorabilium Conventus Szakolcensis Ordinis Minorum Strictioris Observatae Sancti P. Francisci Almae Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris 1741 – 1946.

Príloha č. 7: Obráz/plagát so zoznamom skalických gardiánov medzi rokmi 1467 až 1927.

Provincia najsv. Spasiteľa rádu sv. Františka na Slovensku v hlbokom žiali sdeľuje, že jej
vysokodôstojný

Lect. Gen. P. Mansuet J. Olšovský,
veľazaslúžilý minister provinciál,

budovateľ provincie, vydržovateľ rádového gymnázia v Malackách v 63. roku svojho činného života, v 43. roku rehoľného povolania a 39. roku svojho kňazstva po útrpnej nemoci dňa 26. apríla 1935 o 6.30 hod. odovzdané do vôle Božej, zaopatrený sviatosťami zomierajúcich za modlitieb svojich rehoľných bratov, ktorým bol láskavým otcom, ticho usnul v Pánu. Telesné pozostatky drahého zosnulého odprevažíme do matky zeme o 15.30 h. dňa 28. apr. 1935. Žádúšné bohoslužby budú dňa 29. apríla o 10. hod. vo františkánskom kostole v Bratislave.

Provincia SS. Salvatoris Ordinis Fratrum Minorum in Slovensko maximo luctu afflicta refert

Admodum Reverendum Patrem

Lect. Gen. Mansuetum J. Olšovský
egregium Ministrum Provinciale

conditorem Provinciae idem atque gymnasii seraphici in civitate Malacky, qui plurimum gratia et auctoritate apud omnes valebat et admirandis virtutibus excelebat, post gravem aegritudinem aetatis eius anno 63, religionis 43, sacerdotii 39 inter preces congregatorum fratrum sacramentis moribundorum provisum placidissime in Domino hora dimidia septima die 26. Aprilis anno 1935 de vita decessisse.

Exsequiae carissimi defuncti hora 3½ die 28. Aprilis in Archiconventu Bratislavae celebrabuntur.

Sacrificium missae de Requiem Bratislavae die 29. Aprilis hora 10. celebrabitur.

Requiescat in pace.

Unia, Bratislava.

Príloha č. 8: Smútočné oznámenie o úmrtí františkánskeho provinciála M. Olšovského, 1935.

Príloha č. 9: Spomienky pátra Čapkoviča na akciu K v Skalici.

„Ja som učil na gymnáziu a opravoval som testy. Bolo pred polnocou, keď zazvonil zvonček od brány, mali sme domáci telefón a ozval sa cirkevný tajomník Petrovič, že niečo má vybaviť úradne. Ja som mu na to povedal: - Pozrite sa v noci sa neúraduje a položil som sluchátko. Potom o pár minút zvonili znovu a išiel tam páter Inocent. Ja som išiel do svojej izby, kde som pokračoval v opravách testov. No neprešlo ani štvrt' hodiny, naraz niekto hlásil. Ako vnikli kade vnikli neviem. Boli tam príslušníci bezpečnosti, boli tam pomocníci bezpečnosti milicionári mali aj zbrane. Prvé čo bolo vošli do mojej izby, dvaja a povedali - ‚Vy tu zostanete, nebojte sa‘, ale všetko prehľadali. Počul som klopanie na izby ďalej, no nesmel som z izby vyjsť. Tak som sa obliekol, oni medzi tým všetko prezerali, naraz prišiel ďalší do izby a pýtal sa, kde je ten ďalší páter? Bol to páter Jakub Vavrek – nebol v izbe, zmizol počul ten hrmot tak sa schoval. Lenže oni siahli do postele a povedali že posteľ má teplú. Po štvrt' hodine páter prišiel, schoval sa na chóre. Všetci sa zbalili. Povedali: ‚Zoberte si len najpotrebnejšie veci, za tri dni sa vrátite.‘ Keďže som bol stále v izbe, nevedel som čo sa inde odohralo tak po pol druhej hodine všetko bolo už preč, zostal som sám medzi nimi v izbe. Doniesli mi kľúče od predstaveného aby som otváral dvere. Ja hovorím – ja tie kľúče tak poznám ako vy. Ja som bol len normálny páter, učil som na škole, nemal som vedomosti od čoho kľúče sú. Tak si potom chodili sami otvárať a našťastie, bol tam jeden taký slušný z VB, povedal som mu ja si musím odpočinúť, mám ísť aj do školy, aj sv. omšu ráno a treba ráno zazvoniť. Povedal ja vám ráno zazvoním. Tak mi zvonili, tri dni mi zvonili tri dni som slúžil sv. omše, lebo som sa nesmel ani pohnúť. V kláštore som zostal z rehoľníkov úplne sám. Keď mi zazvonili na omšu povedali mi, môžete ísť slúžiť, ale nesmiete ani slova povedať. Tam boli ešte sestričky vedľa kláštora v Štýbori¹⁹⁰ tie chodili na sv. omšu, ale keď som dával sv. prijímanie tak som pošepkal prestavenej: Príďte do sakristie ako na spoveď. Tam som jej potichu povedal čo sa stalo, že nás zobrali a ostal som sám. Keď som skončil sv. omšu zavolať som do školy riaditeľovi, že dnes nemôžem prísť učiť. To bol piatok /zobrali nás zo štvrtka na piatok/ zostal som potom v kláštore vo svojej izbe.

¹⁹⁰Tak sa nazýval miestny starobinec.

Čo robili: Aj v habitoch behali, poobliekali si habity v kláštore - v pivnici vínko popíjali, bol tam hurhaj. Zaujímavé bolo, že neboli násilní. Však čo sme mali robiť. Oni mali so sebou aj zbrane, mysleli si, že s nimi budeme bojovať. V kláštore som ostal od piatku do nedele. Potom mi povedali, že tam nemôžem zostať, 'Pôjdete na faru'. Tak som išiel na faru. Bol tam vtedy d. p. Kezmayer, neprijal ma nijak moc milo, ale keď videl aká je situácia, potom súhlasil. Mal som na starosti kláštorný kostol a filiálky. Kláštor ohradili od kostola. V kláštore bola krásna knižnica, ktorej obsah popísal františkán P. Vševlad Gajdoš, boli tam cenné knihy, asi po dvoch, po troch týždňoch knižnicu odvážali. Nemali úctu k literatúre. Potom som už žiadny styk s františkánmi nemal. Stretol som sa s P. Emilom /Masárom/, lebo ten potom prišiel na krátku chvíľu aj do Skalice - Keď p. farára dali do dôchodku, /ten bol sústredený v Močenku/ menovali tam p. Cubínka, /ďalšieho františkána, ten pôsobil ako správca fary v Skalici do roku 1960, potom bol preložený do Sv. Jura a tam bol 30. decembra 1965 na fare zavraždený za dodnes neobjasnených okolností/. On učil miesto mňa potom na gymnáziu. 14. apríla som dostal hneď menovanie z biskupského úradu za správcu kláštora. V Skalici som bol až do r. 1957.“